

Асоціація захисту прав, свобод та інтересів
людини і громадянина

Науково-дослідний інститут
публічної політики та соціальних наук

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ**

Тези доповідей учасників
I Науково-практичної онлайн-конференції

(м. Київ, 23 квітня 2020 року)

Київ
2020

УДК 34(477)(063)

A33

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Науково-дослідного інституту публічної політики та соціальних наук
(протокол № 4 від 22 квітня 2020 року)

Актуальні питання юридичної науки та практики : тези
A33 доп. учасників I Наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 23 квіт.
2020 р.). Київ: НДІ ППСН, 2020. 175 с.

Збірник містить матеріали, у яких висвітлено сучасні проблеми теорії права, адміністративного, конституційного, цивільного, трудового, екологічного, кримінального та кримінально-процесуального права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів та студентів закладів вищої освіти, працівників правоохоронних органів.

УДК 34(477)(063)

Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їх наукові керівники. Деякі доповіді та повідомлення мають дискусійний характер, оскільки в них висловлюється особиста думка автора, яка не завжди збігається з поглядами членів редколегії. Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук (<https://pp-ss.pro>).

© Асоціація захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина;
Науково-дослідний інститут публічної політики та соціальних наук, 2020.

ЗМІСТ

ДАНИЛЬЧЕНКО Ю. Б.

- До проблеми визначення основного змісту новітніх методологій
для дослідження причин тероризму 6

ЗАВАЛЬНИЙ М. В.

- Недержавна правоохоронна діяльність в Україні. 10

ЛИТВИНОВ О. М., ГЛАДКОВА Є. О.

- Моделювання як метод дослідження протидії злочинності 14

ПОЧАНСЬКА О. С.

- Сучасний стан адміністративно-правового забезпечення соціально-
економічних прав і свобод громадян, засуджених до позбавлення
волі в Україні..... 21

ЕПЕЛЬ О. В.

- Правова природа конституційних соціальних прав людини і
громадянина 26

КАЙДА Н. Я.

- Напрями удосконалення адаптації трудового законодавства
України до законодавства ЄС 30

КІКІНЧУК В. Ю.

- Сучасні заходи протидії поширенню інфекційних захворювань
серед населення..... 36

ПАВЛІЧЕНКО О. В.

- Специфіка законодавства Франції щодо соціального захисту жінок..... 41

ФІЛІПЕНКО Н. Є.

- Проблеми визначення об'єкта кримінологічної діяльності
експертних установ..... 47

ФЕДОСЕНКО Н. А.

- Належне виконання зобов'язання як підстава припинення договору 51

БОДНАР С.В.

- До характеристики ідеологічної функції суб'єктів забезпечення
державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти..... 54

ВІТРУК О. В.

- Поняття цивільного позову у кримінальному провадженні..... 57

ГВОЗДИК С. П.

Поняття адміністративно-правового регулювання реалізації прав
пацієнта психіатричного закладу в Україні62

ГЕВОРКОВ В. О.

Ефективність та впровадження наукових досліджень.....66

ГЛУШПЕНКО В. В.

Державна політика країни та міжнародне морське право70

ГОРОШОВСЬКИЙ М. В.

Стадії провадження у справах про адміністративні
правопорушення73

ДМИТРЕНКО С. О.

Правоохоронні функція держави у сфері оподаткування:
змістовний пошук та оновлення доктринального розуміння77

ЄГОРОВА-ЛУЦЕНКО Т.П.

Сутність, значення та специфіка механізму забезпечення трудових
прав працівників сільського господарства та його елементів.....81

ІВАНОВ А. В.

Сутність та значення інформаційно-правового механізму
забезпечення господарських процесуальних відносин в Україні.....86

ІВАСЬКІВ Т. Б.

Суть тестових методів дослідження.....91

КАЖУК І. І.

Теоретико-правовий аспект поняття природних ресурсів95

КОЛЕСНИК В. Ю.

Диспозитивність як принцип адміністративного судочинства
України97

ЛАШТА Д. Р.

Принципи наукової праці102

ЛИСКОВ С. О.

Перелік проблем адміністративно-правового регулювання суб'єктів
податкової служби: загальна характеристика108

ЛІПАНДІН О. В.

Соціально психологічні особливості адаптації молодого фахівця у
трудовому колективі114

МІРІНЮК Д. В.

Етика наукової діяльності119

ОНЧУЛЕНКО Р. А.

Теоретико-правовий аспект поняття міжнародного морського
спору 122

РЕВА В. В.

Адміністративна скарга як форма реалізації права суб'єктів
зовнішньоекономічної діяльності на оскарження рішень, дій або
бездіяльності митних органів 125

РОМАНОВСЬКА О. І.

Характеристика міжнародного досвіду адміністративно-правового
забезпечення діяльності органів державної виконавчої служби у
зарубіжних країнах 130

САДІВСЬКИЙ А. Р.

Стратегія розвитку освіти в Україні 134

САДОВЕНКО А. І.

Зарубіжний досвід правового регулювання відшкодування шкоди,
заподіяної під час надання косметологічних послуг 140

СОКУРЕНКО Л. В.

Структура правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері
господарського судочинства 145

ТАТАРЕНКОВА О. А.

Забезпечення безпеки дорожнього руху як об'єкт правоохорони 150

ТАЦЮК Д. М.

Деякі аспекти нормативно-правового регулювання формування
релігійних організацій в Україні 154

ТИХОНОВИЧ О. Ю.

Правова природа локального способу правового регулювання
заробітної плати 157

ФРОЛОВА І. В.

Сутність адміністративно-правових засад функціонування судів у
цивільному судочинстві 161

ЧЕФУРКА А. В.

Цивільно-правовий аспект захисту громадян у разі порушення їх
прав та інтересів при наданні медичних послуг 166

БЕРШОВ Г. Є.

Сутність спеціальних знань у кримінальному провадженні 171

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНОГО ЗМІСТУ НОВІТНІХ МЕТОДОЛОГІЙ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН ТЕРОРИЗМУ

Юрій Броніславович ДАНИЛЬЧЕНКО,

доктор юридичних наук, доцент,

старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту вивчення

проблем злочинності імені академіка

В. В. Сташиса Національної академії

правових наук України

Протидія тероризму кримінологічними засобами передбачає всебічне дослідження обставин, що викликають до життя це явище, визначають його сутність і поточний стан, типові прояви та ступінь актуальності в суспільному житті. Тому кримінологічна доктрина, створюючи з метою подальшого практичного застосування узагальнені кримінологічні характеристики та концептуальні кримінологічні положення теорії протидії тероризму, незмінно звертається до одного з основних об'єктів дослідницької проблематики – обставин, що продукують терористичну активність, тієї складної агломерації суспільних і природних явищ та процесів, що прямо чи опосередковано інституують феномен тероризму в суспільстві.

Все частіше, серед дослідників проблем тероризму, збільшується група вчених, які упевнені в тому, що традиційна для кримінології методологія вичерпала себе. Тобто не є ефективною й не дає нового знання, що дозволить ефективно реалізовувати процес протидії цьому небезпечному явищу. Тому, на їхню думку, нарізла необхідність застосування новітніх методологій для дослідження причин тероризму: синергетики (В. А. Ліпкан) [1], соціального натуралізму (О. М. Костенко) [2, с. 131-136] та теорії інституалізації злочинності (В. М. Дрьомін) [3].

Серед сучасних методологічних підходів до вивчення причин виникнення злочинів терористичної спрямованості однією з прогресивних методологій визнається синергетика, яку послідовно відстоює та впроваджує у власних наукових дослідженнях професор В. А. Ліпкан.

Як наголошує В. А. Ліпкан, нелінійність або асиметричність як явища є притаманними сучасному суспільству. На жаль розвиток синергетики в Україні не набув системного характеру через заско-рузлість, млявість та інертність суб'єктів управління наукою в Україні. Саме тому в науці ще й зараз послуговуються лише системним підходом та поінколи діалектичним методом. На його думку, саме синергетика утворює можливості пізнання засад розвитку системи за умов невизначеності параметрів її подальшого функціонування. Відсутність жорсткої кореляції та детермінації вжитих заходів із отриманими результатами є важливою для розуміння сутності динамічного управління.

Розвиток інформаційних технологій, інформаційна глобалізація, поєднана із механізмами розвитку інформаційного суспільства, утворюють нові феномени, які апріорі не можуть бути жорстко детермінованими. Один із них – сітьове або мережеве суспільство. У даних суспільствах людина може бути використана як засіб розповсюдження недостовірної та неперевіреної інформації, фактично стати активним суб'єктом розповсюдження чуток та активізації паники, які є невід'ємним елементом пропаганди [4].

Поряд з синергетикою В. А. Ліпкана, дослідники детермінаційних процесів тероризму в Україні використовують метод «соціального натуралізму», прибічником якого виступає професор О. М. Костенко.

Зокрема, О. М. Костенко вважає, що «відповідно до соціально-культурологічної концепції злочинності, що ґрунтується на принципах соціального натуралізму, причиною тероризму... потрібно вважати будь-який фактор, який перешкоджає формуванню соціальної культури в людей, тобто фактор, що спричиняє стан неузгодженості їхньої волі й свідомості із законами соціальної природи.

Інакше кажучи, все що приводить волю людини в стан сваволі, а свідомість у стан ілюзій, породжуючи в такий спосіб комплекс сваволі й ілюзій, є причиною тероризму». При цьому запобігати слід виникненню терогенних ситуацій, під якими розуміється наявність будь-якого соціального конфлікту [5, с. 180-181]. Звертає увагу на себе та обставина, що сумніви авторів стосуються ефективності й доцільності використання загальної методології діалектичного матеріалізму в частині теорії соціального детермінізму. При цьому методологічні засади діалектико-матеріалістичного пояснення соціальної детермінації фактично використовуються у цих дослідженнях, проте в поясненні методологічних засад свого дослідження автори не вважають за необхідне їх згадувати та пояснювати причини використання або приділяють їм другорядне значення. Задаючи певну систему методологічних координат, ці дослідники все одно змушені повертатись до факторного кримінологічного аналізу детермінант тероризму [6, с. 70-75].

Крім вищезазначених методологічних підходів, в кримінологічних дослідженнях як метод дослідження окремі науковці використовують теорію інституалізації злочинності. Одним з представників цієї групи вчених є професор В. М. Дрьомін, який наголошує на тому, що інституціональний підхід до вивчення злочинності та криміналізації суспільства є питанням методологічним, а інституціональні теорії обов'язково відображають не тільки загальні закономірності, а й специфіку місця і часу соціального буття і наповнюються різним змістом. Ураховуючи це, варто відзначити, що сліпе запозичення концепцій, адаптованих до умов різних країн та історичних періодів, безумовно, контрпродуктивно, однак освоєння методологічного підходу, розробленого в контексті цих концепцій, може дати цінний інструментарій для наукового пошуку і важливих практичних рішень у протистоянні злочинності. Це особливо важливо в умовах пострадянських країн, які за історичними мірками миттєво опинилися на «руїнах» не лише свого соціального устрою, а й багатьох наукових, зокрема кримінологічних, догматів [7, с. 407].

Враховуючи викладене вище, необхідно наголосити на тому, що сучасна кримінологічна наука як взагалі, так і в конкретному своєму напрямку, а саме – дослідження причин тероризму в українському суспільстві, повинна використовувати поряд з традиційними методами кримінологічних досліджень також і новітні методологічні технології, які, в свою чергу, дають можливість адекватно реагувати на існуючі сучасні детермінанти тероризму в нашій країні.

Список використаних джерел:

1. Ліпкан В. А. Тероризм і національна безпека України: монографія. Київ: Знання, 2000. 184 с.
2. Костенко А. Н. Терроризм как нарушение природного права человека на безопасность. *Проблема безпеки особистості, суспільства, держави: інформаційно-аналітичний бюлетень*. 2007. № 1. С. 131–136.
3. Дрёмин В. Н. Преступность как социальная практика (институциональная теория криминализации общества): монографія. Одеса: Юрид. лит., 2009. 616 с.
4. Ліпкан В. А. Сутність гібридної війни проти України // GOAL: Global Organization of Allied Leadership: Глобальна організація союзницького лідерства: сайт. URL: <http://goal-int.org/sutnist-gibridnoi-vijni-proti-ukraini/>
5. Костенко О. Тероризм: поняття, причини, умови, профілактика // Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 30 вересня 2016 р.) Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 179–181.
6. Костенко А. Н. Социопатия личности как криминогенный фактор. *Наука і правоохорона*. 2008. № 1. С. 70–75.
7. Дрьомін В. М. Інституціональна концепція злочинності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1. (1), С. 388-408. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/07/1_23.pdf

НЕДЕРЖАВНА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ.

Михайло Володимирович ЗАВАЛЬНИЙ,

доктор юридичних наук, старший

науковий співробітник,

директор Науково-дослідного інституту

публічної політики і соціальних наук;

доцент кафедри адміністративного

права і процесу факультету №13

Харківського національного

університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0003-4191-061X>

Дієвість держави визначається спроможністю забезпечити реальний захист прав і свобод окремих громадян і безпеку всього суспільства. Забезпечення такого захисту з боку держави та її органів, стимулювання розвитку інститутів громадянського суспільства, протидія злочинності та адміністративним деліктам повинні бути основними завданнями реформування вітчизняної правової системи.

На превеликий жаль, мусимо констатувати, що сучасна Українська держава не відповідає ідеальним уявленням про правову державу, яка забезпечує та гарантує дотримання прав і свобод особистості належним чином. Однак, у будь-якому разі, наявність здорових взаємовідносин громадян із різними державними органами, контроль за дотриманням прав і свобод громадян є обов'язковою умовою існування демократичного суспільства. Існуюча недовіра громадян щодо правоохоронних структур, правовий нігілізм значно ускладнюють реальну ситуацію в зазначеній сфері.

Забезпечення прав і свобод людини визначаються Конституцією України головним обов'язком держави. У той же час конституційні положення не повною мірою відображують такі фундаментальні цінності, як загальне благо, суспільний інтерес, соціальна солідарність.

дарність, громадянський обов'язок тощо. Лише конституційного закріплення обов'язку всіх суб'єктів права дотримуватися правових норм, а держави – забезпечувати їхнє дотримання, не є запорукою законності в країні. Задля забезпечення реального змісту цих принципів необхідним є створення надійної системи охорони права. Вирішення цього завдання можливе лише за умови реалізації конкретних державних заходів шляхом їхньої реалізації правоохоронними органами.

Вирішення проблеми протидії злочинності та адміністративним деліктам є неможливим лише за допомогою державних інститутів. Вимогою часу є суттєва державна підтримка боротьби з правопорушеннями самим суспільством та його представниками. Діяльність правоохоронних органів не можна розглядати лише з позиції боротьби зі злочинністю (хоча ця думка є найпоширенішою в юридичній літературі). Нині правозахисні функції часто є справою рук інших (недержавних) суб'єктів. Необхідно визнати, що виконання функцій правоохорони недержавними суб'єктами не є чимось порочним та недопустимим для нашого суспільства. Тим паче, в умовах побудови громадянського суспільства, це явище є нагальною вимогою та потребою. В той же час важливо дотримати баланс між державним та недержавним секторами правоохорони щодо спрямування правоохоронної діяльності.

Для чіткого розуміння сутності державної та недержавної правоохоронної діяльності необхідно визначити саме поняття правоохоронної діяльності. Відсутність чіткого та загальновизнаного визначення даного терміну в юридичній літературі, єдиного підходу до віднесення тих чи інших суб'єктів до правоохоронних обумовлене тим, що він має багатогалузевий характер (охоплює конституційне, кримінальне, адміністративне та інші галузі права). Незважаючи на те, що в численних нормативно-правових актах використовуються поняття «правоохоронна діяльність», «правоохоронні органи», єдиного розуміння щодо зазначених понять ще не сформовано. Зокрема, визначення правоохоронних органів в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» зводить-

ся лише до перерахування органів, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції (до речі, перелік фактично є відкритим). Незавершеність процесу теоретичного та організаційно-правового переосмислення цих понять не сприяють створенню злагодженого правового механізму регулювання діяльності суб'єктів правоохорони і, врешті-решт, впливає на ефективність забезпечення прав і свобод суб'єктів правовідносин.

Більшість авторів пов'язують поняття «правоохоронна діяльність» суто з діяльністю державних органів, відзначаючи, що правоохоронна діяльність є одним із видів державної діяльності. Під такою діяльністю розуміється владна діяльність держави в особі її органів, яка спрямована на забезпеченні законності та правопорядку. Але в даному випадку виникає аргументоване запитання: чи можна віднести до правоохорони діяльність індивідуальних чи колективних суб'єктів, яка спрямована на захист порушеного права? Адже є дуже поширеною ситуація, коли дії громадянина або представника громадського формування спрямовані на попередження чи припинення протиправних діянь, захисту прав і свобод людини. Громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати в установленому цим Законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, для запобігання та припинення адміністративних правопорушень і злочинів, захисту життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також для рятування людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин (ст. 1 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»).

Відповідь на поставлене питання є можливою лише після аналізу внутрішнього змісту та зовнішнє функціональне вираження правоохоронної діяльності як в теоретичному, так і практичному площинах, що дозволить сформулювати теоретичні передумови даного правового явища.

Зазвичай правоохоронні органи (органи правопорядку) розглядаються в якості елемента держави, частини її виконавчих структур,

інструменту силового впливу на частину суспільства, що порушує закон. Однак таке розуміння занадто звужує істинне призначення правоохоронних органів та правоохоронної діяльності. Ці органи покликані не припиняти правопорушення, а й формувати правовий порядок, захищати права особи й суспільства.

Втрата довіри громадян до державних органів, в тому числі й до правоохоронних, уможливорює, додатково стимулює виникнення інститутів самоорганізації громадянського суспільства і постає передумовою недержавної правоохоронної діяльності.

Правова та соціальна складові правоохоронної діяльності й обумовлюють її сутність та призначення. Правова складова правоохоронної діяльності визначає легітимність та здатність реалізувати таку діяльність передбаченими законом формами та методами. Соціальна складова дозволяє визначити ступінь суспільного схвалення та здатності забезпечити належний захист особистості, суспільства та держави від злочинних та протиправних посягань.

Таким чином, серед теоретичних передумов недержавної правоохоронної діяльності, які визначають потребу суспільства та створюють реальні можливості її реалізації, доцільно виділити соціальні, політичні, ідеологічні та економічні. Соціальні передумови недержавної правоохоронної діяльності обумовлені відносинами в суспільстві щодо саморегуляції та самозахисту суспільства, вирішенням протиріч між різними соціальними прошарками із урахуванням суспільних інтересів. Політичні передумови обумовлені існуванням держави та її органів, розвитком інститутів демократії, створенням громадянського суспільства та політичного плюралізму. Ідеологічні передумови будуються на правовій культурі, правосвідомості, визнанні індивідуальних прав і свобод тощо. Економічні ж передумови відображають рівень економічного розвитку суспільства та держави, достатку кожної людини. Саме різниця в економічному стані між членами суспільства породжує необхідність суспільства в правоохороні.

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Олексій Миколайович ЛИТВИНОВ,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри кримінального права і
кримінології Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0003-2952-8258>*

Євгенія Олексіївна ГЛАДКОВА,

*доктор юридичних наук, старший
дослідник, старший науковий
співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем протидії
злочинності Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0003-4621-1738>*

Сучасний стан кримінологічних досліджень ставить на порядок денний необхідність в науковій розробці проблем моделювання. Це пояснюється, перш за все, складністю і характером питань, вирішуваних при аналізі протидії злочинності, структурою зв'язків, що вивчаються між її елементами, що у результаті формує основу для ухвалення ефективних управлінських рішень. Назване в сукупності формує потребу у використуванні моделей.

Тим більше, що моделювання – це єдино можливий і найраціональніший метод, що приводить до відшукування часток, які зв'язують окремі явища. Зрозуміло, використання моделей само по собі – це ще не вирішення проблеми, але без нього неможливо знайти вірний спосіб дії. Іншими словами, питання моделювання різних проблемних ситуацій, у тому числі і у сфері протидії зло-

чинності, пов'язані, перш за все, з проблемою підготовки і ухвалення управлінських рішень.

Бачиться, що схожа ситуація виникає в умовах теоретичного пізнання кримінологічної дійсності, оскільки при дослідженні системи протидії злочинності піддаються вивченню явища і процеси навколишнього світу, до яких застосування апарату формалізації не завжди є можливим. Це визначає необхідність, з одного боку, у кожному конкретному випадку розробляти спеціальні підходи, а з іншого – використовувати напрацьовані підходи.

Розробити або застосувати такі підходи не представляє особливих складностей, коли відомі певні закономірності (виведені, наприклад, на основі статистичних досліджень) або залежність, що часто зустрічається на практиці. Виникає питання, як діяти за умови відсутності першого і другого. В цьому випадку, як підказує здоровий глузд, слід висувати гіпотези і на їх основі створювати різні теоретичні моделі.

Для того, щоб забезпечити в більш стислі терміни визначення шляхів, способів і засобів вирішення дослідницьких задач, відібрати необхідну інформацію (яка характеризує умови функціонування системи протидії злочинності і впливає на вибір критеріїв оцінки ефективності її механізмів), а в ідеалі – одержати вираження, що пов'язує мету із засобами, слід застосовувати моделювання.

Моделювання як специфічний метод є синтетичною формою елементарної логіки і загальнонаукових методів порівняння, аналізу, синтезу, аналогії та ін. Воно в своїй методичній частині є основним способом системного дослідження соціальної сфери. У свою чергу, системний підхід здатний бути реалізований повністю, коли є побудова і використання відповідних моделей як предметів дослідження. Проведені дослідження свідчать про те, що ефективність багато в чому залежить від дотримання і рівня розвитку системних методів, для чого потрібним є розвиток формальної сторони застосування системних ідей.

Зазвичай під моделлю розуміють зразок, макет, схему, візирець [1]. Найважливішим при нашому розгляді є те, що об'єкт

(протидія злочинності) і його модель завжди єдині в своїй основі, сутності. При цьому модель не абсолютно співпадає зі своїм об'єктом, не тотожна йому і може в якійсь мірі відрізнятися від нього: бути більшою або меншою, не мати тих або інших параметрів (навіть істотних), але тих, що не виводять за рамки його якісної визначеності. Проте за всіх умов, якщо йдеться про моделі, між ними і їх об'єктом не може не зберігатися принципової єдності, подібності, схожості, збігів найважливіших структурно-функціональних і генетичних зв'язків, їх основних елементів. Важливість для нас цього загального положення моделювання полягає в тому, що з нього витікає висновок: єдина сутність одного і того ж явища може знаходити свій конкретний прояв в різних моделях.

С.Ю. Віцин відзначає, що основні функції моделей аналогічні функціям «наукового знання взагалі, які, як відомо, включають: опис, пояснення і передбачення» [2, с. 121].

Описові функції полягають власне в систематизованому уявленні інформації про протидію злочинності. Модельний опис ґрунтується переважно на емпіричному знанні про об'єкт. При цьому воно полягає не в перерахуванні елементів, властивостей, характеристик протидії злочинності, а в логічно впорядкованому їх поданні, вираженому в абстрактній формі. Названа функція є передумовою для інших функцій.

Пояснювальна функція моделі має мету розкрити зв'язки між описаними фактами, залежністю і вже відомими законами, теоріями, гіпотезами. Стосовно моделювання системи протидії злочинності це означає, що моделі, призначені для її аналізу, розкривають сутність закономірностей зміни системи, зміст і характер основних зв'язків. «Пояснювальна функція моделі полягає в модельному поясненні прототипу, в розкритті природи з'ясовуючого об'єкту» [2, с. 20].

Прогностична функція виражається в здатності моделі дати уявлення про вірогідний розвиток. Вона базується на знанні закономірностей, властивих об'єкту моделювання. Іншими словами, ця фун-

кція має на своїй меті передбачати нові властивості і відносини в модельованому об'єкті, не відомому раніше.

В дослідженнях системи протидії злочинності використовуються також критерійні та вимірювальні функції моделі. Критерійна полягає в її здатності шляхом зіставлення моделі з об'єктом перевірити істинність наших знань про нього. Модель тут допомагає розкривати помилки, неточності первинних уявлень. Вимірювальна функція моделі зводиться до отримання різних кількісних характеристик предмету, що вивчається. Ця функція знайшла свій вираз в засобах моделювання, що ґрунтуються на кількісній оцінці пізнаваних явищ і виражаючих їх процесів шляхом пошуку для кожного з відповідних коефіцієнтів.

Це свідчить про те, що розробка і реалізація моделей системи протидії злочинності здатні сприяти вирішенню завдань по впорядкуванню і компактному її опису; представленню об'єкту аналізу в більш простому і осяжному вигляді; виявленню змісту і характеру основних зв'язків і залежностей між елементами системи, чинниками зовнішнього середовища, а також кримінологічною діяльністю. Але головне: моделювання відкриває шлях аналізу і розкриттю сутності явищ і процесів, прогнозуванню найвірогідніших станів, що вивчаються, залежно від тих або інших змін в зовнішніх і внутрішніх контурах діяльності [3, с. 75].

Детальний аналіз основних підходів до розуміння моделювання у правознавстві дозволяє зробити висновок, що моделювання може поєднувати в собі кілька різних процесів. Зокрема:

- створення, конструювання моделей шляхом відбору інформації відповідного напрямку;
- їхнє використання;
- проведення різного роду модельних експериментів;
- формування суджень про досліджуваний реальний об'єкт;
- одержання нового знання.

Отже, згідно наведеного, цей метод поєднує в собі всі п'ять перерахованих вище функцій у сукупності.

Так що ж являє собою моделювання: всі випадки використання моделей, або ж це суцього пізнавальний метод? Уявляється, що з наукових позицій недоцільно розглядати як моделювання будь-який акт моделювання. Швидше за все, немає рації у вживанні терміна «модель» для позначення якого-небудь типу конструкції або «ідеального варіанта» – зразка, з якого копіюється інший подібний об'єкт. У науковому розумінні моделювання є суцього пізнавальним методом, у цьому його зміст і призначення.

Останніми роками метод моделювання одержав досить широке поширення у протидії злочинності та кримінальному судочинстві й став використовуватись для вирішення найрізноманітніших завдань і проблем. Причому досить часто вчені стали звертатися до цього методу винятково віддаючи данину моді й, по суті справи, називаючи моделями реальні об'єкти, давно вже вивчені на практиці.

Тому зараз у науці стала складатися парадоксальна ситуація: поняття моделі й моделювання виявилися розпливчастими, а критерії застосування цього методу невизначеними. Метод моделювання при такому його активному використанні став настільки універсальним, що став виступати ледве не як єдиний засіб пізнання істини.

Відповідно, щоб розв'язати виниклу проблемну ситуацію в науці, треба чітко визначити, що конкретно варто розуміти під моделлю, коли і для чого виникають необхідність в застосуванні цього методу в кримінології і практиці протидії злочинності.

При визначенні сутності моделювання варто виходити з наступних міркувань.

1. Не слід переоцінювати ролі моделювання, не варто зводити його до пізнання, оскільки це лише один із загальнонаукових методів пізнання.

2. Будь-яке уявлення суб'єкта моделювання далеко не завжди є уявною моделлю. У моделюванні головне – процес дослідження, а точніше – процес опосередкованого одержання нового знання.

3. Цей метод досить ефективно може бути використаний у практиці протидії злочинності для вирішення цілої низки найріз-

номанітніших кримінологічних завдань. Однак підкреслимо, що його застосування є доцільним лише в суворо лімітованих випадках, коли в суб'єкта виникає необхідність в одержанні інформації опосередкованим шляхом. А саме:

- коли об'єкт пізнання існував у минулому і його вже немає на момент дослідження;
- коли об'єкт пізнання ще тільки буде існувати в майбутньому;
- коли об'єкт існує реально на момент дослідження, однак він або надмірно складний або зовсім недоступний для пізнання;
- у тих випадках, коли пізнаваний процес протікає або занадто швидко або ж, навпаки, занадто повільно (окремі види експериментів).

Описана вище «плутанина з моделями» відбулася в силу неврахування окремими авторами однієї з головних характеристик моделювання – його опосередкованості. Модель у процесі пізнання виступає в якості «середньої ланки» між об'єктом пізнання, що існує в реальності, і суб'єктом, що його пізнає. Модель – усього лише інструмент дослідження, а не сама реальність, один з можливих засобів пізнання [4, с. 18-19].

Отже з метою усунення даного термінологічного протиріччя під моделлю варто розуміти штучно створену матеріальну або ідеальну систему, що відтворює і заміняє досліджувану подію, процес, стан або окремі ситуації та обставини таким чином, що її вивчення дозволить одержати про оригінал інформацію, необхідну для успішного вирішення практичних, наукових і дидактичних кримінологічних завдань.

Щодо сфер застосування моделювання в кримінології, то до них належать:

- практична діяльність у сфері протидії злочинності (включаючи сюди вирішення як тактичних, так і стратегічних завдань);
- науково-дослідна діяльність з вивчення слідчої, судової та інших видів практик;
- навчально-педагогічна діяльність, що включає в себе підготовку фахівців в галузі кримінології і перепідготовку кадрів.

Список використаних джерел:

1. Академічний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/modelj>.
2. Вицин С.Е. Моделирование в криминологии: Учеб. пособие. М.: Академия МВД СССР, 1973.
3. Лукашевич В.Г., Юнацький О.В. Моделювання у криміналістиці та пізнавальній діяльності слідчого: Монографія. К.: КНТ, 2008.
4. Новик И.Б. О моделировании сложных систем. М.: Мысль, 1965.

СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ

Олена Сергіївна ПОЧАНСЬКА,

*доктор юридичних наук, доцент кафедри
правового забезпечення господарської
діяльності факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0003-3953-8660>*

В умовах розбудови правової соціальної держави, поглиблення інтеграції України у загальноєвропейський правовий простір, нагальною проблемою сьогодні стає захист прав і свобод людини і громадянина на рівні сучасних міжнародних стандартів. Посилення уваги до проблеми додержання прав та свобод людини і громадянина вимагає, зокрема, належного забезпечення та захисту прав і свобод громадян, засуджених до позбавлення волі, що в сучасних умовах, насамперед, передбачає створення чіткого механізму забезпечення реалізації соціально-економічних прав засуджених, адже саме ця група прав є найбільш вразливою та залежною від загального стану розвитку країни та найбільше за інших зазнає змін та обмежень, зумовлених специфікою правового статусу особи, яка відбуває кримінальне покарання у вигляді позбавлення волі.

Незважаючи на численні праці у даній сфері, особливостям правового забезпечення соціально-економічних прав громадян, засуджених до позбавлення волі, не приділяється достатньої уваги, що й визначає актуальність даної статті.

Систему соціально-економічних прав і свобод, які є однією з найбільш численних видів прав і свобод громадян, котрі проголошуються та закріплюються в Україні на конституційному рівні,

складають економічні права і свободи — право на власність, право на підприємницьку діяльність, право на користування природними та іншими об'єктами суспільної власності, та соціальні права і свободи — право на працю, право на відпочинок, право на страйк, право на соціальний захист, право на житло, право на достатній життєвий рівень, а також право на охорону здоров'я, медичну допомогу та страхування. Закріплена у Конституції України система соціально-економічних прав і свобод повністю відповідає змісту положень найважливіших міжнародних документів у галузі прав людини, зокрема, — Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, конвенцій та рекомендацій щодо соціальних прав, прийнятих Міжнародною організацією праці, та ін.

Оцінюючи зміст, особливості реалізації та стан правового забезпечення соціально-економічних прав і свобод громадян, засуджених до позбавлення волі, насамперед, маємо зазначити, що під час відбування громадянами кримінальних покарань дана група прав і свобод завжди зазнає суттєвих обмежень.

Що стосується власне економічних прав засуджених, то слід зауважити, що засуджені, відбуваючи кримінальне покарання у місцях позбавлення волі, продовжують залишатися правоздатними та дієздатними суб'єктами майнових відносин, проте їх правовий статус зазнає істотних змін — позбавлення волі тягне за собою тимчасове (на час виконання покарання) позбавлення засуджених більшості економічних прав і обмеження можливості користування іншими правами, які належали особі до її засудження. Засуджений залишається суб'єктом права власності щодо майна, яке належало йому до засудження, але в умовах режиму ізоляції, зумовленого самим характером кримінального покарання, обмежується в праві володіння, користування та розпорядження ним. Так, зокрема, засуджений не має можливості безпосередньо користуватися майном, яке знаходиться поза місцями позбавлення волі, а розпоряджатися ним, тобто вступати у договірні відносини купівлі-продажу, обміну, дарування, заповіту, спадкування, може лише через обраного ним

представника за дорученням, засвідченим адміністрацією виправної установи. Право власності щодо майна засудженого, яке надійшло разом з ним до пенітенціарного закладу, також обмежується.

Конституційне право на соціальний захист у правовому статусі громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, реалізується, насамперед через права на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення. Відповідно до Кримінально-виконавчого кодексу, засуджені до позбавлення волі, залучені до суспільно корисної оплачуваної праці за строковим трудовим договором, підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню. Засуджені мають право на загальних підставах на призначення та отримання пенсії за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених законодавством про пенсійне забезпечення. Пенсії засудженим призначаються територіальними органами Пенсійного фонду України за місцем відбування покарання. Особа, якій було призначено пенсію до відбування покарання, підлягає державному пенсійному забезпеченню на загальних підставах. Особа ж, яка набула право на пенсію під час відбування покарання, надає адміністрації виправного закладу клопотання про забезпечення необхідних умов для призначення їй пенсії за місцезнаходженням цього виправного закладу, у тому числі щодо виклику представників Пенсійного фонду України з метою подання необхідних документів безпосередньо особою, яка відбуває покарання, або представником особи, яка відбуває покарання, за нотаріальним дорученням. Виплата призначених пенсій особам, засудженим до позбавлення волі, здійснюється територіальними органами Пенсійного фонду України на рахунок установи за місцем відбування покарання. Із пенсій засуджених відшкодовуються витрати на їх утримання в установах виконання покарань (харчування, речове майно, комунально-побутові послуги та ін.), але не менш як 50% пенсії зараховується на особовий рахунок засудженого.

Право на охорону здоров'я є одним із найважливіших прав засуджених громадян, що безпосередньо впливає з конституційного права громадян України на охорону здоров'я і медичну допомогу.

Застосовуючи до осіб покарання у вигляді позбавлення волі, що обмежує їх можливості у реалізації цілої низки прав і свобод, держава бере на себе обов'язок щодо надання таким особам можливість отримувати медичну допомогу та проходити медичне лікування. Проте порядок реалізації та забезпечення права на охорону здоров'я має свої особливості.

Таким чином, охорона здоров'я осіб, засуджених до позбавлення волі, забезпечується системою медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних заходів, а також поєднанням безоплатних та платних форм медичної допомоги, передбачених чинним законодавством України. Проте, незважаючи на велику кількість нормативних документів, що складають нормативну основу для забезпечення права на охорону здоров'я засуджених громадян, на даний момент організація медичного обслуговування та надання медичної допомоги особам, позбавленим волі, є незадовільною, адже якість медичних послуг, які надаються громадянам, засудженим до позбавлення волі, знаходиться на вкрай низькому рівні, гостро відчувається брак ресурсів, обладнання, ліків та кваліфікованого персоналу, а самі медичні працівники залишаються залежними від керівництва установ виконання кримінальних покарань.

Отже, аналіз норм чинного законодавства України, що стосується регулювання суспільно-економічних відносин, дає можливість констатувати, що, незважаючи на прийняття останнім часом великої кількості нормативно-правових актів, спрямованих на адаптацію норм національного законодавства до міжнародних стандартів щодо захисту прав засуджених, існуючий наразі механізм забезпечення соціально-економічних прав і свобод осіб, засуджених до позбавлення волі, вимагає свого значного удосконалення, адже чисельні неузгодженості у нормативному закріпленні даного права, гарантованого Конституцією України, істотно знижують рівень його практичної реалізації. Серед основних проблем у даній сфері визначено:

- неузгодженість норм чинного законодавства України щодо дотримання соціально-економічних прав засуджених на рівні окре-

мих галузей права (трудового, кримінально-виконавчого, адміністративного та ін.);

- невідповідність змісту та обсягу соціально-економічних прав, закріплених у нормативно-правових актах чинного законодавства, нормам Конституції України, а також невідповідність національного законодавства міжнародним стандартам у галузі прав людини, зокрема, Мінімальним стандартним правилам поводження з в'язнями, Європейським пенітенціарним правилам та ін.;

- відсутність системного контролю органами державного влади за дотриманням норм законодавства щодо медичного забезпечення, умов утримання та праці засуджених в установах пенітенціарної системи, а також недостатнє забезпечення участі громадських організацій у здійсненні заходів контролю за дотриманням зазначених прав та ін.

ПРАВОВА ПРИРОДА КОНСТИТУЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Оксана Володимирівна ЕПЕЛЬ,

*кандидат юридичних наук,
суддя Шостого апеляційного
адміністративного суду*

А. С. Головін вважає, що конституційні права людини і громадянина потрібно визначити як основні права, закріплені в Конституції України [1, с. 320]. Таке визначення за своєю сутністю є коректним, але не відображає усіх особливостей зазначеної правової категорії. Із її аналізу можна зробити висновок, що конституційні права людини і громадянина, по-перше, є основними, по-друге, закріплюються у нормах Основного Закону нашої держави. Власне, це впливає із самої назви даного терміна, а також із ролі Конституції України, яку вона відіграє в усій правовій системі нашої держави. Тож зробимо загальний висновок про те, що така концепція є за своєю сутністю правильною, але недосконалою.

У Великому енциклопедичному юридичному словнику за загальною редакцією Ю. С. Шемшученка надається аналогічне визначення досліджуваної категорії: «Конституційні права людини і громадянина в Україні розглядаються як основні права і свободи людини і громадянина, встановлені та гарантовані Конституцією України». При цьому уточнюється, що вони є засобом забезпечення всебічного розвитку особи, задоволення її інтересів і потреб, виражають об'єктивні можливості члена суспільства володіти, користуватися і розпоряджатися певними соціальними благами, а також набувати й захищати їх [2, с. 385]. Таке визначення є більш широким та таким, що відображає спрямованість конституційних прав. варто зауважити, що в даній дефініції термін розкривається через категорію «основні», щодо якої в науковій літературі існує дискусія. Зокрема ряд дослідників розрізняють конституційні та основні права і свободи

громадян. При цьому М. О. Фокіна, наприклад, вважає, що термін «основні» підкреслює їх змістову сторону, а термін «конституційні» – правову форму їх закріплення [3, с. 84-85]. Проте існує думка стосовно того, що права, навіть відображаючи найважливіші відносини, стають основними лише після їх фіксації в Конституції [3, с. 84-85]. З даної точки зору цілком логічною є думка О. В. Совгирі і Н. Г. Шукліної, які стверджують, що поняття «конституційні» та «основні» є синонімами [4, с. 173]. Також підтвердженням синонімічності цих понять є використання в науковій літературі, на практиці для позначення Конституції словосполучення «Основний Закон». Тобто держава, закріплюючи на рівні Конституції певні права, визначає їх «основними», надаючи особливий статус та захист.

Таким чином, «конституційності» будь-якому праву надає їх закріплення на рівні Основного Закону. Тобто з моменту встановлення в Конституції України будь-якого права воно стає конституційним. Також закріплення прав на рівні Конституції переносить їх в категорію основних, що підкреслює їх особливу роль і місце в системі прав. Тому під поняттям «конституційні права людини і громадянина» варто розглядати невід’ємні та невідчужувані основні можливості людини і громадянина, встановлені та гарантовані Конституцією України, які належать особі від народження та мають найвищу правову охорону.

Соціальні права особи розуміють як погоджені і визнані міжнародною спільнотою в цілому, закріплені в законодавстві більшості сучасних держав мінімальні правові норми – стандарти прав людини у соціальній сфері, що передбачають такі умови життя, які дозволяють кожному вільно підтримувати і розвивати свою людську сутність [5, с. 7]. У даному випадку досліджувана категорія розкривається через поняття «мінімальні правові норми – стандарти прав людини у соціальній сфері». Тобто право розглядається з об’єктивної точки зору як сукупність певних норм. Крім того, отождолення соціальних прав із мінімальними правовими нормами – стандартами прав людини у соціальній сфері свідчить про підміну

поняття «соціальні стандарти» поняттям «соціальні права», що призводить до їх змішування, хоча вони різnorідні за своєю суттю.

Тож у процесі дослідження нами встановлено, що інтерпретація поняття «конституційні соціальні права людини і громадянина в Україні» включає два характерних елементи, які визначають його сутність та особливості, – категорії «конституційні права» та «соціальні права». Із урахуванням наведеного доходимо висновку, що під конституційними соціальними правами людини і громадянина варто розуміти невідчужувані, невичерпні та такі, що не можуть бути скасовані й мають особливу правову охорону, можливості людини і громадянина, визначені та гарантовані Основним Законом, здобувати засоби для задоволення своїх найважливіших життєвих потреб щодо гідного рівня життя або отримувати такі засоби через соціальне утримання у випадку неможливості задовольнити відповідні потреби, які поширюються на соціальну сферу як на ту сферу, у якій людина реалізується як частина певної соціальної групи.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що конституційні соціальні права людини і громадянина в Україні характеризуються такими особливостями:

1) опосередкованістю – конституційні соціальні права людини і громадянина в Україні поширюються на соціальну сферу, тобто ту сферу, у якій людина реалізується як частина певної соціальної групи;

2) спрямованістю – основною метою реалізації таких прав є забезпечення задоволення найважливіших життєвих потреб людини та громадянина, без яких не може йти мова про нормальне людське буття, недопущення вибуття особи із суспільного життя;

3) ґрунтовністю – змістовно такі права являють собою можливість здобувати засоби для існування, реалізуючи свої здібності, або отримувати такі засоби через соціальне утримання;

4) взаємообумовленістю – для забезпечення реалізації конституційних соціальних прав людини і громадянина необхідні позитивні зусилля як з боку особи, так і держави (реалізація цих прав здійснюється через симбіоз дій (взаємодію) держави та особи); при

цьому діяльність держави не є абсолютною і не передбачає забезпечення кожного відповідними благами, а лише має наметі створення умов для можливості отримати відповідні блага;

5) економічною залежністю – реалізація конституційних соціальних прав людини і громадянина залежить від економічних можливостей держави.

Список використаних джерел:

1. Головін А. С. Захист прав і свобод людини і громадянина єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 384 с.
2. Шемшученко Ю. С. Великий енциклопедичний юридичний словник. К. : Юридична думка, 2007. 943 с.
3. Фокіна М. О. Права і свободи людини як об'єкт конституційно-правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 229 с. http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Fokina/d_Fokina.pdf
4. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 544 с.
5. Андріїв В. М. Місце соціальних прав у системі прав людини: міжнародно-правовий досвід і законодавство України. *Захист соціальних та економічних прав людини: міжнародне законодавство та досвід України*: Матеріали науково-практ. конф. (Київ, 12 березня 2004 р.). К., 2004. Ч. 2. С. 7-10.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДАПТАЦІЇ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Наталія Ярославівна КАЙДА,

кандидат юридичних наук,

проректор з адміністративної та

наукової роботи КУП НАНУ;

доцент кафедри міжнародного права та

порівняльного правознавства

Сутністю проблеми відсутності комунікації між державою та громадськістю, яка є незлагодженою та неузгодженою, можливо вважати недостатність дій щодо заохочення такої діяльності з боку держави, відсутність відповідальності за неврахування думки громадськості щодо змін у трудовому законодавстві відповідно до європейського законодавства та відсутність спеціалізованої консультації із суб'єктами права, яких безпосередньо буде стосуватись проведена адаптація. Для вирішення даної проблеми необхідно дещо удосконалити правове регулювання як соціального партнерства, так і органів, які відповідають за координацію діяльності щодо адаптації трудового законодавства.

Так, ст. 10 Закону України «Про соціальний діалог» визначено право сторін соціального діалогу «брати участь у діяльності міжнародних організацій, у міжнародних конференціях та інших заходах» [1]. Таке право визначає формальну та фактичну можливість кожної із сторін соціального діалогу бути повідомленою про останні зміни та тенденції у правовому регулюванні трудових відносин, а отже їх досвід може сприяти не просто адаптації трудового законодавства до законодавства ЄС, але прийняттю актуальних законодавчих актів, які б не потребували швидкої зміни та реформування. Більше того, саме сторони соціального діалогу краще знають, яка сама форма закріплення буде більш дієвою або які засоби забезпечення необхідно використати для гарантування втілення нової норми, а не

просто перенесення її змісту з метою виконання формальної вимоги.

Відповідно, варто доповнити ч. 2 ст. 12 Закону України «Про соціальний діалог» [1] п. 9, у якому закріпити нову функцію Національної тристоронньої соціально-економічної ради такого змісту: «Національна рада виробляє спільну позицію та надає рекомендації і пропозиції щодо шляхів адаптації трудового законодавства до *acquis communautaire*». Оскільки дана функція була попередньо відсутня, то саме її запровадження дозволить розпочати постійну діяльність у контексті комплексних змін до законодавства. Вказівка ж на термін «*acquis communautaire*» зроблена для уникнення неправильного тлумачення, підтримання спільної термінології та можливості аналізувати правильність обраної основи для адаптації, адже дефініція даного терміна законодавчо закріплена.

Також необхідно доповнити ч. 4 ст. 12 Закону України «Про соціальний діалог» [1], у якій визначені права Національної тристоронньої соціально-економічної ради, новим п. 5 у такій редакції: «Національна тристороння соціально-економічна рада має право співпрацювати із органами, до компетенції яких входить проведення дій та забезпечення взаємодії із недержавними інституціями під час виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Таким чином, Національну тристоронню соціально-економічну раду виділено як орган, до якого можливо безпосередньо звертатись із пропозиціями, а також зроблено вказівку на програмну діяльність, для досягнення мети якої й має проводитись адаптація. Проте залишається проблема можливості урахування наданих пропозицій уповноваженими органами.

Саме тому варто дещо удосконалити діяльність Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, оскільки саме він здійснює виконавчі функції щодо визначення переліку документів для перекладу норм *acquis communautaire*, а також бере участь у розробленні стратегії адаптації. З цією метою його повноваження щодо взаємодії із громадськістю, які закріплені у ч. 18 ст. 4

відповідної Постанови [2], слід доповнити наступним чином: «Урядовий офіс відповідно до покладених на нього завдань проводить координацію діяльності із Національною тристоронньою соціально-економічною радою щодо пропозицій стосовно адаптації трудового законодавства, а також інформування». Таким чином, під час формування законопроектів можливо буде включити й пропозиції суб'єктів трудового права, які відображають їх бачення проблемних аспектів та шляхів їх вирішення завдяки наближенню до законодавства ЄС. Гарантією ж урахування є обов'язок подання відповідних звітів про проведену роботу щодо координації та інформування Прем'єр-міністру України. Крім того, законодавче закріплення права на співпрацю вимагатиме й більш обґрунтованих причин у відмові, що зменшить випадки неправомірних дій та невиконання відповідних обов'язків.

Ще однією проблемою пов'язаною із адаптацією національного трудового законодавства до законодавства ЄС, є невикористання єдиної та належної термінології. Дана проблема викликана декількома факторами, основним із яких є неупорядкованість та несистематичність реформування. Як наслідок, зміни, які вносились до окремих нормативно-правових актів, не були узгоджені із іншими законодавчими актами. Найбільш яскравим прикладом зазначеного є термін «роботодавець», про який В. Л. Костюк зазначає, що «він є новим для законодавства, а у КЗпП України замість нього вживається вираз «власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа» [3, с. 88]. Саме ж визначення міститься у профільному законі щодо професійних спілок, а не у КЗпП України, що значно ускладнює його знаходження та ознайомлення із ним суб'єктами трудових відносин. У контексті саме адаптації трудового законодавства виникає питання щодо запровадження сучасного терміна «роботодавець» у КЗпП чи залишення уже існуючого терміна «власник підприємства, організації чи установи».

Для усунення такої проблеми адаптації трудового законодавства України до законодавства ЄС, як відсутність єдиної та належної термінології, необхідно провести певний комплекс дій. У першу

чергу, варто удосконалити Кодекс законів про працю [4] шляхом його доповнення новою ст. 9-2 у такій редакції: «Під терміном «власник або уповноважений ним орган» слід розуміти поняття роботодавця, що закріплене у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Вказівка на тотожність даних понять дозволить надалі вживати термін «роботодавець», який відповідає європейській практиці. Наступним кроком є переклад українською мовою вищенаведених законодавчих актів ЄС та проходження ними процесу адаптації. У даному аспекті проблемним моментом можливо вважати надмірну різновекторність роботи щодо адаптації та можливе невиділення тих правових інститутів, які наразі відсутні у вітчизняному законодавстві.

Саме тому варто дещо деталізувати повноваження щодо проведення роботи по адаптації трудового законодавства до законодавства ЄС, які закріплені за Міністерством соціальної політики. З цією метою слід викласти ч. 100 ст. 4 Положення про Міністерство соціальної політики [5] у такій редакції: «Мінсоцполітики згідно з покладеними на нього завданнями установлює порядок перекладів *acquis communautaire* та проведення адаптації трудового законодавства до нього у таких аспектах: робочий час; охорона праці; недискримінація та рівність; телеробота; дисципліна праці; юридична відповідальність за порушення норм; право на захист суб'єктів трудових відносин; відпустки; оплата праці; соціальне забезпечення та захист». У даному випадку визначено, що адаптацію варто здійснювати у відповідності з положеннями *acquis communautaire*. Крім того, закріплення переліку сфер діяльності, якими займається Мінсоцполітики, дозволяє зробити його діяльність більш точною та встановити обов'язок охоплення усіх інститутів трудового права. Завдяки більшій кількості перекладів та наданих пропозицій для адаптації можна вдосконалювати трудове законодавство більш ґрунтовно та не створювати проблему різниці термінів або позначення різними термінами одного й того ж явища чи відсутності правильного терміну для позначення трудового явища.

Ще однією практичною проблемою адаптації трудового законодавства України до законодавства ЄС можна вважати неперіоритетність адаптації трудового законодавства, адже більшість трудових інститутів не включені до переліку пріоритетних напрямів. Так, розділом 5 Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, яка уже не є чинною [6], визначено 16 пріоритетних напрямів адаптації, до яких із інститутів трудового права входить лише охорона праці. Така ситуація не може позитивно позначитись на швидкості, ініціативності та якості адаптації трудового законодавства, оскільки останнє фактично здійснюється залежно від того, залишився час та кошти після проведення плану адаптації у пріоритетних напрямках чи ні. Варто наголосити, що трудове законодавство регулює питання реалізації особою власного права на працю, а це є складовою забезпечення права на гідне життя та самореалізацію.

Відповідно, варто внести зміни до завдань Центру європейського та порівняльного права, який здійснює науково-інформаційне забезпечення адаптації. З цією метою пропонуємо доповнити ст. 6 Положення про Центр європейського та порівняльного права [7] новою ч. 8 наступного змісту: «Центр має право співпрацювати із центральним органом виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику у сфері соціальної політики та загальнодержавного обов'язкового пенсійного страхування, у питаннях реалізації плану проведення перекладів та їх порівняльного аналізу із чинним законодавством для адаптації трудового законодавства в рамках, які визначені завданням такого центрального органу виконавчої влади». Оскільки саме Центром здійснюється переклад та науковий аналіз, то співпраця між даними органами дозволить залучити фахівців до проведення адаптації, не створюючи при цьому дублюючого за своїми функціями департаменту чи відділу у складі Міністерства, а отже, й економлячи кошти Державного бюджету. Варто також наголосити, що можливість комунікації із органами публічної влади закріплена у завданнях Центру, тому деталізація щодо органу лише

слугуватиме заохоченням та приводом для відслідковування ефективності конкретної їх діяльності, що позитивно позначиться на результатах роботи, спрямованої на адаптацію трудового законодавства. Як наслідок, адаптація трудового законодавства матиме уже постійний характер, незважаючи на формально неперіоритетний її напрям.

Список використаних джерел:

1. Про соціальний діалог: Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 28. С. 1353.
2. Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції: Постанова Кабінету Міністрів від 04.10.2017 № 1759. *Офіційний вісник України*. 2017. № 84. С. 11.
3. Костюк В.Л. Проблеми правового становища роботодавця за КЗПП України та проекту трудового кодексу України: порівняльно-правовий аналіз. *Наукові записки. Серія: Юридичні науки*. 2009. Том 90. С. 87-90.
4. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 № 1045-XIV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. №. 45. С. 397.
5. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету Міністрів від 17.06.2015 № 423. *Офіційний вісник України*. 2015. № 51. С. 52.
6. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. С. 367.
7. Про затвердження Положення про Центр європейського та порівняльного права: Наказ Міністерства юстиції України від 28.10.2004 № 126/5. *Офіційний вісник України*. 2004. № 44. С. 183.

СУЧАСНІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ ІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ

Василь Юрійович КІКІНЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри поліцейської
діяльності та публічного
адміністрування факультету № 3
Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-1284-2622>

Стрімка та швидкоплинна тенденція інфекційних захворювань до розповсюдження, а також той факт, що нині існують ще чимало потенційно небезпечних у майбутньому вірусів, проти яких людство все ще не має вакцин, обумовили широкий інтерес наукової спільноти до вивчення проблематики цього питання. З-поміж інших питань фахівцями у сфері права та публічного адміністрування досліджувалися різноманітні варіації правового регулювання державної протидії вищевказаним небезпекам. Особливу увагу було приділено дослідженню процесу створення та введення в дію якісно прописаних правових норм, які б належним чином забезпечували ефективну координацію державних органів (служб та відомств) у їх заходах з протидії розповсюдженню вірусних захворювань.

Починаючи із самого початку функціонування перших документально підтверджених державних утворень і закінчуючи сьогоденням, представники політичного керівництва будь-якої держави завжди намагалися (з різним рівнем успіху) протистояти поширенню різноманітних інфекційних хвороб. Здебільшого вони робили це через те, що розглядали масові захворювання як небезпеку своїй владі.

Тобто за умови стрімкого розповсюдження небезпечної інфекційної хвороби настає реальна загроза зменшення популяції осіб, а

також припинення активної економічної діяльності в державі, що, у свою чергу, призводить до величезних збитків, як людських, так і матеріальних. Саме тому державними діями залучалися найкращі фахівці у таких сферах як публічне адміністрування, надання соціальних (в тому числі і медичних) послуг, а також висококваліфіковані правознавці.

Останні були гостро необхідні саме для того, аби, спираючись на норми, що прописані у чинному законодавстві країни, чітко та ефективно розробити дієвий план протидії суспільним небезпекам, одними з яких є інфекційні вірусні епідемії. Взагалі варто зазначити, що будь-який напрямок реалізації державної політики аж ніяк не може бути ефективним за відсутності належного правового забезпечення. Це означає насамперед те, що організаційні та інші публічно-адміністративні заходи, що здійснюються установами і відомствами, наділеними державними повноваженнями, мають відбуватися лише на основі чинних праворегуючих норм законодавства. Тільки дотримання цієї умови дозволить державним органам мати легальне і водночас легітимне підкріплення своєї діяльності, а тому допоможе їм діяти більш впевнено та ефективно.

Серед інших позитивних сторін належної правової регламентації процесу реалізації державної політики у вищенаведених ситуаціях можна назвати захист державної системи від зайвої «сумбурності» та шкідливої паніки та страху, які б могли значним чином послаблювати і уповільнювати хід практичної реалізації державних заходів. Адже є добре відомим те, що існування у суспільстві так званих «панічних» настроїв завдає величезну шкоду як життю та здоров'ю осіб, так і державному управлінню і економіці країни. Отже, саме стрімка та попередньо продумана, ретельно відпрацьована діяльність державних органів, уповноважених на вирішення подібних проблем, яка базується на чітких та недвозначних правових нормах, і є найбільш ефективною формою протидії розповсюдженню епідемій.

Як можна дізнатись з аналітичних досліджень діяльності урядів різних держав у періоди минулих пандемій, лише ті держави, слу-

жби та відомства яких демонстрували чітку злагодженість своєї роботи та координацію власних дій, змогли досягти найбільш вражаючих результатів у боротьбі з масовим розповсюдженням інфекційних захворювань. Іншими словами, прямим результатом їх рішучих дій стала більш краща, у порівнянні з іншими країнами, статистика захворювань серед населення. Зокрема, до країн з найбільш ефективною державною владою, наприклад, системою публічного адміністрування, закономірно включають Сполучені Штати Америки, Канаду, країни Західної Європи, а також деякі розвинені країни Азії. У цих країнах державна влада демонструє доволі високий рівень ефективності протягом останніх років, що дозволяє висувати впевнені оцінки їх потенційної готовності подолати майбутні ризики.

Проте, саме у контексті вирішення проблем розповсюдження масових інфекційних захворювань найважливіша роль належить урядам держав, політико-економічним альянсам країн і неприбутковим всесвітнім організаціям, спільна діяльність яких зможе призвести до ефективної протидії небезпекам. Тобто головний обсяг боротьби із подібними кризами покладається саме на «плечі» виконавчої гілки влади. Прикладом цього може слугувати спільна діяльність країн-членів ЄС при подоланні криз.

Питання міжнародної «благодійності» у вирішенні кризових ситуацій також має значущий вплив у функціонуванні міжнародних відносин. Воно полягає у наданні політично та економічно розвиненими країнами фінансової та будь-якої іншої допомоги державам із слабкою економікою і нестабільним політичним режимом. Політичне керівництво розвинених країн йде на такі кроки здебільшого не через «почуття єдності» чи «співчуття», а через абсолютно раціональну і прагматичну послідовну політику, яка здійснюється на основі чітких аналізів та розрахунків.

Мова йде про те, що, враховуючи актуально високий стан згаданого вище процесу світової глобалізації, лідери цілої низки відносно благополучних держав добре розуміють те, що такі небезпеки як вірусні захворювання мають ризик до швидкого розповсюдження по території одночасно багатьох країн у різних частинах світу за віднос-

но короткий період часу. Походячи саме зі свого бажання зупинити (або хоча б суттєво уповільнити) поширення шкідливих інфекцій у власній країні та у світі загалом, керівники таких держав воліють, не обмежуючись у фінансових витратах, допомогти менш розвиненим країнам у подоланні масових захворювань. Так як більшість країн в світі є просто неспроможними самотійно зупинити поширення різного роду небезпечних інфекцій, їм надається допомога (часом дуже величезна) з боку так званих «наддержав» та інших розвинених і благополучних представників світової спільноти.

Задля того, аби національні інтереси держав не заважали їм якісно взаємодіяти одна з одною під час настання пандемічних криз, було наголошено, аби їх діяльність, зокрема і у сфері надання матеріальної допомоги іншим країнам, чітко регламентувалась їх національним законодавством, жодним чином не порушувала зміст їх міжнародних зобов'язань та договорів, тому мала беззаперечну правову позицію. З метою вирішення цього завдання уряди країн повинні були тісно співпрацювати з найавторитетнішими представниками національної та міжнародної правової галузі. Це робилося з метою недопущення матеріальних та репутаційних втрат держави.

Необхідно констатувати, що при вирішенні таких серйозних проблем суспільства як інфекційні епідемії усі можливості, які б змогли надати корисну допомогу, повинні бути залучені, використані та консолідовані. А для їх належної та ефективної консолідації законодавцям потрібно провести якісну правничу роботу у сфері нормотворчості та правозастосування. Окремим пунктом у подібних законодавчих актах повинна бути прописана та регламентована діяльність різного роду благодійних урядових і неурядових неприбуткових організацій, що здійснюють роботу з населенням, забезпечуючи нужденних усіма життєво необхідними речами (водою, їжею, медичними препаратами).

Зокрема, серед яскравих прикладів подібних організацій можна виділити ЮНІСЕФ, «Лікарі без кордонів», «Червоний Хрест» та інші об'єднання. Загалом варто зазначити, що, беручи до уваги доволі високий рівень ефективності цих організацій, а також їх неприбут-

ковий характер діяльності, їх робота вже є відносно врегульованою нормативно-правовими актами цілої низки розвинених країн, а також країн-жертв певних гуманітарних криз (Сирія, Судан та інші).

Отже, підсумовуючи, варто зазначити, що успішне вирішення таких серйозних проблем як протидія масовим інфекційним захворюванням потребує одночасної консолідації як міжнародного, так і національного правового компоненту.

СПЕЦИФІКА ЗАКОНОДАВСТВА ФРАНЦІЇ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЖІНОК

Олена Володимирівна ПАВЛІЧЕНКО,

*кандидат ветеринарних наук,
доцент кафедри гігієни тварин та
ветеринарної санітарії Харківської
державної зооветеринарної академії*

Доцільним для аналізу є Франції щодо соціального захисту жінок, що пояснюється тривалою історією розвитку та вдосконалення даного інституту. Крім того, французьке законодавство відповідає усім європейським стандартам, а отже, використання у національному законодавстві способів та методів соціального захисту, які застосовуються у Франції, стане ще одним кроком до євроінтеграції. Відповідно до ст. D217-1 Кодексу соціального захисту та сім'ї Франції «асоціації, що діють на постійній основі, для надання інформації щодо сімейних, соціальних, професійних, економічних, освітніх або медичних прав жінки, а також боротьби із гендерними стереотипами мають право на отримання державних субсидій. Для даних організацій будь-які юридичні консультації у сенсі, що визначені спеціальним законом, є безкоштовними. Уся інформація, що надається як юридична консультація даним асоціаціям, та інформація, яка надається жінкам і чоловікам такою асоціацією, є конфіденційною, якщо вона це здійснюється у формі індивідуальних чи колективних співбесід. Асоціацією повинні бути забезпечені умови для дотримання конфіденційності» [1]. Дана норма заохочує приватні ініціативи щодо створення громадських організацій, діяльність яких спрямована на інформування та надання захисту для жінок. Підтримка відбувається за рахунок додаткового фінансування або ж безкоштовної реалізації окремих прав, наприклад, стосовно ознайомлення із змінами до законодавства та їх розуміння. Діяльність зазначених асоціацій є важливою, оскільки вона відображає реальну си-

туацію із порушеннями прав жінок у суспільстві, а тому вони можуть надавати допомогу без зволікань. Важливою гарантією їх діяльності є конфіденційність, оскільки звернення можуть бути пов'язані із виявленням правопорушень як самими жінками, чий права було порушено, так і сторонніми особами, ідентифікація яких може загрожувати реалізації ними своїх соціальних прав або ж навіть життю та здоров'ю. В Україні діяльність громадських формувань має різний напрям, однак відсутність заохочень з боку держави викликає проблеми щодо можливості ефективно функціонувати та налагоджувати дієву комунікацію із органами державної влади та місцевого самоврядування, що погіршує швидкість реагування на виявлення правопорушення та оперативність надання допомоги жінці. Аналізуючи дану норму, можемо дійти висновку, що діяльність асоціації не контролюється з боку держави, що гарантує свободу дій та варіативність допомоги для жінок, водночас можливість звернення до органів публічної влади вказує на співпрацю та комплексність проведених дій щодо попередження настання соціальних ризиків.

Соціальний захист жінок визначається й вимогами щодо рівного представлення осіб різних статей у професіях та посадах. Так, відповідно до ч. 2 ст. L1142-2 Трудового кодексу Франції «постановою Державної Ради визначається (після консультації із підприємцями та організаціями роботодавців і працівників) Перелік робочих місць та професій, для яких представники однієї та іншої статі мають відповідати певним вимогам. Такий Перелік повинен періодично переглядатись» [2]. Таким чином, можливість працевлаштування для жінки, а отже, і стабільність її соціально-матеріального становища та зменшення ризику безробіття, гарантується через визначення норм для роботодавців щодо найму осіб різної статі. Слід підкреслити порядок прийняття Переліку професій, для яких є обов'язковим дотримання норм розподілу, адже під час його формування використовуються не теоретичні уявлення управлінців щодо правильної кількості місць та набору професій, а враховуються після відповідного обговорення думки роботодавців та працівників. Така практика збі-

льшує довіру до держави та покращує правове регулювання, роблячи його спрямованим на вирішення актуальних проблем. Крім того, важливим є врахування думки обох учасників трудових відносин, що зберігає баланс інтересів. Запозичення даного досвіду є вкрай важливим для України, оскільки визначені національним законодавством гарантії соціального захисту жінок часто виступають перешкодами для їх офіційного працевлаштування.

Найбільш яскравим прикладом втілення вищенаведеної Постанови є ст. R227-1 Кодексу соціального забезпечення Франції, де вказано, що «кожна організація чи підприємство зобов'язане визначати кількість своїх адміністраторів та радників у парній кількості, призначаючи при цьому стільки ж жінок на дані посади, скільки й чоловіків. Якщо в організації на вказані посади визначено непарну кількість робочих місць, то різниця між кількістю призначених чоловіків та жінок не повинна бути більшою за одне робоче місце» [3]. Встановлення розподілу посад між жінками та чоловіками у даному випадку пов'язано із включенням до трудових обов'язків даних осіб управлінських функцій. У випадку надання більшої переваги одній із статей можливе виникнення ситуацій щодо надмірних привілеїв, утворення нерівності в оплаті праці, використання несправедливих підходів під час вибору працівників, що потребують підвищення на посаді або ж підвищення кваліфікації. Дана норма ілюструє використання саме гендерного підходу до правового регулювання, адже застосовуються методи не позитивної дискримінації, а урівноваження та встановлення єдиного можливого варіанту поведінки. Проте запровадження такого підходу в Україні потребуватиме більшого втручання з боку держави, що особливо стосується контролю та притягнення до відповідальності у випадку виявлення правопорушень.

Згідно із ст. L1142-5 «Про свободу вибору власного професійного майбутнього» «роботодавець зобов'язаний надавати звіти та діяти з метою створення професійної рівності у випадку, якщо на підприємстві: а) не діють професійні спілки; б) не встановлено порядку мирного врегулювання спорів; в) на підприємство не поширюється дія

колективних угод щодо рівності оплати чоловіків та жінок» [4]. Аналізуючи дану норму, можемо зрозуміти, що соціальний захист жінок у Франції націлений не лише на дотримання мінімально належних умов життя та попередження настання соціальних ризиків, але й на встановлення рівності, завдяки якій унеможливується виникнення соціального ризику загалом. Закріплення активного обов'язку роботодавця лише в окремих умовах стимулює його до створення професійних спілок та долучення до колективних угод. Водночас в умовах, коли підприємство є недостатньо великим та прибутковим для встановлення таких інститутів, держава все одно має змогу контролювати соціальний захист та забезпечення працівників. Проблема контролю малих підприємств є вкрай актуальною і для України, особливо тих, на яких робота виконується сезонно або ж на непостійній основі, а тому запровадження обов'язку роботодавця щодо надання звітності про дотримання рівності, а також рівної оплати праці дасть можливість більш швидко виявляти порушення. Але при цьому виникає питання стосовно забезпечення достовірності поданих даних та відсутності оплати праці додатково й неофіційно.

Відповідно до ст. L1144-3 Трудового кодексу Франції «звільнення працівника після судового позову, поданого даним працівником та/або виграним ним щодо професійної рівності, є недійсним, якщо буде встановлено, що таке звільнення не має реальної та серйозної причини Відновлення на посаді вважається здійсненим відповідно до закону, а сам працівник таким, що ніколи не припиняв виконувати свої трудові обов'язки» [2]. Звільнення з роботи після подання позову можна вважати помстою або ж покаранням за неприємності для роботодавця. Збільшення кількості випадків звільнення після вдалої або ж невдалої спроби захисту соціальних прав жінки матиме наслідком зменшення ініціативності з боку професійних спілок та самих працівників, а отже, продовження протиправної діяльності. Метою даної норми є нівелювання можливого негативного впливу з боку роботодавця щодо звільнення, а також гарантування ненастання соціального ризику щодо звільнення та отримання статусу безробітної для жінки.

Слід констатувати, що досвід Франції має бути використаний для вдосконалення національного законодавства щодо соціального захисту жінок, що, у першу чергу, повинно стосуватись заохочення приватної ініціативи у попередженні настання різних соціальних ризиків шляхом фінансової допомоги з боку держави. На сьогодні громадські об'єднання мають право на фінансування з боку держави, що не впливає на самостійність та неупередженість їх діяльності, однак зобов'язує звітувати про цільове використання коштів. Таку ситуацію можна вважати позитивною, оскільки це дозволяє направляти кошти на вирішення актуальних соціальних проблем та прозоро слідкувати за їх використанням. Проте законодавчо не визначено перелік громадських організацій, які можуть претендувати на отримання фінансової допомоги. Саме тому варто вдосконалити ст. 23 Закону України «Про громадські об'єднання» [5] за рахунок доповнення ч. 8 наступного змісту: «Громадські організації, установчими документами яких визначено діяльність щодо захисту прав жінок, мають право на отримання фінансової допомоги з боку держави для проведення інформаційних заходів для жінок щодо їх сімейних, соціальних, професійних, економічних, освітніх або медичних прав, надання кваліфікованої психологічної допомоги жінкам, надання професійної правової допомоги жінкам та боротьби із гендерними стереотипами». Перелічені види діяльності, на які можна отримати державні кошти, повинні піддаватися контролю, адже вони мають або публічний характер (інформаційні заходи), або потребують оплати послуг спеціалістів у певних сферах. Водночас сама вказівка на можливість отримання фінансування з боку держави є стимулом до діяльності організацій із соціального захисту жінок, а відмова державних органів у фінансуванні має бути вмотивованою та може бути оскаржена у суді.

Ще однією проблемою, яка може бути вирішена на основі запозичення позитивного досвіду Франції, є неможливість контролю за дотриманням заборони дискримінації на малих підприємствах. Для вирішення даної проблеми необхідно доповнити ст. 2-1 Кодексу законів про працю [6] частиною 2, яку варто викласти у наступній ре-

дакції: «Власник підприємства, установи, організації зобов'язаний на вимогу уповноваженого на реалізацію соціальної політики органу державної влади надавати не рідше одного разу на рік звіти щодо діяльності, яка була проведена з метою утвердження рівності та протидії дискримінації й домаганням протягом звітного періоду, якщо на такому підприємстві, в установі чи організації: не утворена профспілка та/або не діє комісія по трудових спорах, та/або не укладено колективний договір, та/або підприємство, організація чи установа не є учасником колективних угод». Необхідність даних звітів пояснюється відсутністю нагляду з боку громадських формувань та комунікації із органами публічної влади з питань створення комфортних умов праці на виробництві. Саме тому покладення відповідальності на роботодавця щодо контролю за умовами праці, в тому числі для жінок, стимулюватиме його або до самостійного їх удосконалення, або долучення до спеціалізованих спільнот з метою запозичення їх досвіду, що вплине на стан соціальної безпеки жінок та комфортність виконання ними трудових обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Code de l'action sociale et des familles. URL: <https://cutt.ly/ndGRTcq>
2. Code du travail. URL: <https://cutt.ly/gdGTMkA>
3. Code de la sécurité sociale. URL: <https://cutt.ly/6dGRMB8>
4. LOI n° 2018-771 du 5 septembre 2018 pour la liberté de choisir son avenir professionnel (1): JORF n°0205 du 6 septembre 2018 texte n° 1. URL: <https://cutt.ly/ydGTrue>
5. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 1. Ст. 2.
6. Кодекс законів про працю: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. № 50. ст. 375

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ

Наталія Євгенівна ФІЛІПЕНКО,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права Національного
аерокосмічного університету*

ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»)

<https://orcid.org/0000-0001-9469-3650>

Теорія і практика боротьби зі злочинністю показують, що об'єкт кримінологічної діяльності - це все те, на що діє система запобігання злочинності, і включає: по-перше, уражені недоліками суспільні відносини в системі формування людини; по-друге, соціальні негативні (різні за походженням) традиції, стереотипи поведінки, найбільш поширені негативні звички людей; по-третє, окремих осіб, групи і контингенти осіб, які виявляють ознаки протиправної поведінки; по-четверте, сукупність конкретних негативних явищ, процесів, недоліків у різних сферах життя, які детермінують злочинну поведінку і вчинення конкретного злочину; по-п'яте, окремі негативні особистісні властивості людини, які провокують злочин або сприяють його вчиненню [1, с. 58-59]. На думку більшості кримінологів, враховуючи зміст, завдання, специфіку та особливості кримінологічної діяльності, об'єктом запобіжного впливу стають окремі або сукупність різних (за генезою, сферою, формами та інтенсивністю прояви) негативних явищ та процесів реальної дійсності матеріального чи духовного характеру, які призводять до виникнення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів [1, с. 59].

Ґрунтуючись на визначені об'єктів кримінологічної діяльності, її завдань, криміналісти стверджують, що об'єктами експертної кримінологічної (профілактичної) діяльності є речові докази, зразки, протоколи слідчих і судових дій та інші матеріали, які поступили на

експертизу або додатково задіяні при її проведенні [2, с. 76]. Таким чином, на думку окремих учених, об'єкти експертної профілактики, безпосередньо співпадають з об'єктами експертизи, наприклад об'єктом почеркознавчої експертизи є почерковий матеріал, в якому відображені ознаки почерку певної особи; об'єктом технічної експертизи документів є відповідні оригінальні чи підроблені документи, бланки, штампи, печатки, друкарські форми; об'єктом дослідження експертизи зброї, вибухових пристроїв, речовин і продуктів вибуху (пострілу) є вогнепальна, холодна зброя, бойові припаси, вибухові пристрої, вибухові речовини та сліди і обставини їх використання тощо.

В той же час, кримінологічна діяльність пов'язана з виявленням, усуненням, послабленням, нейтралізацією причин та умов злочинності в цілому чи окремих її видів і конкретних кримінальних правопорушень, розробкою заходів попередження та усунення недоліків формування та функціонування суспільних відносин, прогнозування подальшого розвитку криміногенної ситуації, а певно їх припинення та запобігання, а також утримання і відвернення від переходу на злочинний шлях та забезпечення ресоціалізації осіб, з тих чи інших причин схильних або до первісного, або до повторного чи рецидивного вчинення злочинів. Зазначене положення дає підстави стверджувати, що об'єктами кримінологічної діяльності експертних служб є безпосередньо не об'єкти дослідження, а відомості, інформація, факти, обставини, що залишаються на об'єктах дослідження і свідчать про особливості розвитку кримінального правопорушення. На переконання М. П. Яблокова «Для розмежування предмета кримінологічної і криміналістичної профілактики, досить вказати, що кримінологію вивчаються загальні закономірності, які визначають стан, форми, причини, динаміку злочинності, умови, що їй сприяють, особливості особи злочинця, загально-профілактичні заходи, а предметом криміналістичної профілактики виступають вивчення закономірностей конкретних злочинних діянь різного виду, механізм їх слідового відображення в різних джерелах профілактично значимого характеру; виявлення і дослідження особливостей типо-

вих слідчих ситуацій профілактичного характеру, що складаються при розслідуванні та дозволяють виявити напрямки профілактичної діяльності, об'єкта цього впливу для прийняття профілактичних заходів» [3, с. 150].

Таким чином, безпосередніми об'єктами експертної профілактики є різні обставини (недоліки, порушення, дефекти тощо) як організаційного, так і технічного характеру, що полегшують здійснення або приховування злочинів чи інших правопорушень [2, с. 76]. Це можуть бути типові обставини, які носять загальний характер, розповсюджені в різних регіонах, відомствах, повторюються при експертних дослідженнях однотипних об'єктів. Це можуть бути й обставини, які носять приватний характер, відносяться до конкретної справи. В одних випадках це обставини, де буде встановлено на основі аналізу всіх матеріалів справи, які сприяли здійсненню розслідуваного злочину, в інших, хоча це і не буде встановлено, – можуть сприяти аналогічним чи будь-яким злочинам та іншим правопорушенням. Ці обставини можуть відноситися до механізму події, коли окремі технічні елементи, встановлені експертами, сприяли (могли сприяти) настанню цієї події, можуть полегшити застосування конкретних знарядь або засобу чи відносяться до відповідних навиків, застосованих для досягнення злочинного результату. Обставини, що виявляються експертами, можуть відноситися до особливостей (якості, кількості тощо) матеріалів, знарядь або засобів, які полегшили настання злочинних наслідків або іншої події, до причинно-наслідкових зв'язків, які викликали цю подію і настання злочинного результату [2, с. 76-77].

Об'єктами кримінологічної діяльності експертних служб є безпосередньо отримані експертом у процесі проведення експертизи відомості, інформація, факти, обставини, що залишаються на об'єктах дослідження і свідчать про особливості розвитку кримінального правопорушення та потребують спеціальних знань для розробки та впровадження відповідних заходів попередження з запобігання нових кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Харків: Право, 2009. 288 с.
2. Профілактика правопорушень (кримінологічні та експертно-криміналістичні аспекти): монографія / П. В. Мельник, Н. О. Данкович, І. Я. Фрідман, та ін. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2011. 170 с.
3. Яблоков Н. П. Криминалистическая методика расследования: история, современное состояние и проблемы : монография. Москва: Норма – ИНФРА-М, 2016. 192 с.

НАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ПІДСТАВА ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ

Наталія Анатоліївна ФЕДОСЕНКО,

кандидат юридичних наук, викладач

кафедри права Національного

аерокосмічного університету

ім. М. Є. Жуковського «Харківський

авіаційний інститут», адвокат

Питанню належного виконання зобов'язання присвячене визначальне місце у зобов'язальному праві України. Основною метою регулювання зобов'язальних відносин є створення всіх необхідних правових і організаційних механізмів для належного виконання зобов'язань. Належне виконання зобов'язання є ідеальною підставою для його припинення, в результаті чого досягається основна мета зобов'язання.

Положення чинного цивільного законодавства оперують такими термінами як «припинення зобов'язання» (гл. 50 ЦК України) та «розірвання договору» (ст.ст. 652–654 ЦК України) [1]. Зважаючи на те, що в розумінні ЦК України зобов'язання є правовідношенням (ст. 509 ЦК України), а договір – домовленістю сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст. 626 ЦК України) вбачається, що міцний зв'язок правовідношення як наслідку укладення договору та власне договору як юридичного факту – підстави виникнення зобов'язання відображається в тому числі на припиненні обох юридичних феноменів. Їх взаємозалежність обумовлює існування двох порядків правоприпинення.

Перший обумовлює припинення договору шляхом припинення зобов'язання. Виконання боржником всіх своїх обов'язків за договором спричиняє припинення кореспондуючих їм прав, що спричиняє припинення правовідношення – зобов'язання, а тому і «вичерпування» змісту договору як підстави виникнення відповідних пра-

вовідносин. В такому разі договір залишається лише домовленістю, зафіксованою у визначеній формі породжені права та обов'язки за яким виникли і припинили своє існування. Так само і інші способи припинення правовідношення – зобов'язання, впливаючи на один з визначальних елементів правовідношення, тобто його об'єкт, суб'єктний склад або зміст (права та обов'язки) спричиняє їх припинення внаслідок чого саме правовідношення як системне утворення припиняє своє існування.

В цілому ж в якості підстав припинення цивільно-правового договору виступають юридичний факт або їх сукупність [2, с. 136]. Однією з найбільш поширених підстав припинення договору і породженого ним зобов'язання є виконання його умов і, відповідно, «вичерпування» змісту правовідношення.

Виконання зобов'язання завжди виявляється у вчиненні певних дій, визначених договором або законом, що спрямовані на припинення конкретного зобов'язання (обов'язку). Тобто дії щодо виконання зобов'язання є юридичним фактом, з яким правопорядок пов'язує припинення вимоги кредитора і кореспондуючого йому обов'язку боржника [3, с. 38]. Як зазначає С. А. Чванкін, під виконанням зобов'язання розуміють вчинення кредитором і боржником дій зі здійснення прав та виконання обов'язків, що випливають із зобов'язання. Такі дії повинні точно відповідати всім умовам договору або вимогам законодавства, а при їх відсутності – вимогам, що звичайно пред'являються, у тому числі звичаям комерційного обороту, правилами ділової етики тощо, на засадах добросовісності, розумності та справедливості [4, с. 116]. Відповідно до ст. ст. 525, 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться; одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається [1]. Таким чином, ідентифікаторами належного виконання зобов'язання є предмет, час, місце та спосіб.

Також належним вважається виконання умов договору у визначений домовленістю строк або термін. Зокрема, ст. 530 ЦК України встановлено, що якщо у зобов'язанні встановлено строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Договір є обов'язковим для виконання сторонами (ст. 629 ЦК України). Однак, згідно статей 638, 639 Цивільного кодексу України, договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору [1].

Що стосується способу виконання зобов'язання, то він встановлюється сторонами договору в його умовах або визначається виходячи із сутності зобов'язання і його предмету. На підставі осмислення нормативних положень чинного цивільного законодавства України сучасні вчені зазначають, що загальним правилом зобов'язання повинно бути виконане боржником повністю. Виконання зобов'язання допускається лише тоді, коли це встановлено договором, актами цивільного законодавства або впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту [3, с. 41].

Отже, належне виконання зобов'язання є самостійним юридичним фактом. Договір як домовленість, спрямована на настання визначених юридичних наслідків. Належне виконання договору як підстава його припинення являє собою вчинення сторонами договору дій, визначених змістом (умовами) договору (належне виконання).

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відом. Верхов. Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356 (із змінами)
2. Міхно О. Поняття та види підстав припинення цивільно-правового договору. *Право України*. 2004. № 5. С. 135–137.
3. Гринько Р. В. Щодо питання про виконання цивільно-правового зобов'язання. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 21. С. 37–42.

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ІДЕОЛОГІЧНОЇ ФУНКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сергій Вікторович БОДНАР,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правознавства

ПВНЗ Вінницького фінансово-

економічного університету

<https://orcid.org/0000-0003-3322-6279>

В процесі реалізації своєї діяльності суб'єкти забезпечення державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти виконують низку важливих завдань, серед яких особливе місце відводиться розробці та затвердженню концептуальних і стратегічних засад здійснення державно-приватного партнерства. Терміном концепція позначають систему поглядів, понять про ті чи інші явища або процеси, спосіб їхнього розуміння, тлумачення; основну ідею будь-якої теорії, головний задум; ідею чи план нового, оригінального розуміння; конструктивний принцип художньої, технічної та інших видів діяльності [1]. У свою чергу стратегія (грец. *στρατηγία* – мистецтво полководця) – підхід до розв'язання критично важливих і складних (стратегічних) проблем; модель програмування діяльності для досягнення встановлених цілей. Стратегія обов'язково визначає пріоритети (першочергові для реалізації напрями, цілі, проблеми), які дають корисну основу для розподілу обмежених ресурсів [2, с.679]. Зміст цих завдань у розрізі досліджуваної проблематики полягає у визначенні: а) основних проблем і викликів, які існують у сфері досліджуваного партнерства; б) загальних цілей і завдань щодо вдосконалення та розвитку державного партнерства у сфері вищої освіти; в) принципів, пріоритетів та основних напрямків розв'язання зазначених проблем, досягнення поставлених цілей і виконання відповідних завдань; г) очікуваних результатів та позитивних наслідків за-

провадження відповідного курсу державної політики у галузі державно-приватного партнерства.

Варто зауважити, що формування концептуальних та стратегічних засад державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти відбувається у межах ідеологічної функції. Н. А. Ткачова зазначає, що ідеологічна функція держави обґрунтовує вплив на суспільні відносини, формування світогляду, життєвої позиції особи, соціальних груп, а, відтак, і суспільства, що водночас забезпечує визначення перспектив розвитку держави. Тому безідеологічне існування держави, повна деідеологізація – криза ідеології, духовності є неприпустимими. Вимоги деідеологізації не повинні поширюватися на державно-правову політичну визначеність. Держава покликана заборонити агресивну, з точки зору сучасної парадигми права, людиноне-нависницьку ідеологію (шовіністичну, фашистську, расистську) і належним чином гарантувати захист людини від асоціальної ідеології, який забезпечує їй і суспільству розвиток, процвітання. Ідеологічній багатоманітності має бути притаманне напрацьоване людством протягом тисячоліть морально-етичне, духовнокультурне наповнення. В сучасних умовах втрати ідеологічних орієнтирів, створюється поле для зловживань, ігнорування основ прав і свобод людини, порушень законності. Ось чому принципового значення набуває проблема гарантовано-результативного ідеологічного захисту духовного цінісно-орієнтаційного стану особистості, суспільства [3, с.25-26].

Таким чином, ідеологічна функція у межах досліджуваної проблематики покликана сформулювати у громадськості адекватне уявлення про сутнісний зміст і призначення державно-приватного партнерства в цілому та у сфері вищої освіти зокрема, про суспільну користь від його використання, про цілі та перспективи його розвитку, про позицію і курс держави у галузі зазначеного публічно-державного партнерства. Слід відзначити, що стратегічні та концептуальні засади, як правило, на офіційному рівні затверджуються відповідним нормативно-правим актом, переважно підзаконним, відповідно перше та друге завдання, як і нормотворча та ідеологічна функції суб'єктів забезпечення державно-приватного партнерства у

сфері вищої освіти, тісно пов'язані, втім не є синонімічними і різняться за своїм сутнісним змістом.

Список використаних джерел:

1. Концепція / В. А. Рижко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: <https://esu.com.ua/article-3256>
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
3. Ткачова Н. А. Ідеологічна функція держави та її роль у правовому регулюванні суспільних відносин // Держава і право. 2011. Вип. 53. С. 21-26.

ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНОГО ПОЗОВУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Олег Володимирович ВІТРУК,

*провідний інспектор Департаменту
нагляду за дотриманням
законів Національною поліцією
України та органами, які ведуть
боротьбу з організованою та
транснаціональною злочинністю
Офісу Генерального прокурора*

В науковому полі існує значна диференціація підходів до поняття «позов», що є базовим для наступного розуміння сутності та відмінностей цивільного позову в кримінальному процесі. Провівши аналіз таких підходів М. П. Курило розподіляє їх на ті, що тлумачать позов, як матеріально-правову категорію, як процесуальну категорію, як правове явище, що складається із процесуального та матеріального об'єкта та, як правове явище, що об'єднує такі два елементи [1, с. 79]. Варто зазначити, що обраний автором підхід залежить від напрямку його наукової роботи та не може вважатись повністю невірним, однак таким, що відображає лише окремий аспект досліджуваного поняття «позову». Аналізуючи дані підходи, стає очевидним, що найбільш поширеним є матеріально-правовий підхід. Висновку про необхідність його використання доходить Г. А. Терещук застосовуючи «критичний підхід» та, як наслідок, трактує позов як «вимогу з боку заінтересованої особи щодо захисту власного чи чужого права або інтересу», а також автор наголошує, що позов не здатний існувати в двох аспектах (матеріальному та процесуальному) одночасно, що є «характерним для права на позов» [2, с. 54]. У даному випадку, право на позов або ж саме подання позовної заяви розуміється як процесуальна форми виразу сутності позову. В той час як, сам позов розкривається у вимогах, які ставляться до

відповідача. Однак, використовуючи даний підхід неможливо дійти висновку про способи реалізації даної вимоги, що й поєднує теоретичну та практичну сторону досліджуваного правового явища. Крім того, із наведеного визначення не зрозумілим залишається сама причина подання позову та його відмінність від інших способів захисту.

Зі свого боку, М. П. Курило визначає, що позов є «зверненням, що передбачене законодавством, від фізичної або юридичної особи до суду, який представляє державу задля повідомлення про те, що її права, свободи або законні інтереси були порушені та прохання про їх відновлення, поновлення чи захист» [3, с. 2]. Найперше, виділення мети щодо повідомлення є доволі спірним, оскільки факт порушення прав попередньо необхідно довести, а отже й доречнішим буде спершу звернення до правоохоронних органів. Сам факт інформування є другорядним та пов'язаний із обґрунтуванням потреби і захисті права. Також, є дещо спірним звернення уваги на зв'язок між державою та судом, що робить останнього зацікавленою особою у випадку розгляду справ, де однією із сторін є інший державний орган, що робить неможливим дотримання принципів неупередженості та незалежності. Аналізуючи й дане визначення потребує уточнення роль відповідача, оскільки без нього позов матиме абстрактний характер.

Тож, на основі проведеного дослідження, можливо дійти висновку, що позов – це правове явище, яке відображає матеріально-правову вимогу позивача щодо вчинення певного діяння з боку відповідача та процесуальне звернення до суду щодо захисту такої вимоги, виникнення якого ініціюється позивачем згідно з нормами процесуального законодавства задля вирішення існуючого спору між сторонами у правомірний спосіб.

Щодо розуміння поняття цивільного позову в кримінальному процесі, то наукові думки різняться щодо його мети та умов застосування. Так, О. В Крикунов досліджуючи більш вузьку тематику компенсації моральної шкоди визначає, що цивільний позов є «основним кримінально-процесуальним засобом захисту у суді особис-

тих немайнових прав, які були порушені унаслідок вчинення злочину» [4, с. 11]. Аналогічне твердження можливо й зробити щодо захисту уже матеріальних прав, порушення яких було здійснено унаслідок вчинення певного кримінального правопорушення. Із даного визначення можливо виділити основу відмінність цивільного позову, яка забезпечує наявність права на його подання та полягає у попередньому вчиненні злочину. Разом з тим, виникає питання хто саме є суб'єктом подання позову, що визначатиме на захисту кого буде проведено відшкодування. Окремо слід розглянути розуміння позову, як «засобу», що вказує на його процесуальний характер та дію в межах певного механізму захисту. Даний підхід дозволяє краще розуміти практичну сторону подання цивільного позову, але не визначає сутнісні відмінності від позову, що подається в цивільному процесі, а отже й не дозволяє дійти висновку про відокремленість досліджуваного поняття.

На думку П. Л. Слободянюк найбільш вірним буде тлумачити цивільний позов у кримінальному процесі, як «вимогу особи, якій було завдано матеріально шкоду через вчинення злочину, або вповноваженого представника такої особи до обвинуваченого (-них) чи тих осіб, що несуть відповідальність за його дії щодо відшкодування завданої шкоди, яка заявляється органам, що здійснюють кримінальне провадження та, яку суд вирішує спільно із самою кримінальною справою» [5, с. 76]. Позитивним аспектом даного визначення можливо вважати поєднання матеріальної та процесуальної сторони. Щодо матеріальної сторони, то слід доповнити, що вимога може стосуватися будь-якої шкоди завданої злочином, адже протиправні дії можуть негативно впливати й моральний стан особи. Щодо процесуальної сторони, то варто уточнити, що особою, якій завдали шкоду через злочин не обов'язково має бути безпосередньо потерпілий чи заявник, однак обов'язковим є підтвердження факту наявності шкоди. Разом з тим, уточнення щодо представників є не зовсім доречним, адже вони не є сторонами процесу, а їх функція полягає саме у забезпеченні донесення інформації про права, інтереси та вимоги, а також їх захист у суді. Важливим уточненням є

обов'язковість розгляду разом із кримінальною справою, адже в іншому випадку втрачається сама сутність цивільного позову у кримінальному процесі та не досягається одна із цілей щодо розумного строку розгляду у суді питання відшкодування шкоди.

Більш деталізоване визначення надає О. Ф. Кобзар, що зазначає про те, що цивільний позов у кримінальному процесі є «вимогою фізичної або ж юридичної особи, яка зазнала шкоди через вчинення кримінального правопорушення чи іншого суспільно небезпечного діяння або її (законного) представника, прокурора до особи, якому надано статус підозрюваного чи обвинуваченого, чи особі, яка несе цивільну відповідальність за нього щодо компенсації такої шкоди та, яка була заявлено до органів, що проводять кримінальне провадження та, яка розглядається судом у межах такого провадження» [6, с. 68]. Із даного визначення слідує необов'язковість попереднього встановлення особи, як винної у злочині задля подання цивільного позову, що й гарантує право подати позов ще до розгляду у суді, а тому й статус відповідача за позовом може різнитись залежно від стадії кримінального провадження. Щодо можливості подати цивільний позов у кримінальному процесі у випадку вчинення суспільно небезпечного діяння, що не є злочином, то таке уточнення, найперше, стосується кримінальних проступків. Аналізуючи наведене визначення у сукупності можливо дійти висновку, що воно відтворює особливості визначенні процесуальним законодавством, однак не відображає ні мети, ні сутності досліджуваного процесу, адже незрозумілим залишається потреба у розгляді саме в межах кримінального процесу.

Схоже тлумачення цивільного позову в кримінальному процесі надає й С. В. Банах, розуміючи під ним «вимогу особи, яка зазнала майнової чи матеріальної шкоди від кримінального правопорушення або її представника чи прокурора до особи, яка є підозрюваним чи обвинуваченим чи несе цивільну відповідальність за його дії про здійснення відшкодування завданої шкоди, що заявлена до початку судового розгляду кримінального провадження» [7, с. 98]. Варто доповнити, що цивільний позов може бути поданий особою до почат-

ку розгляду справи у суді по суті, що й визначає таку диференціацію у правовому статусі відповідача. Також, слід уточнити, що позов має містити саме правову вимогу, а шкода бути викликана саме злочином чи кримінальним проступком, а не іншими діями особи, яка є підозрюваною чи обвинуваченою, тобто повинен бути наявним причинно-наслідковий зв'язок.

Здійснивши дослідження наукових робіт та використовуючи загальнотеоретичний підхід слід констатувати, що цивільний позов у кримінальному провадженні – це вимога, яка виникає у особи, чії майнові та/або особисті права було порушено, що надається згідно з вимогами цивільного судочинства до органу, що здійснює кримінальне провадження щодо особи, кримінальне й протиправне діяння якої порушило вказані права та пред'являється до такої особи чи особи, яка несе цивільну відповідальність за її дії щодо відшкодування завданої шкоди та розглядається судом в межах того ж кримінального провадження задля забезпечення оперативності й розумності строків захисту визначених прав.

Список використаних джерел:

1. Курило М. П. До питання про сутність позову та позовної форми захисту права. Судова апеляція, 2016. № 1. С. 76-84
2. Терещук Г. А. Цивільне право. Конспект лекцій. Луцьк: ЛНТУ, 2017. 88 с.
3. Курило М. П. Позовне провадження як універсальна форма судових процесів у різних галузях процесуального права. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, 2013. № 3. С. 64-67.
4. Крикунов О. В. Цивільний позов про компенсацію моральної шкоди у кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Львів, 2001. 236 с.
5. Слободянюк П. Л. Захист прав потерпілого на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Юридичний науковий електронний журнал, 2018. № 6. С. 74-78
6. Кобзар О. Ф. Кримінальний процес. Дніпро: «Ліра ЛТД», 2017. 337 с.
7. Банах С. В., Рогатинська Н. Х. Сарахман А. М. Кримінальний процес. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 264 с.

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ПАЦІЄНТА ПСИХІАТРИЧНОГО ЗАКЛАДУ В УКРАЇНІ

Сергій Павлович ГВОЗДИК,
*здобувач Міжрегіональної Академії
управління персоналом*

Перебування у психіатричному закладі для особи із наявністю психічного розгляду часто означає нездатність контролювати або усвідомлювати свої дії, їх наслідки. Відповідно, реалізація ними своїх прав або ж виявлення їх порушень може бути ускладненим, як через нерозуміння потреб пацієнта працівниками психіатричних закладів чи нехтування ними, у тому числі й законними представниками. Відповідно, адміністративно-правове регулювання прав пацієнтів психіатричного закладу дозволяє впорядкувати процес їх реалізації та захисту. Проте, норми права щодо прав пацієнтів психіатричного закладу знаходяться в різних законодавчих актах, що ускладнює їх втілення особами без спеціальних юридичних знань. Крім того, національне законодавство, на сьогодні, перебуває у стані постійного реформування, що збільшує кількість прогалин та колізій у правовому порядку надання психіатричної допомоги, захисту спеціальних прав пацієнтів та контрольно-наглядової діяльності вповноважених органів.

Слід зазначити, що тема адміністративно-правового регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричного закладу набуває все більшої актуальності з огляду на проведення медичної реформи та поширення психічних розладів серед населення, разом з тим її науково-теоретичне висвітлення є недостатнім. Окремі питання щодо охорони здоров'я чи медичної допомоги пацієнтам психіатричних закладів були досліджені наступними науковцями: З. С. Гладун, Д. О. Гомон, Т. С. Грузєва, О. О. Коваленко, Ю. А. Козаченко, В. А. Кройтор, Ю. І. Матат, К. Г. Мирвода, Г. В. Морозов,

В. Ф. Москаленко, Н. М. Наварчук, О. С. Погребняк, С. Д. Савка, Б. П. Сенюк, А. В. Сибірний, А. М. Соколюк, Т. Г. Фоміна, Д. А. Чернушенко, М. В. Чутора, Ю. Ю. Швець, С. В. Юрнюк.

Адміністративно-правове регулювання реалізації права на охорону здоров'я, у тому числі пацієнтів психіатричних закладів вивчав Д. О. Гомон, що надає наступне його визначення: «вплив органів вповноважених органів публічної влади та їх посадових осіб в межах їх компетенції через нормативний механізм на відносини щодо охорони здоров'я задля забезпечення захисту та охорони прав та інтересів населення, що необхідно для зміцнення здоров'я та продовження тривалості життя» [1, с. 23]. Дійсно, адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів здійснюється, як для самих пацієнтів, так й з метою підтримання безпеки у суспільстві. Крім того, таке регулювання допомагає формувати стабільні умови проживання, що зменшуватиме ризики для осіб, які потребують психіатричної допомоги щодо неякісного надання допомоги, відсутності безкоштовних ліків або ж настання факторів, що підвищують ймовірність загострення хвороби. Тобто, адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів повинно охоплювати, як сферу безпосередніх відносин між психіатричним закладом та пацієнтом, так й комплексну діяльність держави щодо забезпечення можливості існування таких відносин. Це стосується, як фінансового та матеріального забезпечення, визначення порядку організаційно-управлінської діяльності, а також стратегічного планування розвитку надання психіатричної допомоги, що й дозволить підтримувати рівень здоров'я та комфортності життя пацієнтів психіатричних закладів на рівні не нижчому, ніж інших суб'єктів права. Варто наголосити, що призначенням адміністративно-правового регулювання реалізації та захисту прав пацієнтів психіатричних закладів є встановлення достатнього обсягу норм права для врегулювання суспільних відносин щодо надання психіатричної допомоги та чіткого визначення способів правомірної поведінки. Так, адміністративно-правове регулювання завжди має бути вичерпним, оскільки наявність прогалин чи колізій, свободи в тлу-

маченні норм права може призвести до порушення прав пацієнтів та завдання невинувинної шкоди їх життю чи здоров'ю.

Адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів передбачає існування механізмів державної підтримки щодо створення спеціальних закладів, її системи, вимог до працівників, а також соціальної допомоги, безкоштовних послуг. Крім того, саме завдяки адміністративно-правовому регулюванню визначається обсяг бюджетного фінансування, його розподіл за рівнями, що робить надання психіатричної допомоги оперативним. Оскільки пацієнтами психіатричних закладів в Україні можуть бути не лише громадянами, то й адміністративно-правове регулювання стосується усіх суб'єктів права. В той же час, рівень безоплатності та допомоги з боку держави буде різнитися залежно від громадянства. Також, слід доповнити, що адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів здійснюється не лише за допомогою норм права, але й принципів права, які розташовуються в законодавчих актах різної юридичної сили.

Досліджуючи структуру адміністративно-правового регулювання прав пацієнта за критерієм юридичної сили, Ю. А. Козаченко пропонує наступну класифікацію: «Конституція України, кодифіковані закони (ЦК України, БК України), закони із загальними положеннями про права пацієнта, підзаконні нормативно-правові акти (укази Президента України, Постанови Кабміну, ВРУ) та міжнародні договори» [2, с. 10]. Розподіл на кодифіковані та звичайні закони в межах адміністративно-правового регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів буде не зовсім доречним, оскільки такі нормативно-правові акти доповнюють один одного у впливі на суспільні відносини. Крім того, більшість законодавчих актів містять норми загального характеру, як то Цивільний чи Бюджетний кодекси, що не дозволяє виділяти їх, як спеціальні елементи досліджуваного адміністративно-правового регулювання. Щодо міжнародних договорів, то слід доповнити перелік і міжнародними конвенціями, деклараціями чи пактами, які після ратифікації ВРУ стають частиною національного законодавства.

З. С. Гладун провівши аналіз нормативно-правової бази щодо охорони здоров'я вказує, що її становлять «більше ніж 5,5 тисяч законодавчих актів, які мають комплексний характер та охоплюють різні галузі права. Із них більше 3,5 тисяч це підзаконні нормативно-правові акти й, власне, санітарні правила та норми» [3, с. 106]. Зрозумілим є поширення дії даних законодавчих актів й на сферу реалізації та захисту прав пацієнтів психіатричних закладів, однак їх значення та рівень впливу буде різнитися. Адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів повинно бути зрозумілим та позбавленим надмірної бюрократичної складової, актуальним часу, науці й технологіям, а тому кількість нормативно-правових актів понад 5,5 тисяч слід розглядати, як одну із проблем такого регулювання. Проте, самого дослідження потребують лише ті законодавчі акти, що безпосередньо можуть змінювати суспільні відносини щодо реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів, їх гарантувати чи усувати перешкоди в реалізації.

Тож, на основі проведено дослідження можливо дійти висновку, що адміністративно-правове регулювання реалізації прав пацієнтів психіатричних закладів — це системний вплив норм й принципів адміністративного права (закріплених в законодавчих актах різного виду та юридичної сили) на суб'єктів надання та отримання психіатричної допомоги щодо встановлення порядку, процедур, способів та методів втілення власних прав особами з психічними розладами з метою збалансування правових можливостей наведених осіб із правовими можливостями психічно здорових людей.

Список використаних джерел:

1. Гомон Д. О. Адміністративно-правове та організаційне забезпечення охорони здоров'я в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2018. 250 с.
2. Козаченко Ю. А. Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / НЮУ ім. Я. Мудрого. Х., 2016. 26 с.
3. Гладун З. С. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері охорони здоров'я за законодавством України. *Вісник Національної академії правових наук України*, 2014. № 76. С. 103-110

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Віктор Олександрович ГЕВОРКОВ,
*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

*Науковий керівник: к. ю. н., доцент
Соцький А. М.*

Будь-яке наукове дослідження спрямоване на його подальше впровадження. Результати робіт теоретичного характеру підлягають науковому використанню, а прикладні — практичному застосуванню. Впровадження — передача результатів дослідження споживачеві наукової продукції в зручній для споживача формі, що забезпечує підвищення ефективності роботи споживача, оформлене відповідними документами. Впровадження результатів наукових досліджень може полягати: у використанні в розробках інших проблем (розробка теоретичних і методичних положень, на основі яких формуються конкретні рекомендації, представлені у вигляді методик, інструкцій, нормативів тощо); у використанні в навчальному процесі (включення в навчальні, навчально-методичні та методичні посібники та підручники); у впровадженні у суспільну практику та виробництво [1].

Процес впровадження результатів дослідження у практику проводять у два етапи:

1) дослідно-виробниче впровадження, яке складається з таких стадій: підготовка впровадження (планування, визначення термінів, послідовності виконання роботи, необхідного оснащення, підготовка попередньої документації); власне впровадження результатів; завершення впровадження (випробування, оформлення документів).

2) серійне впровадження (впровадження в повсякденну практичну діяльність досягнень науки, нової техніки, технології; випробування розроблених методик, рекомендацій, інструкцій) [1].

Оцінка фундаментальних досліджень проводиться на основі якісних показників: можливість широкого застосування результатів досліджень у різних галузях народного господарства; новизна явищ, які сприяють проведенню принципово актуальних досліджень; вклад у безпеку, обороноздатність країни, збереження навколишнього середовища; пріоритет вітчизняної науки і міжнародне її визнання; фундаментальні монографії з тем і їхнє цитування видатними вченими світу.

Критеріями оцінки результатів теоретичного дослідження є їхні предметність, повнота, несуперечність, інтерпретація, перевіряємість і достовірність. [1]

Суб'єктами виконання науково-дослідних робіт і розробок є наукові організації, науково-дослідні центри при вищих навчальних закладах, науково-дослідні, проектно-конструкторські організації, експериментальні підприємства, а також науково-виробничі об'єднання (технопарки, технополіси, науково-виробничі центри та інші об'єднання) [2].

Суб'єктами впровадження і використання НДР можуть бути державні структури, підприємства, фірми, концерни та інші організації-замовники науковотехнічної продукції [2].

Ефективність прикладних досліджень визначається сукупністю загальних і конкретних кількісних показників.

До загальних показників належать:

1) основні (характеризують ефективність всього дослідження в цілому з урахуванням результатів у процесі створення, виробництва, споживання або експлуатації об'єктів нової техніки, технології, матеріалів); до них належать: співвідношення корисного ефекту у вартісному виразі від впровадження результатів (проектування, виробництво, експлуатація) і затрат на виконання, освоєння в сфері виробництва і експлуатації; співвідношення тривалості періоду ефективної роботи і періоду розробки, освоєння і експлуатації; суспільна значущість результатів, тобто рівень поширення і застосування цих результатів у народному господарстві;

2) конкретні (показники, які характеризують ефективність розробок у певних сферах, на певних етапах використання) [1].

Критеріями оцінки результатів емпіричного дослідження є: об'єктивність (настільки, наскільки це можливо); адекватність, валідність, (оцінка саме того, що дослідник хоче оцінити); нейтральність (по відношенню до досліджуваного явища); достатня повнота (охоплення всіх істотних характеристик досліджуваного явища, процесу).

Ефективність наукових досліджень окремого дослідника та науково дослідної групи оцінюється по-різному. Ефективність роботи дослідника оцінюється: за публікаціями (кількість публікацій, друкованих аркушів, монографій, підручників, навчальних посібників); за економічною ефективністю (продуктивність праці дослідника); за новизною розробки (кількість авторських посвідчень, патентів); за цитуванням (кількість посилань на друковані праці дослідника) [1].

Ефективність науково-дослідної роботи групи залежить: від середньорічного вироблення НДР; від кількості впроваджених тем; від економічної ефективності від впровадження НДР та ДКР; від загального економічного ефекту; від кількості отриманих авторських посвідчень та патентів; від кількості проданих ліцензій; від валютного виторгу [2].

Робоча гіпотеза є головним методологічним інструментом, що організовує процес дослідження й визначає його логіку. Для вирішення питання про те, прийняти чи відкинути дану гіпотезу, її потрібно зіставити з альтернативними гіпотезами. Це пов'язано з тим, що для Основи методології та організації наукових досліджень гіпотези характерна наявність неоднозначності, через що не можна бути цілком упевненим в її істинності. Головне завдання гіпотези — розкрити ті об'єктивні зв'язки та співвідношення, що є визначальними для досліджуваного явища [2].

Отже, впровадження та оцінка ефективності наукових досліджень є різною для фундаментальних і прикладних робіт. Перші характеризуються науковим впровадженням результатів. Їх оцінюють з точки зору можливості широкого застосування у різних галу-

зях, підняття авторитету вітчизняної науки, міжнародного визнання і цитування видатними вченими світу. Другі, зазвичай, оцінюються відповідно до результатів їхнього практичного (суспільного та виробничого) впровадження. Важливе значення в оцінці прикладних досліджень мають показники їхньої економічної ефективності. Підбиваючи підсумки розгляду особливостей оформлення результатів наукових досліджень, їхнього впровадження та оцінки ефективності, варто відзначити, що початки формування навичок науково-дослідної роботи закладаються у вищих навчальних закладах при написанні рефератів, доповідей, курсових, бакалаврських та магістерських робіт. Найпоширенішою формою розкриття змісту та результатів індивідуальних наукових досліджень є дисертації, колективних – науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. Друк рефератів, тез доповідей, наукових статей і монографій, отримання патентів допомагає апробувати наукові досягнення, поінформувати наукову спільноту про результати наукових досліджень та надати науковцям можливість наступного використання нових знань у розробках інших наукових проблем, включення їх у навчальні курси з відповідних дисциплін та подальшого впровадження у суспільну практику та виробництво. Варто зазначити, що ефективність науки не зводиться тільки до впровадження результатів дослідження і оцінки одержаного ефекту — найвищим щаблем розвитку науки є визнання її досягнень у світі.

Список використаних джерел:

1. Шишкіна Є. К., Носирев О. О. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник Харків 2014. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/14270/3/Shyshkina_Metodolohiia_naukovykh_doslidzhen_2014.pdf
2. Методика оцінки ефективності науково-дослідних робіт (Укл. В. А. Карпов, Т. С. Корольова, А. З. Підгорний). Одеса: ОДЕУ, 2005 р. 19 с.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА КРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНЕ МОРСЬКЕ ПРАВО

Віктор Вікторович ГЛУШПЕНКО,
*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

*Науковий керівник: к. ю. н., доцент
Данелюк В. І.*

Державна політика держави формується виходячи з її національних інтересів і відповідно до сфер її реалізації поділяється на внутрішню і зовнішню. Тому внутрішня й зовнішня політики у будь-якій сфері, в тому числі в сфері морської діяльності, мають розглядатися у взаємозв'язку як дві сторони єдиної державної політики.

Особливу цінність для розуміння державної морської політики як інституційної основи імплементації міжнародного морського права становить дослідження категорії національних інтересів держави.

Вплив інтересів держав на дотримання міжнародного права розкривається, наприклад, у спільній роботі Дж. Л. Голдсміт та Ерік А. Познер «Межі міжнародного права» [5], які відстоюють позицію, що міжнародне право формується як результат міжнародних політичних зусиль держав, заснованих на власних інтересах цих держав, і є наслідком чи інструментом таких інтересів. Автори виходять з того, що держави поводять себе раціонально і правомірно тільки з метою реалізації їх власних інтересів, що істотно обмежує вплив міжнародного права, оскільки дотримання його норм саме по собі не є інтересом держави, і держави дотримуються міжнародного права не через те, що згодні з його положеннями, або у зв'язку зі звичкою чи моральним тиском, а лише завдяки тому, наскільки це відповідає їх інтересам. При цьому під державними інтересами науковці зважають на переваги, які отримують держави як результат певного полі-

тичного режиму. Держави, на думку авторів, уникають дотримання міжнародного права, якщо це завдасть збитків їхнім перевагам.

Однак існують більш далекоглядні підходи, коли інтереси однієї держави повинні закінчуватися там, де починається протидія інтересам іншої держави, тобто не можуть забезпечуватися за рахунок обмеження інтересів іншої держави. Подібні ідеї знаходять своє відображення в основних принципах міжнародного права та спеціальних принципах права міжнародної безпеки – рівної безпеки, рівності та однакової безпеки держав, а також недопущення нанесення збитку безпеці держави [1, с. 109].

Як зазначає Р. А. Каламкарян, дотримання норм міжнародного права у всіх аспектах діяльності держав є необхідним, оскільки воно відображає узгоджені інтереси усієї світової спільноти. «Сутність міжнародних відносин є такою, що інтереси держав входять у суперечність між собою, викликаючи колізії - конфлікт інтересів. Єдиний з точки зору міжнародного права спосіб врегулювання такого конфлікту – узгодження спеціальних інтересів окремих держав із загальнолюдськими інтересами, передумовою чого слугує визнання усіма державами верховенства права» [3, с. 76].

Проблема ефективності впровадження норм міжнародного морського права залишається постійно актуальною, особливо в питаннях реалізації галузевими національними органами міжнародних стандартів в сфері міжнародної морської діяльності. Тому міжнародна інституційна система все більше перебирає на себе функції контролю за дотриманням державами їх міжнародних зобов'язань [2, с. 4-5].

Для того, щоб уникнути втручання у внутрішні справи держав та беручи до уваги відмінності правових систем для зобов'язань результату на міжнародно-правовому рівні узгоджується лише результат, а способи його досягнення визначаються сторонами самостійно. При цьому відмінність зобов'язань поведінки від зобов'язань результату не в тому, що перші не переслідують певні цілі або результат, а в тому, що їх ціль або результат повинні бути досягнуті спеціально визначною поведінкою [4, с. 68].

Зобов'язання ж результату перекладає на державу обов'язок самостійно визначати механізми досягнення результату, поставленого міжнародною нормою за мету, досягнення якої здійснюється в межах внутрішнього правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Анцелевич Г. А., Покрещук А. А. Актуальные проблемы международного права. К. : Украинская академия внешней торговли, 2006. 282 с.
2. Бойович В. Міжнародно-правові аспекти забезпечення безпеки судноплавства в СР Югославії: автореф. дис. . канд. юрид. наук. К., 2003. 21 с.
3. Каламкарян Р. А., Мигачев Ю. И. Международное право: Учебник. М. : Эксмо, 2004. 688 с.
4. Ушаков Н. А. Международное право: Учебник. М. : Юрист, 2000. 304 с.
5. Goldsmith J. L., Posner E. The Limits of International Law. Oxford : Oxford University Press, 2005.

СТАДІЇ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Михайло Васильович ГОРОШОВСЬКИЙ,
*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

*Науковий керівник: к. ю. н., доцент
Сірко Р. Б.*

Важливою проблемою в нашій державі є процесуальне регулювання принципів та порядку виконання законів, указів Президента, постанов уряду України, інших нормативних правових актів та адміністративно-правових норм що регулюють відносини в різних аспектах реалізації державної виконавчої влади.

В даний час провадження про адміністративні правопорушення є досить поширеним. Вони охоплюють практично всі сфери нашого життя, діяльності установ, підприємств, організацій і перш за все держави. Розвиток процесуального законодавства є необхідною умовою та показником стану демократії та верховенства права в державній владі, і в зв'язку з цим необхідним є проробити велику роботу у визначених сферах державної життя.

У випадках, передбачених законодавчими актами України, для припинення адміністративних правопорушень, коли виконуються інші заходи впливу, допускаються адміністративне затримання осіб, особистий огляд, огляд речей та вилучення речей та документів. Ці заходи застосовуються у зв'язку з виявленням ознак порушення закону або при наявності достатніх підстав передбачати наявність таких ознак. Основна ціль цих заходів - створити необхідні умови для застосування норм матеріального права, встановлення відповідальності за правопорушення. Більше того, їх застосування служить цілям реалізації переважно адміністративних покарань..

Провадження у справах про адміністративні правопорушення складається з певних дій ряду органів та осіб. Важливу роль у цій

діяльності відіграють державні органи та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, вповноваженні приймати передбачені законом заходи щодо виявлення та попередження адміністративних правопорушень, застосування та виконання стягнень.

Органи, що розглядають справи, зобов'язані враховувати позицію учасників процесу та мотивувати рішення, прийняте у вирішенні справи, з участю членів процесу.

Також в провадженні є інші учасники процесу: одні відстоюють свої інтереси, інші беруть участь лише у здійсненні певних процесуальних дій, полегшуючи процес.

Етапом називається серія взаємозв'язаних процесуальних дій між особами за реалізацією прав та взаємних обов'язків. Кожен етап оформляється спеціальним процесуальним документом, підсумовує діяльність. Першопочатковою стадією провадження є порушення справи.

головне призначення стадії порушення справи полягає в тому, що вповноважена на це посадова особа органу внутрішніх справ у передбаченій законом формі встановлює факт вчинення адміністративного проступку. Однак аналіз практики свідчить про те, що, отримавши повідомлення про вчинене адміністративне правопорушення, посадова особа організовує його перевірку, під час якої встановлюється не лише сам факт вчинення адміністративного проступку, але й обставини, що відносяться до даного проступку, здійснюється їхня юридична оцінка, встановлюється особа правопорушника, виявляються докази, що підтверджують його винність у вчиненні даного проступку.

Таким чином, всередині даної стадії об'єднуються дії, спрямовані на встановлення обставин справи, їх закріплення (фіксацію) та кваліфікацію. Іншими словами, така перевірка є нічим іншим, як розслідування адміністративного правопорушення.

У зв'язку з цим, вважаємо, що є більш правильним у термінологічному розумінні називати початкову стадію у справах про адміністративні правопорушення – порушення справи про адміністративне правопорушення та її адміністративне розслідування. На наш пог-

ляд, сьогоднішня адміністративно-деліктна практика є першим і найголовнішим замовником щодо вирішення зазначеного питання не лише з огляду на сучасний стан відповідних матеріальної і процесуальної підгалузей адміністративного права, а надто – з урахуванням тенденцій їх розвитку.

Розгляд справ про адміністративні правопорушення визначає логічну і психологічну основу всього адміністративно-деліктного провадження, чіткість, послідовність, ясність якого сприяє реалізації принципу процесуальної економії. Це зумовлене також і тим, що всі процесуальні дії на цій стадії адміністративно-деліктного провадження носять винятково правовий характер, тобто врегульовані у нормативному порядку або мають бути врегульовані в такому порядку. В основному, стадія розгляду справи врегульована нормами, які містяться у главі 22 КУпАП «Розгляд справ про адміністративні правопорушення». Ці норми повинні бути визначальними стосовно норм інших законодавчих актів, які передбачають провадження щодо накладення адміністративних стягнень.

Норма ст. 55 Конституції України закріпила права громадянина на судовий захист. Кожному гарантується право оскаржити в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Оскарження як адміністративно-процесуальний інститут слугує засобом забезпечення захисту та поновлення прав і законних інтересів громадян, які беруть участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Оскарження – це діяльність громадянина, спрямована на формулювання змісту скарги та її подання до відповідного органу (посадової особи) для розгляду та вирішення скарги. Право на оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення є однією з гарантій захисту прав особи, забезпечення законності притягнення до адміністративної відповідальності. Відповідно до ст. 287 КУпАП постанову може бути оскаржено особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим. Крім цих осіб, від їх імені скаргу можуть подати законні представники або захисник.

Скарги від осіб, які не мають права на оскарження, мають бути повернені скаржникові.

Порядок оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення встановлено ст. 288 КУпАП. Згідно зі ст. 288 КУпАП скарга подається в орган (посадовій особі), який виніс постанову у справі про адміністративне правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України.

Підводячи підсумок вищесказаного, хотілося б зазначити, що у процесі впровадження адміністративної реформи, а особливо її складової – реформи інституту адміністративної відповідальності, яка відбувається у напрямку звуження адміністративно-юрисдикційних повноважень поліції і передачі їх до місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, виникає потреба нормативного перегляду повноважень органів внутрішніх справ щодо виконання постанов про накладення адміністративних стягнень. Така необхідність стає можливою також у зв'язку з появою нових органів, яким законом надані відповідні повноваження, про що мова йшла вище.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право: підручник / НУ "ЮАУ ім. Ярослава Мудрого" ; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй. 2-ге вид., переробл. та допов. Х.: Право, 2013. 656 с.
2. Адміністративне процесуальне право України: навч.-метод. посіб. / І. О. Картузова [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". К. : Фенікс, 2016. 400 с.
3. Адміністративне судочинство: навч. посіб. / за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Х. : Право, 2016. 312 с.
4. Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія / Вищ. адмін. суд України ; за заг. ред. О. М. Нечитайла. К. : Компанія "ВАІТЕ", 2015. 288 с.

ПРАВООХОРОННІ ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ: ЗМІСТОВНИЙ ПОШУК ТА ОНОВЛЕННЯ ДОКТРИНАЛЬНОГО РОЗУМІННЯ

Сергій Олександрович ДМИТРЕНКО,
прокурор Офісу Генерального прокурора

Питання функцій держави та правових засобів їх реалізації є не новим, але актуальним для юридичної науки. Це обумовлено стрімким розвитком наукових уявлень про відносини суспільства і держави, імплементацією в національне законодавство загальноприйнятих міжнародних стандартів діяльності органів влади, цифровізацією відносин публічного управління й адміністрування тощо. Проблеми змісту, видів, форм і методів реалізації функцій держави повинні постійно перебувати у фокусі уваги наукової спільноти та законодавця.

Термін «функція» у літературі визначається по-різному. Залежно від галузі знань, де використовується це поняття, науковці розуміють функцію як: спосіб використання речі або елемент системи, спрямований на досягнення певного ефекту [1, с. 784]; робота кого-, чого-небудь, коло діяльності когось, чогось [2, с. 814], як явище, що залежить від іншого явища, є формою його виявлення та змінюється відповідно до його змін [3, с. 675].

В юридичній літературі термін «функція» набуває іншого значення – це та діяльність, той вплив, який повинна здійснювати та чи інша система (держава, право, державний орган, наука, теорія тощо), щоб вирішити поставлені перед нею завдання, досягти своїх цілей [4, с. 27].

Правоохоронну функцію розглядають як одну з основних функцій держави і права. Так, В. І. Осадчий вважає, що правоохоронна функція – це гарантування функціонування суспільних відносин, врегульованих правом [5, с. 90]. П. В. Онопенко розуміє правоохоронні функції держави як об'єктивно зумовлені охоронними право-

вими потребами держави і сутністю державної влади однорідні стійкі напрями її діяльності із задоволення цих потреб [6, с. 9]. Ю. І. Крегул вважає, що охоронна функція права зумовлена соціальним призначенням напряму правового впливу, націленого на охорону загальнозначущих, найголовніших суспільних відносин, їх недоторканість [7, с. 51]. Такі загальні формулювання дають змогу для широкого тлумачення правоохоронної функції держави і права, дослідження різних аспектів її існування.

Однак у літературі зустрічається і вузький підхід до тлумачення змісту правоохоронної функції. Так, зміст досліджуваної функції визначають як діяльність, здійснювану державою, внаслідок вчинених посягань на правопорядок. Ця функція розглядається як бар'єр, перешкода для небажаних антисоціальних дій. Деякі вчені вважають, що змістом досліджуваної функції є охоронна діяльність, тобто припинення правопорушення і боротьба з ним [8, с. 955]. Р. Я. Шай, досліджуючи правоохоронну функцію правової держави, до її складових відносить: 1) профілактику правопорушень, які тягнуть за собою юридичну відповідальність у сфері публічного права; 2) захист життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб; 3) охорону громадського порядку, громадської безпеки й власності; 4) ресоціалізацію; 5) оперативно-розшукову діяльність; 6) розслідування злочинів; 7) судовий розгляд справ; 8) розгляд справ про адміністративні правопорушення; 9) розгляд справ про фінансові та адміністративно-господарські правопорушення (тобто розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені юридичними особами або громадянами-підприємцями); 10) виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання й досудового слідства та прокурорів [9, с. 15].

На нашу думку, такі полярні за змістом підходи до визначення сутності правоохоронної функції держави зумовлені її ототожненням із правоохоронною діяльністю держави. Однак ці поняття не однопорядкові і перебувають у родово-видових зв'язках загального та одиничного. Базовою категорією слід визначити саме правоохоронну функцію держави, яка реалізуються у різних видах юридич-

ної діяльності, лише одному з яких – правоохоронній діяльності – відповідатиме наведений Р. Я. Шаєм перелік юридичних процедур.

Ми підтримуємо більш широке розуміння змісту цієї функції, яке включає до її змісту не лише власне правоохоронну (правозахисну) діяльність, а й діяльність, спрямовану на створення умов для оптимальної дії правових інститутів, ефективного здійснення прав і свобод особистості та інших суб'єктів права і виконання ними юридичних обов'язків. Державне управління у цій сфері не зводиться лише до боротьби з посяганнями на правопорядок і покаранням винних у їх вчиненні, а втілюється в єдності різноманітних державних заходів щодо забезпечення, охорони, захисту та відновлення правового порядку. В єдності цих моментів і треба вбачати зміст правоохоронної функції [10, с. 160].

Отже, відсутні підстави ототожнювати правоохоронну функцію у сфері оподаткування виключно з діяльністю органів фінансових розслідувань, притягненням порушників до адміністративної, фінансової, кримінальної відповідальності. Особливість її реалізації у сфері оподаткування характеризуватиметься двовекторністю застосовуваних засобів: вони спрямовані як на платника податків, так і на податкові органи. Правоохоронна функція держави у сфері оподаткування реалізовується на всіх стадіях механізму адміністративно-правового регулювання. Зокрема, на стадії встановлення норм права практична реалізація названої функції відбувається через встановлення правил поведінки учасників податкових відносин, визначення кола і правового статусу уповноважених на її реалізацію суб'єктів права. Держава може виконувати правоохоронну функцію у сфері оподаткування і на індивідуальному рівні правового регулювання, що виявляється в правозастосовній, інтерпретаційній, організаційній діяльності уповноважених суб'єктів. Якщо на стадії встановлення норм права формою виконання правоохоронної функції держави у сфері оподаткування є адміністративно-правове регулювання, то на стадії виникнення податкових правовідносин, реалізації диспозицій та санкцій охоронних норм такою формою є адміністративно-правове забезпечення. Розмежування понять «адміністративно-

правове регулювання реалізації правоохоронної функції держави у сфері оподаткування» та «адміністративно-правове забезпечення реалізації правоохоронної функції держави» зумовлене потребами пізнавальної діяльності і має ґносеологічне значення. На відміну від адміністративно-правового регулювання, адміністративно-правове забезпечення виявляє взаємовплив і зв'язки правових, організаційних та сервісних засобів реалізації правоохоронної функції держави у сфері оподаткування.

Зауважимо, що у подальших наукових дослідженнях перспективним є дослідження змісту правоохоронної функції у сфері оподаткування на основі перегляду уявлень про завдання і роль держави у суспільстві ґрунтуючись на людиноцентристській концепції публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Філософський словник / за ред.. В.І. Шинкарука. 2-ге вид., перероб і доп. К.: Укра. Рад. Енцикл., 1286. 800 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь: Перун. 2001. 800 с.
3. Новий тлумачний словник української мови / укл.: В. Яременко, О. Сліпушко. К.: Аконі, 2001. Т. 3: П-Я. 926 с.
4. Общая теория государство и права: академический курс в трех томах / отв. Ред. Н. М. Марченко. М.: Норма, 2007. Т. 2. 804 с.
5. Осадчий В.І. Правоохоронні органи як суб'єкти кримінально-правового захисту. *Право України*. 1997. № 11. С. 71–75.
6. Онопенко П.В. Правоохоронні функції української держави: автореф. ... дис.. канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2005. 18 с.
7. Кругул Ю.І. Адміністративне право і процес: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2012. 223 с.
8. Ковбасюк Ю. В., Михненко А. М. Функції держави. Енциклопедія державного управління: у 8 т. К.: НАДУ, 2011. Т. 1. С. 955.
9. Шай Р.Я. Правоохоронна функція правової держави: теоретико-практичні аспекти : автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2012. 20 с.
10. Ботвінов Р. Особливості реалізації правоохоронної функції держави в сучасному українському суспільстві. *Ефективність державного управління*. 2016. ВІП. 4 (49). Ч. 1. С. 156–163.

СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА СПЕЦИФІКА МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЙОГО ЕЛЕМЕНТІВ

Тетяна Петрівна ЄГОРОВА-ЛУЦЕНКО,

*начальник головного
територіального управління
юстиції в Харківській області*

Механізм забезпечення трудових прав працівників сільського господарства немає особливих підстав ініціювання, а тому його дія є постійною. Відповідно, дослідження ж механізму забезпечення трудових прав працівників сільського господарства спрямоване на виявлення його структури та елементів, що, у свою чергу, допоможе з'ясувати, як саме вони взаємодіють між собою. Таке дослідження дозволить встановити основні відмінності механізму забезпечення та особливості кожного із його елементів в порівнянні із механізмом реалізації та захисту. Крім того, аналіз кожного із елементів дозволить виявити й недоліки у механізмі забезпечення трудових прав працівників сільського господарства, що перешкоджають оперативному виконанні поставлених цілей, що може стати основою для подальшого аналізу проблем забезпечення та шляхів їх подолання.

Питання механізму забезпечення трудових прав працівників сільського господарства є малодослідженим та потребує встановлення меж його дії й відмінностей від інших механізмів що діють в контексті втілення даних прав. П. О. Шорський зауважує, що механізм забезпечення прав та свобод є «процесом діяльності державних органів, наділених відповідною компетенцією, які через певні форми, методи та засоби створюють належні умови реалізації, охорони та захисту прав, свобод й законних інтересів громадян» [1, с. 65]. Найперше, слід наголосити, що механізм забезпечення поширює свою дію на усіх осіб, незалежно від їх громадянства. В контексті трудових прав сільського господарства важливим є лише офіцій-

ність працевлаштування та факт перебування у трудових відносинах. Крім того, повноваження щодо забезпечення можуть бути покладені й на органи місцевого самоврядування або ж професійні спілки, тобто перелік суб'єктів є значно більшим. Також, спірним є і використання формулювання «процес діяльності», оскільки діяльність передбачає вказівку на конкретного суб'єкта виконання такої діяльності, а процес передбачає взаємодію між різними елементами. Крім того, діяльність не обов'язково має бути системною та послідовною, на відміну від процесу, що ключовим в аспекті саме забезпечення, яке має проводитись постійно.

І. В. Лагутіна пропонує під юридичним механізмом забезпечення особистий немайнових трудових прав розуміти «систему передумов, а також засобів й умов, через які визнаються та реалізуються дані права, та відбувається їх гарантування й захист з боку уповноважених органів, працівників (їх представників)» [2, с. 5]. Погоджуючись із автором щодо розуміння механізму, як системи все ж потребує уточнення реалізується механізму забезпечення, адже саме це дозволяє зрозуміти його ефективність дії та надалі виявити який із етапів або елементів потребує удосконалення. Встановлення, як функцій механізму забезпечення, гарантування та захисту дещо розвиває компетенцію органів публічної влади щодо спрямування їх діяльності, адже захист передбачає притягнення до юридичної відповідальності, чого не може бути здійснено органами, які забезпечують реалізацію гарантій.

Механізм забезпечення трудових прав працівників сільського господарства націлений на створення умов для реалізації трудових прав, а тому поновлення оскаржуваних прав не може ним охоплюватись. Дійсно, під час реалізації права на захист трудових прав можуть бути застосовані й юридичні гарантії, як то щодо повідомлення роботодавця про страйк або ж щодо збільшення суми відшкодування у випадку незаконного звільнення, коли роботодавець виконав рішення суду не одразу, однак основним інструментом є саме гарантія. В той же час під час оскарження на поновлення трудових права, що є етапами механізму захисту, використовуються інші методи, за-

соби та принципи, які уже не спрямовані не на збалансування інтересів суб'єктів трудового права в сільському господарстві, а на їх відновлення із можливим застосуванням примусу.

Дещо інше визначення надає В. В. Туряниця, який тлумачить юридичний механізм забезпечення трудових прав працівників, як «правові заходи та засоби, що взаємопов'язані між собою та створюють систему, яка спрямована на реалізацію трудових прав через гарантування, охорону та захисту, які виконуються вповноваженими органами через передбачені законодавчо форми й способи. Складовими ж є механізм охорони, реалізації та захисту трудових прав, свобод й законних інтересів працівників» [3, с. 6]. Тобто, механізм забезпечення розглядається автором у широкому сенсі, що дозволяє об'єднати різні процеси та завдання межах однієї системи. Слід наголосити, що реалізацію трудових прав працівниками сільського господарства може бути здійснено і без участі вповноважених осіб з боку держави, що стосується, як охорони, так і захисту, як то у випадках, реалізації права на відпочинок або підвищення кваліфікації. Відповідно, застосування того чи іншого механізму залежить від настання конкретних юридичних фактів та/або волі працівника сільського господарства, а паралельне використання декількох норм права, як щодо реалізації, так й захисту не має саме системного характеру.

Тож, на основі проведеного дослідження, можливо дійти висновку, що забезпечення трудових прав працівників сільського господарства – це послідовний та правомірний процес втілення органами публічної влади, професійними спілками, іншими суб'єктами трудового права власних прав та обов'язків, що передбаченні національним законодавством з метою гарантування створення комфортних умов реалізації та безперешкодного захисту трудових прав працівників сільського господарства.

Механізм забезпечення діє до порушення норми прав, де й застосовуються уже юрисдикційні засоби захисту, а тому включення до досліджуваного механізму є недоречним.

Таким чином, елементами механізму забезпечення трудових прав працівників сільського господарства можливо вважати наступні:

1. Правові норми, щодо заборон та обов'язків для суб'єктів трудових відносин;
2. Правові гарантії реалізації та захисту трудових прав працівників сільського господарства;
3. Діяльність органів публічної влади та професійних спілок щодо контролю й нагляду за реалізацією та захистом трудових прав працівників сільського господарства;
4. Юридичні засоби заохочення та рекомендацій щодо втілення гарантій для трудових прав працівників сільського господарства.

Отже, на основі проведеного дослідження, можливо дійти висновку, що забезпечення трудових прав працівників сільського господарства володіє цілим рядом особливостей, як щодо охорони й гарантування, так й щодо контролю за діяльністю у сільськогосподарських підприємствах, що, найперше, проявляється у створенні цілого ряду підзаконних нормативно-правових актів із спеціалізацією на сільському господарстві. Разом з тим, механізм забезпечення таких прав й досі є недосконалим, що пов'язано із відсутністю чітких державних програм, які об'єднували б елементи такого механізму задля досягнення єдиних цілей та напрямів розвитку. Значним недоліком можливо вважати відсутність спільного реформування адміністративної та трудової частини законодавства щодо забезпечення трудових прав у сільському господарстві, що спричиняє колізійність норм права та відсутність засобів оперативного впливу на діяльність вповноважених органів у сільському господарстві. Щодо значення забезпечення, то проведений аналіз свідчить про його всеохоплюваність та можливість впливу на кожен етап втілення трудових прав працівниками сільського господарства. Відповідно, норми права щодо забезпечення повинні існувати для кожного конкретного трудового права та стосуватись, як гарантування в межах трудових відносин, так й залучення третіх осіб, як то громадських організацій

чи професійних спілок для більш результативного моніторингу та нагляду.

Список використаних джерел:

1. Шорський П. О. Адміністративно-правовий механізм забезпечення виборчих прав громадян в Україні: сутність і структурні елементи. *Право і Безпека*. 2017. № 2. С. 64-70
2. Лагутіна І. В. Юридичний механізм забезпечення особистих немайнових трудових прав працівників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: 12.00.05 - трудове право; право соціального забезпечення/ОНЮА. О., 2015. 39 с.
3. Туряниця В. В. Національний і міжнародний механізми забезпечення прав і свобод людини як цілісна правова система: вплив глобалізаційних процесів на їх удосконалення. URL: <https://cutt.ly/KuDcQKu>

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Антон Володимирович ІВАНОВ,
здобувач МАУП

Глобалізація правового простору в усьому світі одночасно супроводжується процесами інформатизації різного роду процесуальних відносин, адже розвиток інформаційного суспільства є пріоритетним напрямком розвитку усіх держав світу, і в тому числі й України, і його вплив безумовно відображається і на ефективності судової влади та господарських судів, в тому числі, обміні інформацією між учасниками господарських процесуальних відносин, полегшенні доступу до судової інформації тощо.

Оскільки у науковій літературі відсутні концепції щодо визначення сутності інформаційно-правового механізму забезпечення господарських процесуальних відносин в Україні, пропонуємо встановити зміст даного явища через призму таких споріднених понять, як «механізм правового впливу», «механізм правового регулювання» та різних аспектів механізму правового забезпечення, які на наше переконання у сукупності та взаємодоповненні формують інформаційно-правовий механізм забезпечення господарських процесуальних відносин

Так, із точки зору А. М. Денисової, механізм правового впливу є сукупністю специфічних правових засобів, за допомогою яких здійснюється правовий вплив на свідомість і поведінку людей, метою якого є втілення змісту правових норм у можливу правомірну поведінку особи шляхом усвідомлення індивідом ціннісних орієнтацій про право та формування позитивних мотивів активної правової поведінки [1, с. 60-61]. Виходячи із такого підходу, інформаційно-правовий вплив на господарські процесуальні відносини можна визначити як сукупність правових засобів, за допомогою яких забезпе-

чується неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляду інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави. Такий вплив здійснюється з метою донесення до учасників правовідносин певної інформації, яка має важливе значення для подальшого розвитку господарських процесуальних відносин, у тому числі й в контексті спрямування їх поведінки у таких правовідносинах та формування у них розуміння того, якими є їх права та обов'язки у господарських процесуальних відносинах. Із встановленої сутності даної категорії зробимо висновок про те, що не вірно ототожнювати механізм правового впливу та інформаційно-правовий механізм забезпечення, які все ж є різними теоретичними та практичними категоріями. Проте в той самий час обидві категорії мають ряд аспектів, які перетинаються і тим самим інформаційно-правовий механізм забезпечення включає правовий вплив на суб'єктів господарських процесуальних відносин.

Схожий підхід до даного питання сформулювали М. С. Кельман та О. Г. Мурашин, із точки зору яких механізм правового регулювання становить собою єдину систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється результативне правове впорядкування суспільних відносин та подолання перепон, які стоять на шляху задоволення інтересів суб'єктів права [2, с. 372]. Дослідники акцентують увагу на тому, що механізм правового регулювання формується із єдиної системи правових засобів. Тобто, елементи такого механізму у контексті упорядкування господарських процесуальних відносин повинні формувати єдину систему та взаємодіяти один із одним. Не погодимось у повній мірі із тим, що правове впорядкування суспільних відносин за допомогою механізму правового регулювання має бути результативним та долати перепони, адже такі фактори звичайно можуть бути метою регламентації господарських процесуальних відносин, проте це швидше один із елементів, аніж якісна характеристика сутності механізму правового регулювання. Із іншої

сторони, проведене нами дослідження свідчить про те, що одним із аспектів мети інформаційно-правового механізму забезпечення господарських процесуальних відносин є правове впорядкування таких правовідносин.

Отже, у контексті співвідношення механізму правового впливу та механізму правового регулювання погодимось із думкою А. В. Ананченко та Н. В. Кулак, які прийшли до висновку, що якщо механізм дії правового впливу полягає у впливі права на свідомість суб'єктів правовідносин, то правове регулювання безпосередньо впливає на їхні дії [3, с. 70-71]. Тож, правовий вплив є впливом права на свідомість суб'єктів суспільних відносин в різних сферах суспільного життя, а правове регулювання є впливом права на поведінку суб'єктів правовідносин. У контексті нашого дослідження це означає, що інформаційно-правовий механізм впливу на господарські процесуальні відносини є впливом нормативно-правових актів, інструкцій та положень, які забезпечують неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляду інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, на свідомість суб'єктів господарських процесуальних відносин, а інформаційно-правовий механізм регулювання господарських процесуальних відносин – це механізм впливу таких нормативно-правових актів, інструкцій та положень на поведінку суб'єктів господарських процесуальних відносин.

Для прикладу, частиною 5 статті 8 Господарського процесуального кодексу України [4] передбачено, що особи, присутні в залі судового засідання можуть проводити у залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням передбачених законодавством обмежень. Правовий вплив цієї норми на суб'єктів господарських процесуальних відносин у контексті збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, розповсюдження інформації, призначеної для забезпечення неупередженого та своєчасного вирішення судом спору, полягає у тому, що вона формує у осіб, як присутні в залі судового засідання як

суб'єкти господарських процесуальних відносин, розуміння того, що у них є можливість здійснювати для забезпечення особистих інтересів у залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів. У свою чергу, правове регулювання у даному контексті полягає у наданні суб'єктам господарських процесуальних відносин такого права, а також у встановленні обмежень у його реалізації. Механізм правового впливу та механізм правового регулювання є двома категоріями, які відрізняються, проте взаємодоповнюють одна одну. Вплив права на свідомість суб'єкта господарських процесуальних відносин передуює його впливу на поведінку, внаслідок чого суб'єкт господарських процесуальних відносин здійснює реалізацію своїх прав та обов'язків в господарських процесуальних відносинах та приводить свою поведінку у відповідність до правових приписів. Із здійсненого аналізу зробимо висновок, що інформаційно-правовий механізм забезпечення господарських процесуальних відносин в Україні здійснює як правовий вплив на суб'єктів господарських процесуальних відносин, так і здійснює правове регулювання їхньої поведінки в господарських процесуальних відносинах. Таким чином, інформаційно-правовий механізм впливу на господарські процесуальні відносини та механізм інформаційно-правового регулювання господарських процесуальних відносин є двома юридичними категоріями, які доповнюють одна одну. Результат дії інформаційно-правового механізму впливу на господарські процесуальні відносини відображається у свідомості суб'єктів господарських процесуальних відносин та створює умови для подальшого регулювання їх взаємодії та поведінки за допомогою механізму інформаційно-правового регулювання господарських процесуальних відносин. Отже, зробимо висновок про нерозривну єдність інформаційно-правового механізму впливу на господарські процесуальні відносини та механізму інформаційно-правового регулювання господарських процесуальних відносин, які за ідеальних умов здатні забезпечити ефективне урегулювання господарських процесуальних відносин.

Отже, аналізуючи сутність інформаційно-правового забезпечення господарських процесуальних відносин, прийдемо до висновку, що нею є діяльність держави зі створення правових умов для інформаційного забезпечення господарських процесуальних відносин, що здійснюється правовими засобами з метою закріплення, реалізації, гарантування, охорони та захисту прав і свобод суб'єктів таких правовідносин щодо збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку та розповсюдження інформації.

Список використаних джерел:

1. Денисова А. М. Механізм правового впливу: напрями прояву. *Держава і право*. 2012. Вип. 55. С. 60–67.
2. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підручник. Київ : Кондор, 2008. 477 с.
3. Ананченко А. В., Кулак Н. В. Механізм правового регулювання та його елементи. *Актуальні питання державотворення у аспекті євроінтеграційних процесів в Україні: зб. тез круглого столу* (м. Київ, 1 листопада 2016 р.) / за. ред.: Н. В. Кулак, А. П. Головащук. Київ: КНУТД, 2016. С. 70–73.
4. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. ст.56

СУТЬ ТЕСТОВИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тарас Борисович ІВАСЬКІВ,

*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

Науковий керівник: к. ю. н., доцент

Поцілуйко В. М.

Однією з інноваційних форм інформатизованої системи освіти є тестування. Ця форма, надзвичайно популярна за кордоном, в останні десятиліття активно впроваджується в Україні і є одним із важливих кроків до реалізації Болонської конвенції, яка передбачає створення об'єктивної системи контролю отриманих знань і умінь, сформованості професійної та комунікативної компетентності [4]. Національний університет «Києво-Могилянська Академія» був першим вищим навчальним закладом нашої держави, який під час відбору студентів почав застосовувати систему тестування [3]. Розширення меж використання технології масового тестування в різних сферах людської діяльності є стійкою тенденцією в усьому світі впродовж 20-го століття. Для педагогів України це питання стало актуальним після того, як в країні з'явилися альтернативні заклади різних форм власності, і, як наслідок цього, з'явився державний механізм сертифікації, атестації та акредитації вузів у його нинішній формі, що містить елементи технологій тестування учнів [1].

Ефективність функціонування системи професійної освіти значною мірою залежить від впровадження в діяльність вузу інновацій. Вони змушують всіх учасників навчально-виховного процесу визначити й проаналізувати рівень своїх знань, умінь, навичок, спрямувати свою діяльність на шлях перспективних перетворень. Ключовими поняттями тестології, як однієї з методичних теорій, є вимір, тест, зміст і форма завдань, надійність і валідність результатів виміру [2]. Тест (test) – слово англійського походження, що означає іспит, спробу, випробування. Тест – це стандартизоване завдання, за результа-

© Іваськів Т. Б., 2020

тами якого роблять висновок про знання, уміння, навички (здібності, професійну придатність, обдарованість тощо) того, кого випробовують. У сучасній теорії та практиці тестового контролю нараховується понад 20 різновидів тестів: залежно від мети, характеру та функцій контролю, характеру, форми відповіді [3]. Традиційним тестом є стандартизований метод діагностики рівня знань і умінь студентів. Це, наприклад, такі завдання, як: вставте пропущене; підкресліть правильне; викресліть зайве; виберіть із запропонованих варіантів тощо.

Для тестування як методу наукового дослідження характерні такі особливості:

- відносна простота процедури й необхідного обладнання;
- безпосередня фіксація результатів;
- можливість використання як індивідуально, так і для цілих груп;
- зручність математичної обробки;
- короткочасність;
- наявність установлених стандартів (норм).

Одне із головних питань теорії тестів — питання вибору найкращого тесту з великої кількості всіх можливих. Кожен тест відрізняється від решти за кількістю завдань та іншими характеристиками. Оптимальним можна вважати той, що має порівняно небагато завдань, але дає можливість глибокого зондування знань і умінь. Виходячи з цього, при складанні тестів варто відбирати оптимальну кількість завдань, яка уможливорює відносно точне визначення рівня сформованості знань [2]. Перевагою тестування є те, що при використанні цього методу стає можливим одержання зіставлених даних у великій кількості досліджуваних.

Практика показала наступні переваги тестування над іншими формами контролю знань:

- упродовж досить обмеженого часу може бути перевірена якість знань, навичок у великій кількості студентів;
- реальним є самоконтроль;
- знання оцінюють об'єктивно;

- увага студента фіксується не на формуванні відповіді, а на осмисленні її суті;
- створюються умови для постійного зворотного зв'язку між студентом і викладачем;
- висока технологічність перевірки результатів тестування;
- незалежність результатів тестування від суб'єктивної думки тих, хто перевіряє.

Інформація в питанні тесту може подаватись у будь-якій формі – тексту, графічного зображення, звукового повідомлення, відеосюжета, формули тощо. Дуже важливим при проведенні тестового контролю є дотримання організаційного моменту (пояснення мети, порядку виконання та оформлення тесту, визначення часу та його виконання, забезпечення кожного студента бланком відповідей стандартного зразка, що великою мірою заощаджує час і студента, і викладача). Тестові завдання значно скорочують час очікування студентами оцінки, що є суттєвим фактором – як психологічним, так і виховним. Тому в наш час тестування розглядається, в основному, як спосіб ефективної перевірки результатів навчання чи ступеня готовності до тієї чи іншої діяльності [1].

Проте тестовий контроль знань має й істотні недоліки:

- ймовірність випадкового вибору правильної відповіді;
- можливість при застосуванні тестів закритого типу оцінити тільки кінцевий результат (правильно – неправильно), у той час як сам процес, що привів до нього, не розкривається;
- психологічний недолік – стандартизація мислення без врахування рівня розвитку особистості;
- велика затрата часу на складання необхідного «банку» тестів, їх варіантів, трудомісткість процесу;
- тести не сприяють розвитку мови.

Після тестування, а воно може охоплювати матеріал окремої теми, розділу або курсу в цілому, обов'язково аналізують його результати. Аналіз необхідний для того, щоб студент зміг перевірити, наскільки адекватно він оцінює свої знання, повірити у власні сили і скорегувати свою підготовку. Викладач не лише фіксує факт поми-

лок і називає правильні відповіді, а й докладно пояснює студентам причини помилкових дій [3].

Важливою умовою тестування, як універсального педагогічного інструмента, є частота його проведення, яка залежить від дисципліни, її ролі і місця в навчальному плані, особливостей засвоєння знань. Слід зробити тестування звичною і зручною формою регулярного контролю знань студентів. Необхідно пам'ятати, що тестування – це не самоціль, а ефективна форма повторення – узагальнення і впорядкування вивченого.

Отже, тестування – багатофункціональний метод, який дозволяє швидше зрозуміти, як краще далі працювати з студентом, а також допомагає викладачу скоригувати курс навчання [5].

Список використаних джерел:

1. Якимець Н., Мирончук Н. М. Тестування як метод оцінювання знань, умінь, навичок студентів. // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 160-162.
2. Барабанова Н. Методика створення тестів знань студентів з дисциплін комунікативно-інформаційного циклу URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/vkp/2010_8/st_9_10.pdf
3. Милютіна І. М. Тестування як ефективний метод перевірки професійної компетентності студентів. Форум педагогічних ідей «УПОК». URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/15024/
4. Панков А. Болонський процес в Україні: pro et contra. URL: <http://www.software-testing.ru>
5. Чмель В. В. Тестування – як метод педагогічного контролю. URL: http://www.rusnauka.com/11_EISN_008/Philologia/30455.doc.htm

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПОНЯТТЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Іван Іванович КАЖУК,

*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

Науковий керівник: Сівак О. В.

Для всебічного та комплексного аналізу проблеми права користування природними ресурсами України необхідно детально дослідити питання про поняття природних ресурсів як об'єктів права користування та їх правовий режим.

Перш за все, потрібно розкрити тлумачення поняття «природні ресурси». Слід зауважити, що ні Конституція України, ні будь-який інший закон не дають визначення даного поняття.

Разом із тим в екологічному законодавстві є визначення окремих різновидів природних ресурсів.

Так, відповідно до ст. 1 Водного кодексу України «Визначення основних термінів» водні ресурси – це обсяги поверхневих, підземних і морських вод відповідної території [1]. При цьому водний об'єкт визначається як сформований природою або створений штучно об'єкт ландшафту чи геологічна структура, де зосереджуються води (річка, озеро, море, водосховище, канал, водоносний горизонт).

Таке співвідношення є надзвичайно важливим для подальшого наукового визначення поняття природних ресурсів виключної (морської) економічної зони України.

Закон України «Про рослинний світ» в ст. 3 «Визначення основних термінів» формулює поняття природних рослинних ресурсів як об'єктів рослинного світу, що використовуються або можуть бути використані населенням для потреб виробництва та інших цілей [3].

Лісовий кодекс України у ст. 7 визначає лісові ресурси як деревину, технічну і лікарську сировину, кормові, харчові та інші проду-

кти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва [2].

Інші кодекси та закони, що регулюють відповідні різновиди екологічних суспільних відносин, не наводять визначення понять природних (земельних, гірничих, фауністичних, атмосфероповітряних, природно-заповідних) ресурсів.

Також розглянемо в науковій літературі поняття «природні ресурси» та його співвідношення з поняттям «природні об'єкти».

Зокрема, в якості природних ресурсів визначають частину сукупності природних умов існування людини, найважливіші компоненти довкілля людини, які використовуються в процесі суспільного виробництва для задоволення матеріальних та культурних інтересів суспільства.

До природних ресурсів відносять: екологічні, економічні, земельні, мінеральні, водні, лісові, енергетичні ресурси, фауну [5, с. 52].

Природні ресурси також визначаються як компоненти природи, які на даному рівні розвитку виробничих сил використовуються чи можуть бути використані в якості засобів виробництва і предметів споживання або як «природні засоби, запаси, джерела задоволення яких-небудь потреб людини» [4, с. 101].

Список використаних джерел:

1. Водний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. №24. Ст. 189.
2. Лісовий Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. №17. Ст. 99.
3. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №22-23. Ст. 198.
4. Толковый словарь по охране природы/ Под ред. В. В. Снакина. М., 1995. С. 101-102.
5. Экологическое право: Учебник для вузов / Н. Д. Эриашвили, Ю. В. Трунцевский, В. В. Чучков и др. Под ред. В. В. Чучкова. М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2000. 415 с.

ДИСПОЗИТИВНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Вікторія Юріївна КОЛЕСНИК,

*Харківський національний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник: д. ю. н., доцент

Джафарова М.В.

Адміністративному судочинству України притаманна чітко визначена процесуальна процедура, суворе регламентація порядку розгляду адміністративних справ, яка забезпечує захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від початку відкриття провадження у справі до вирішення спору по суті. Водночас, розгляд та вирішення публічно-правових спорів є неможливим без суворого дотримання основних принципів адміністративного судочинства, визначених ч. 3 ст. 2 КАС України, які пронизують всю процесуальну діяльність учасників судового процесу.

Потрібно визнати, що більшість принципів відправлення судочинства, визначених у ст. 129 Конституції України, продубльовано в нормах адміністративно-процесуального законодавства, що дозволяє вести мову про їх функціональне призначення, а саме: нормативне, імперативне, регулятивне, загальнообов'язкове тощо. Такі стержневі начала виступають основою для законодавчої практики, підготовки, розробки і прийняття відповідних їм за змістом адміністративно-процесуальних норм, як наслідок, закріплюють єдино правильний і дозволений (допустимий) варіант поведінки суб'єктів адміністративно-процесуальних правовідносин. При цьому, при дослідженні принципів адміністративного судочинства простежується їх нерозривний зв'язок із законом, який має подвійний характер. По-перше, кожен принцип є закріпленим на законодавчому рівні (на рівні Конституції України, Закону України «Про судоустрій та статус

© Колесник В. Ю., 2020

суддів», КАС України); по-друге, принципи у процесуальному праві забезпечують як логічну єдність усіх елементів відповідної галузі, так і стабільність процесуального права в цілому [1, с. 169]. Отже, до категорії принципів адміністративного судочинства можуть бути зараховані лише такі основоположні правила, які визначають спрямованість, форму і зміст стадій адміністративного судового процесу; мають нормативне закріплення (текстуально відтворені у правових нормах); забезпечують дотримання прав і законних інтересів учасників судового процесу; у разі їх порушення тягнуть скасування прийнятих у справі судових рішень та/або застосування до порушників заходів процесуального примусу.

Функціональне призначення та зміст принципів адміністративного судочинства обумовлені тим, що вони існують і діють не ізольовано, а в певній взаємозалежності. Іншими словами, знаходяться у відносинах і взаємозв'язках між собою, утворюючи певну цілісність або єдність. У цьому аспекті слід підтримати М. В. Максютіна, який підкреслює, що принципи судового процесу не з'являються, не зникають і не міняють свого змісту в залежності від суб'єктивного погляду та бажання окремих учасників справи. Співвідношення та зв'язок принципів між собою завжди об'єктивно обумовлені. Таким чином, система принципів судового процесу – це комплекс згрупованих положень, які характеризуються єдністю цілей та завдань сукупності самостійних за своїм змістом, але взаємопов'язаних та об'єктивно обумовлених засад, утворюючих саме в цій сукупності таку якісну єдність, без якої відповідний вид судочинства втрачає свій сенс. Саме цим і визначається практичне значення процесуальних принципів для успішного вирішення завдань того або іншого виду судочинства [2, с. 57].

Перш ніж охарактеризувати зміст та сутність принципу диспозитивності, а також з'ясувати його місце в системі принципів адміністративного судочинства України, наведемо окремі точки зору вчених-процесуалістів, які безпосередньо займалися цією проблематикою.

У загальносуспільному розумінні термін «диспозитивність» походить від латинського слова «dispositivus», який означає «маю у своєму розпорядженні» та від іншого іншомовного слова – «dispono», якому відповідає зміст поняття «розпоряджаюсь» [3, с. 59]. Зазвичай розглядається як можливість суб'єкта самостійно впорядковувати суспільні відносини, діяти на власний розсуд шляхом здійснення наданого права чи утримання від його реалізації.

В юридичному значенні поняття «диспозитивність» визначається як один із основних принципів цивільного та кримінального процесу, за яким сторони мають можливість розпоряджатися процесуальними засобами захисту своїх прав та інтересів. Суд активно сприяє їм у реалізації цих прав і здійснює контроль за законністю їхніх розпорядчих дій, долаючи труднощі, пов'язані з юридичною необізнаністю сторін, і перешкоджаючи зловживанням учасників справи [4, с. 80]. Отже, це означає можливість суб'єктів права самостійно упорядкувати свої відносини, діяти на власний розсуд, зокрема вступати у правовідносини чи ні, визнавати їх зміст, здійснювати свої права або утримуватися від них; із декількох запропонованих законом або договором варіантів поведінки обирати оптимальний з них, спираючись на власні інтереси.

Розмірковуючи про сутність та зміст засади диспозитивності, окремі дослідники підкреслюють, що цей принцип відтворює наступні положення: 1) хто хоче здійснити своє право, повинен про це сам потурбуватися; 2) особа, якій належить право, може від нього відмовитись; 3) нікого не можна примушувати пред'явити позовну заяву проти своєї волі; 4) адміністративний суд не повинен виходити за межі вимог сторін, за винятками, встановленими законом [5, с. 225]. Зазначене переконує в тому, що сторонам надається певний адміністративно-процесуальний статус та право самостійно розпоряджатися наданими законодавцем процесуальними правами, зокрема надавати суду свої докази чи утриматися від їх надання; давати пояснення чи відмовитись від їх подання; заявляти клопотання чи ні і т.д. Принцип диспозитивності отримав своє норматив-

не закріплення у ч. 3 ст. 9 КАС України в такому вигляді: «кожна особа, яка звернулася за судовим захистом, розпоряджається своїми вимогами на свій розсуд, крім випадків встановлених, цим Кодексом. Таким правом користуються й особи, в інтересах яких подано позовну заяву, за винятком тих, які не мають адміністративної процесуальної дієздатності» [6]. Зрозуміло, що окремим положенням лише в одній статті кодифікаційного акта цей принцип не обмежується, оскільки він відтворений і в інших нормах КАС України.

Н. В. Александрова та Р. О. Куйбіда вказують, що диспозитивність в адміністративному судочинстві дещо обмежена і підконтрольна судові. Високий рівень втручання суду обумовлений публічним характером спорів, підсудних адміністративним судам, який полягає у тому, що результати їх вирішення можуть мати значення не лише для сторін, а для широкого кола осіб [7, с. 159]. Невипадково законодавець в одному пункті – п. 4 ч. 3 ст. 2 КАС України закріпив поряд із принципами диспозитивності та змагальності також принцип офіційного з'ясування всіх обставин справи. У ч. 4 ст. 9 КАС України вказано, що суд вживає визначені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин справи, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи.

Проведене дослідження диспозитивності як принципу адміністративного судочинства України, дозволило з'ясувати змістовну наповненість цієї засади в адміністративному судовому процесі, зокрема: 1) зазначений принцип належить до однієї із провідних процесуально-правових категорій юридичної науки та посідає визначне місце в її понятійному апараті; 2) забезпечує єдність, спрямованість та узгодженість норм КАС України, спрямованих на вирішення завдань адміністративного судочинства; 3) у поєднанні з принципами змагальності й офіційного з'ясування всіх обставин у справі забезпечує всі правові можливості для повного та всебічного використання процесуальних повноважень відповідно до інтересів особи, яка звернулася до суду за захистом порушених прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин; 4) характеризується всіма властивостями, які притаманні іншим основним принципам адміністра-

тивного судочинства, а саме: демократичністю; цільовою спрямованістю на вирішення публічно-правового спору і надання адміністративному судочинству якості справедливого правосуддя в адміністративних справах; нормативністю; формальною визначеністю; системністю; текстуальним закріпленням у нормах КАС України; 5) виконує регулятивну функцію, дозволяючи юридично заінтересованим особам звертатися до адміністративного суду й активно відстоювати свої права, свободи та інтереси відповідно до набутого ними процесуального статусу.

Список використаних джерел:

1. Баранчик П. О. Принципи адміністративного судочинства: теоретичний підхід до питання визначення та класифікації. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 2(1). С. 165-174.
2. Максютин М. В. Теория юрисдикционного процесса: учебно-методическое пособие. Москва: Московский психолого-социальный ин-т, 2004. 200 с.
3. Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України. Відп. ред. В. С. Сіренко, С. Р. Станік. Київ: Вид-во «Оріони», 1998. 502 с.
4. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова та ін.; за заг. ред. В. Г. Гончаренка. 2-ге вид., стереотипне. Київ: Либідь, 2004. 320 с.
5. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: навч. посібник. За заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. Київ: Старий світ, 2006. 435 с.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15>
7. Основи адміністративного судочинства в Україні: навч. посібник / за заг. ред. Н.В. Александрової, Р.О. Куйбіди. Київ: Конус-Ю, 2006. 256 с.

ПРИНЦИПИ НАУКОВОЇ ПРАЦІ

Дмитро Романович ЛАШТА,
*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

Покращення рівня використання наукового потенціалу є важливим напрямом підвищення ефективності науки, яке залежить від організації праці науковців. Необхідність наукової організації творчої праці виникла у зв'язку з НТП та посиленням потреби в координації і взаємному ув'язанні цілого ряду однорідних за технічним характером процесів колективної праці, коли застарілі методи організації, що ґрунтуються на практичному досвіді окремого дослідження, вже не забезпечують оптимальності творчого процесу [1].

Стратегічні принципи у наукових дослідженнях:

- пізнання самого себе, визначення своїх здібностей та схильностей, обрання сфери наукових досліджень та способів їх проведення;
- обрання високої мети;
- визначення ключового моменту дослідженні та концентрація на ньому [2]

Наукова праця, як особливий вид пізнавальної діяльності, базується на ряді принципів: творчий підхід, плановість, динамічність, колективність, самоорганізація.

Творчий підхід передбачає вивчення та узагальнення досягнень в даній галузі знань, їх критичне осмислення та створення нових концепцій. Він направлений на виробництво нових знань і, зокрема, на пізнання об'єктивних законів та тенденцій розвитку явищ, що дозволяють вирішувати нові науково-теоретичні та науково-практичні проблеми [1]. Дослідник, позбавлений критичного осмислення накопичених знань у сфері його наукової діяльності, який нерішуче йде стежкою науки, аби не наступити на ногу своєму опоненту, який дотримується інших наукових концепцій з цього питання, не може

творчо виконувати наукову роботу Ейнштейн писав: «Вам здається, що я дивлюся на працю свого життя зі спокійним задоволенням. Зблизька ще виглядає інакше. Немає жодного поняття, у сталості якого я був би переконаний. Я взагалі не впевнений, що перебуваю на правильному шляху» [2].

Наукова творчість є надзвичайно складним видом людської діяльності. Досвід свідчить, що не кожен спеціаліст, навіть висококваліфікований, має нахили до виконання наукових досліджень. Ефективність наукової діяльності залежить від моральних, вольових та інших якостей працівника і, особливо, від його інтелектуального рівня [1]. Творча особистість володіє інтелектом як сумою розумових функцій. „Інтелект» походить від лат. „здатність мислення, раціонального пізнання». Рівень інтелекту визначається обдарованістю як природною якістю, ступінь обдарованості визначається талантом та його найвищим ступенем – геніальністю [2].

Під інтелектом наукового працівника розуміють захопленість працею, незадоволеність досягнутим, готовність до самопожертви заради наукової істини. Захопленість працею формується у дослідника на основі впевненості в справедливості та важливості справи, якій він віддав свої сили. Незадоволеність досягнутим проявляється у постійному пошуку кращих шляхів вирішення наукових проблем. В кожній науковій праці вчений повинен намагатися зробити хоча б невеликий крок вперед порівняно з раніше виконаними ним чи його попередниками роботами. Готовність до самопожертви заради наукової істини є найвищим проявом вольового характеру вченого - рішучості, настійливості, чесності

Основою організації наукової праці є план, а вихідним організаційним принципом - плановість. Особливості сучасного наукового дослідження

Плановість в науковій роботі втілюється в різноманітних формах: програмах, попередніх та робочих планах дослідження, індивідуальних планах та графіках виконання робіт. Плануються обсяг робіт, строки їх виконання, підготовка експерименту та ін.

Програма дослідження визначає його завдання, загальний зміст та народногосподарське значення, ідею, принципи вирішення завдань, методика, обсяг робіт та строки виконання.

Попередній план дослідження є завершальним елементом в процесі конкретизації теми. В ньому передбачаються період виконання робіт, витрати та джерела їх фінансування, очікувані результати дослідження та ефективність, місце впровадження.

Робочий план складається після того, як дослідник добре ознайомився з темою, її теоретичною розробкою, вивчив практику, висунув та обґрунтував робочу гіпотезу, перевірка та розвиток якої і складе основний зміст наступної роботи. В робочому плані вказується не лише те, що треба зробити, але і яким шляхом: деталізується виконання роботи на основі розчленування її на етапи, визначаються періоди їх завершення та конкретні виконавці. В процесі роботи план необхідно своєчасно уточнювати.

Індивідуальний план розробляється кожним дослідником на ту частину роботи, яка визначена йому в робочому плані. В ньому відображається взаємозв'язок робіт, що виконують інші виконавці, визначаються очікувані результати та їх реалізація, строк виконання роботи. Цей план затверджує керівник теми чи її розділу. План дисциплінує виконавця, скеровує його на організовану, систематичну, інтенсивну працю та полегшує контроль за виконанням теми.

Графік виконання роботи складається на підставі робочого плану з врахуванням індивідуальних планів окремих виконавців. В ньому вказують строки завершення робіт по кожному етапу, впровадження результатів та осіб, що відповідають за дотримання цих строків. Графік затверджує керівник наукового підрозділу, що відповідає за виконання даної теми.

Динамічність організаційних форм праці визначається тим, що в умовах прискорення темпів розвитку науки, змінюються форми розподілу та кооперації праці (розподіл кадрів, рівень колективності праці, розподіл роботи на етапи, організація робочого місця та ін.) [1].

Наступність – це взаємозв’язок між минулими і сучасними результатами (завдання колективу – вивчення наукової спадщини попередників)

Колективність – обумовлена спеціалізацією, масштабами, складністю дослідження та розвитком матеріально-технічної бази (окремі функції закріплюються за різними працівниками, але безпосередній творчий процес носить індивідуальний характер). Умови ефективної роботи наукового колективу: згуртованість, сумісність співробітників, психологічний клімат, колективна думка й колективізм у роботі, традиції і творчий потенціал [2]. В сфері розумової праці спілкування між її учасниками опосередковується усною мовою та письмом, що не завжди дозволяє досягти швидкості і точності взаєморозуміння. Тому виникла необхідність об’єднання сил багатьох науковців, хоча безпосередній процес творчості має індивідуальний характер [1].

Сім пунктів формули досягнення мети:

1. Конкретно вирішити, чого саме Ви хочете на кожному етапі.
2. Записати свої рішення чітко і детально (завжди думати на папері).
3. Встановити крайній термін, якщо досягнення мети передбачає тривалого часу – встановити проміжні строки.
4. Скласти список усього, що слід зробити для досягнення мети.
5. Перетворити список у план дій (що і в якій послідовності слід робити).
6. Діяти у відповідності до плану. Робити щось, зрушитися з місця, не відкладати на потім.
7. Кожен день робити щось з того, що наближає Вас до досягнення головної на даний момент мети. [2]

Для активізації наукових дискусій використовуються різні методи та прийоми.

Прийом «мозкового штурму» - це метод інтенсивного генерування нових ідей шляхом творчої співдружності групи спеціалістів.

Метод синектики ґрунтується на обговоренні різнорідних елементів проблеми спеціалістами різних професій.

Метод контрольних питань дозволяє за допомогою навідних питань підвести науковців до вирішення певної проблеми.

Прийом колективного блокноту дає можливість поєднати висування ідей кожним членом робочої групи з колективною їх оцінкою та процесом продукування рішення.

Морфологічний аналіз заснований на комбінаториці - системному дослідженні всіх теоретично можливих варіантів, що виходять із закономірностей побудови досліджуваного об'єкта [1].

Творчій роботі не заважає монотонний шум незначної сили. Наукову роботу не можна виконувати з поспіхом або метушнею. Іноді досить тривала робота не дає можливості знайти свою помилку. У цьому випадку слід відволікатися за допомогою інших засобів (цікава задача з іншої сфери, детектив, сильне фізичне навантаження). Велике психологічне значення має впевненість в успіху виконання наукових досліджень. Важливими психологічними стимулами виконання дослідження є особистий інтерес до теми роботи та дух суперництва.

Прийоми для досягнення високої ефективності наукової праці: Нічого зайвого на робочому місці і на робочому столі; Усунення зовнішніх подразників; Чисте повітря, відсутність протягів, перепадів температури Достатнє освітлення Наявність під час роботи під рукою усіх необхідних предметів і наукових джерел.

Генерування значної кількості ідей за відносно короткий проміжок часу. В основі – принцип асоціативної психології мислення в груповій ситуації взаємного стимулювання. Умови: свобода висловлювання, атмосфера доброзичливості, висока зацікавленість членів групи, невимушеність ділової розмови та групового спілкування [2].

Самоорганізація праці це комплекс заходів соціологічного та психофізіологічного характеру, які здійснюються самим науковцем для забезпечення системи і порядку в роботі. В зв'язку з тим, що дослідження економічних процесів пов'язані з обробкою значних масивів цифрової інформації, дослідник повинен виробити в собі такі риси характеру, як зосередженість, уважність, аналітичність мис-

лення, що дозволяє критично оцінювати результати виконаних розрахунків [1].

Отже, підводячи підсумки, можна стверджувати, що людина, яка є озброєна глибокими науковими знаннями і міцними ідейними переконаннями, непереможна. Розумну та обізнану людину в суспільстві поважають і цінують, а тому виявляють бажання з нею співпрацювати. Саме така особистість може ділитись власним досвідом і знаннями з оточуючими. Відповідь на питання, як вона стала обізнаною і вмілою, полягає в безперервному процесі навчання, самоосвіти, сумлінній праці, вдосконаленні власних умінь і навичок, прагненні досягти вищого ступеня майстерності. Передусім йдеться про тривалу важку роботу особистості над собою, адже змусити себе постійно працювати і вдосконалюватись – найважче. Недаремно кажуть, що найбільша перемога – це перемога над собою

Список використаних джерел:

1. Марцин В. С., Міценко Н. Г., Даниленко О. А. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Л.: Ромус-Поліграф, 2002. 128 URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-8400.html>
2. Полякова Ю. В. Організація праці при проведенні наукових досліджень. URL: http://www.lac.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/MEV/Poljakova/Lecture_1.pdf

ПЕРЕЛІК ПРОБЛЕМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Сергій Олексійович ЛИСКОВ,
*здобувач Міжрегіональної Академії
управління персоналом*

За останні роки законодавство щодо діяльності суб'єктів податкової служби було неодноразово реформовано, однак результати реформ є доволі неоднозначними, як в контексті адміністративної реформи, так й для податкової системи України. Здійснюючи аналіз попереднього законодавства, О. З. Сідорська наголошувала на його ефективності та на тому, що діяльність податкової служби направлена у вірному напрямі, а також вказувала на обов'язковість підвищення довіри з боку суспільства до податкових органів, розвитку податкової культури серед працівників державних органів та платників податків [1, с. 114]. На сьогодні, стан адміністративно-правового регулювання суб'єктів податкової служби потребує значно більших удосконалень. Дослідження вірності напряму регламентації діяльності таких суб'єктів є доволі складним, адже швидкість та кількість змін до законодавства не дозволяють визначити навіть спільний вектор реформування, тому фактичні наслідки для податкової системи, які очікував законодавець при здійсненні реформування, можуть ще й навіть не настати.

Визначаючи концептуальні напрями вдосконалення діяльності податкових органів, Д. В. Крилов зазначає про «публічно-сервісний контекст діяльності», який проявляється у створенні нової Концепції розвитку на 2020-2025 роки, що, також, пояснюється невідповідністю існуючих концептуальних напрямів фактичним сучасним тенденціям розвитку податкової служби та проведеного розподілу ДФСУ на два різних органи. Ще одним кроком, на думку автора, має стати створення Програми покращення ДПСУ, у якій буде розміщено

план діяльності для законодавця щодо удосконалення публічно-сервісних послуг, особливо щодо кадрового, технічного, інформаційного та фінансового забезпечення виконання повноважень та створення окремого порядку запобігання й протидії корупції [2, с. 35-36]. Тобто, проблемою сучасного стану адміністративно-правового регулювання суб'єктів податкової служби є невідповідність реформ запропонованій концепції. У даному випадку, негативним є не сама невідповідність, а недостатність засобів забезпечення діяльності в межах плану розвитку зазначеного у концепції. У більшості випадків, Концепція, не зважаючи на юридичну силу, сприймається як програмний документ, а тому жодних гарантій її втілення не встановлено. Тому, пропозиція щодо затвердження Програми покращення ДПСУ є доволі дискусійним питанням, адже примушення до підписання певного закону буде тиском на діяльність законодавчого органу, що є порушенням закону та принципів права, а відсутність правового забезпечення надасть прийнятій Програмі декларативного характеру. Однак, виділені проблеми щодо кадрового та організаційно-технічного забезпечення дійсно потребують розв'язання, що можливо зробити шляхом внесення змін до уже чинного законодавства та більш чіткого формулювання обов'язків для осіб, які посідають адміністративні посади.

Шляхами розвитку податкової служби, на думку А. С. Пілюсова, є наступні: покращення технічного стану, підвищення кваліфікації працівників, збільшення комп'ютеризації служби, а також розвиток податкової політики [3, с. 182]. Тобто, однією із основних проблем є організаційно-технічне забезпечення діяльності суб'єктів податкової служби. В контексті адміністративно-правового регулювання, розв'язання наведеної проблеми полягає у передбаченні таких інструментів виконання повноважень, що відповідали б реальним умовам праці, а також створення плану поступової модернізації умов праці та забезпечення його виконання, що може відбуватися шляхом створення окремого фонду. Розглядаючи кваліфікацію працівників як проблемний аспект, слід розподіляти її на проблему відсутності спеціальних знань та практичних навиків для виконання

покладених обов'язків, що особливо стосується контролю та розслідування корупційних проявів, а також на проблему недостатнього рівня правосвідомості, що впливає на виникнення корупційних відносин у внутрішній та зовнішній діяльності суб'єктів податкової служби й знижує якість надання адміністративних послуг. Щодо покращення податкової політики, то як і у випадку з економічною стабільністю, вплив буде мати опосередкований характер, адже адміністративно-правове регулювання має бути достатньо незалежним задля нівелювання негативних проявів у політиці чи економіці.

Ю. В. Даниленко зауважує, що у податковому законодавстві поняття податкової консультації зводиться до «тлумачення норм даного законодавства, безоплатності та можливості застосування лише контролюючими органами». Із точки зору автора, це є неприйнятним з огляду на ринковий характер послуги та світової практики податкового консультування, де існують й приватні послуги [4, с. 6]. Податкове консультування є одним із завдань, що наближають діяльність суб'єктів податкової служби до нових тенденцій та принципів публічного адміністрування. Завдяки публічному консультуванню можливо збільшити довіру з боку населення та, відповідно, зменшити рівень порушень, що були здійснені через незнання чи технічні помилки. Проблема в адміністративно-правовому регулюванні податкових консультацій полягає у тому, що у податкових консультаціях надається інформація, яка дублює законодавчі положення, коли потрібно допомагати платнику податків саме в його конкретній ситуації. Крім того, сама податкова консультація не визначена, як пріоритетна для діяльності суб'єктів податкової служби, а отже її здійснення відбувається недостатньо кваліфікованими особами, що найперше, стосується рівня комунікації та ставлення вповноважених осіб до платників податків, які звернулися за допомогою.

У своєму дослідженні І. А. Гринджук виділяє цілий ряд проблем діяльності суб'єктів податкової служби та пропозицій щодо їхнього вирішення, серед яких удосконалення та розвиток способів оцінювання ефективності роботи податкових органів; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій через залучення громадсь-

кості та застосування електронного управління та урядування; проведення роз'яснювальної роботи щодо спілкування із платниками податків та посилення консультативно-інформаційних підрозділів разом із контролем за довільним тлумаченням податкового законодавства; подолання корупційної кризи у контрольно-наглядових органах шляхом обов'язкового декларування валютних рахунків, джерел походження коштів, поширення автоматизації, скорочення персональних контактів; встановлення персональної відповідальності та негативного ставлення до порушень; формування окремого проф-орієнтованого відділу антикорупційного контролю [5, с. 4]. Наведені пропозиції ще раз підкреслюють багатоаспектність діяльності суб'єктів податкової служби, що у правовому регулюванні призводить до негармонічності у погодженні різних елементів профільного податкового законодавства. Проблема корупції особливо актуальна для податкових органів, адже випадки порушень стосуються, як бізнесу, так й фізичних осіб, тому уникнення притягнення до юридичної відповідальності стає стимулом для вступу в протиправні корупційні відносини, а самі вповноважені особи лише заохочують їх виникнення. Проте, створення спеціальних внутрішніх відділів є дещо спірним, адже відсутні гарантії їх незалежності та неупередженості, а тому ефективність їхньої діяльності може бути низькою, тому такі відділи можуть стати засобом неправомірного тиску на інших працівників. Щодо оцінювання роботи суб'єктів податкової служби, то достатнім є прийняття міжнародних стандартів управління та його оцінювання, норми яких є найбільш універсальними, що допоможе уникати випадків невірного тлумачення. Також, використання міжнародних стандартів дозволить адаптувати національне законодавство до їх положень, що дозволить підвищити якість правового регулювання та зменшити ризики низької якості юридичної техніки написання нормативно-правових актів.

Зі свого боку, А. Г. Уліцький пропонує створити «аналітичні центри» при кожному із суб'єктів податкової служби та «єдиний аналітичний центр» для центрального органу виконавчої влади, що будуть зосереджені на наступній діяльності: збиранні та узагальнен-

ні інформації; класифікації «груп ризиків»; виявлення основних шляхів вчинення злочинів; проведення інформування уповноважених органів; проведення аналізу різних економічних ринків; прогнозування змін до законодавства та формування стратегій й тактик на порушення [6, с. 94]. Створення аналітичних центрів пов'язане із ідеєю спільного управління суб'єктами податкової служби, яке важко здійснювати через розрізненість векторів діяльності. Аналітичні центри, дійсно, допоможуть впорядкувати діяльність, а їх напрацювання до законопроектів будуть поєднувати міжнародні тенденції та сучасні українські реалії. Проте, в контексті порад для контрольно-наглядових органів їх діяльність потребує уточнення, адже надання порад ще не означатиме застосування їх на практиці, а отже така діяльність не матиме практичної цінності. Не виконання порад пов'язане, як із нерозумінням працівниками суб'єктів податкової служби поданого матеріалу, так й небажанням їх застосовувати через звичку користуватися старими методами. Не менш шкідливим фактором у даному аспекті є корупція.

Тож, сучасний стан адміністративно-правового регулювання суб'єктів податкової служби характеризується цілим рядом проблем пов'язаних, як із недоліками податкового, так й адміністративного законодавства. Хоча проаналізовані нами наукові пропозиції по вдосконаленню є обґрунтованими та доречними, через хаотичність та спонтанність реформ їх неможливо застосувати без пристосування до нового законодавства. Разом з тим, сутність окремих зауважень залишається й актуальною досі, що найбільше стосується наближення до європейського законодавства, використання міжнародних стандартів контролю та оцінювання якості роботи, підвищення автоматизації. Ураховуючи проаналізовані науково-теоретичні зауваження та попередньо проведене дослідження суб'єктів податкової служби, до проблем сучасного стану адміністративно-правового регулювання суб'єктів податкової служби слід віднести наступні:

1. Потреба у розвитку швидкої електронної комунікації суб'єктів податкової служби з платниками податків;

2. Низька забезпеченість внутрішньої антикорупційної діяльності суб'єктів податкової служби;

3. Неузгодженість законодавства щодо діяльності суб'єктів податкової служби;

4. Повільна адаптація адміністративно-правового регулювання до сучасних тенденцій та концепцій.

Список використаних джерел:

1. Сідорська О. З., Кміть В. М. Роль податкових органів України у підвищенні ефективності податкової дисципліни та культури платників податків. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2013. № 4(1). С. 111-115.

2. Крилов Д. В. Концептуальні засади вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічно-сервісної діяльності Державної податкової служби України. *Актуальні проблеми держави і права*, 2019. № 84. С. 167-171.

3. Пілюсова А. С. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих учених «Молода наука 2019». Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 181-182

4. Даниленко Ю. В., Оганесян Р. Е. Вітчизняна та зарубіжна практика регулювання податкового консультування. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*, 2015. № 2. С. 85-103

5. Гриджук І. А. Удосконалення механізму реалізації державної політики щодо здійснення податкового контролю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 2018. № 11. С. 1-5

6. Уліцький А. Г. Шляхи удосконалення правоохоронного напрям у діяльності державної фіскальної служби України для ефективної протидії контрабанді та порушенням митних правил. *Держава та регіони*, 2018. № 2. С. 90-96

СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ МОЛОДОГО ФАХІВЦЯ У ТРУДОВОМУ КОЛЕКТИВІ

Олександр Володимирович ЛІПАНДІН,

*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

Науковий керівник: к. ю. н., доцент

Данелюк В. І.

Професійна адаптація – найважливіший етап процесу професійного самовизначення людини. На цьому етапі виявляються недоліки попередньої професійної орієнтації й професійної підготовки, здійснюється процес формування нових установок, потреб, інтересів у сфері праці й, нарешті, виявляється, наскільки життєві плани виявилися реальними. Тому адаптація є своєрідним критерієм ефективності профорієнтаційної роботи з молоддю.

Весь загальний процес адаптації молодого працівника в умовах нового трудового колективу та засвоєння умов нового виробництва, як відзначають дослідники, може тривати до 3-х років. Тому методика профорієнтаційної роботи під час адаптації у трудовому колективі підприємства (організації) передбачає здійснення такої роботи у три основні етапи:

1-й етап – попередня соціальна адаптація – охоплює перші 10 днів роботи і передбачає такі заходи:

- представлення новачка в трудовому колективі та закріплення за ним інструктора-наставника;
- надання молодому працівнику відомостей про підприємство(організацію) та його історію;
- ознайомлення з організаційною структурою та задачами підрозділу, в якому розпочинає працювати новачок;
- роз'яснення системи оплати праці в колективі та порядку користування обладнанням і приміщеннями;
- доведення правил внутрішнього трудового розпорядку;

– ознайомлення з розташуванням основних і допоміжних служб і структур підприємства (організації);

2-й етап – соціально-професійна адаптація – охоплює період засвоєння професії, протягом якого молодий працівник вивчає та засвоює процес виробництва продукту праці на відведеній йому ділянці матеріального або нематеріального виробництва, набуває та закріплює необхідні знання, уміння та навички для виконання фахових завдань, налагоджує виробничі контакти з членами колективу, пристосовується до вимог виробничої дисципліни, включається в суспільне життя колективу тощо. Основними заходами профорієнтаційної роботи цього періоду є організація періодичного контролю за фаховим навчанням нових працівників, ознайомлення їх з першими труднощами виробничої діяльності та спрямованістю їх поза-виробничого життя, надання допомоги для подолання труднощів міжособистісного спілкування у колективі, поступове залучення до суспільного життя колективу тощо. Даний етап триває від 3 до 6 місяців;

3-й етап – соціально-виробнича адаптація – характеризується тим, що молодий працівник розпочинає самостійну роботу на основі набутих фахових знань та навичок. Цей період є завершальним в адаптаційному процесі і характеризується повноцінним включенням молодого спеціаліста у плани діяльності трудового колективу на основі повної відповідальності за результати власної праці. Закінчується цей період відзначенням керівництвом трудового підрозділу більш високого рівня фахової майстерності працівника та на базі цього – підвищенням його кваліфікаційного рівня та умов оплати праці. Основними заходами профорієнтаційної роботи в цей період є організація і проведення у трудовому підрозділі конкурсів та урочистих заходів з відзначення професійної майстерності, висунення молодих працівників на заохочення за успіхи в праці тощо.

Успішність професійної адаптації є одним із головних критеріїв правильного вибору професії, оцінкою ефективності всієї профорієнтаційної роботи.

Отже, у професійній адаптації можна виділити дві взаємозалежні сторони: професійну й соціально-психологічну.

Професійна адаптація містить у собі оволодіння необхідними знаннями, уміннями, навичками, умінням швидко орієнтуватися в різних виробничих ситуаціях, контролювати й програмувати свої дії.

Соціально-психологічна адаптація полягає в пристосуванні молодого працівника до правил поведінки, що діє в конкретній соціально-професійній групі. Сюди входить ознайомлення із цілями й завданнями колективу, його традиціями, відносинами між керівниками й підлеглими тощо.

У процесі пристосування до трудового колективу можна виділити три стадії:

- ознайомлення з новою ситуацією;
- стадія пристосування до цієї ситуації – працівник переорієнтується, визнає головні елементи нової системи цінностей;
- стадія асиміляції – повне пристосування до трудового колективу, засвоєння його установок.

Хоча, як відзначають психологи, процес адаптації особистості до соціального середовища носить безперервний характер, ступінь інтенсивності його протікання може бути різною. Її значимість різко зростає зі зміною робочого місця, освоєнням нової професії. Для скорочення строків соціальної адаптації службами по роботі з персоналом підприємств і фірм розробляються й здійснюються такі заходи:

І. Для оперативного ознайомлення знову прийнятих працівників розробляються адаптаційні буклети, у яких вони можуть ознайомитися з різними аспектами діяльності підприємства, структурними схемами керування ним. У таких буклетах коротко викладається історія, цілі, місія, стратегія підприємства, функціональні обов'язки кожного підрозділу, прізвища, імена, по батькові керівників й їхніх заступників і приводяться номери контактних телефонів. Як правило, у таких документах називаються громадські організації, що діють на цьому підприємстві або в установі, форми соціальної

захищеності й пільг, що поширюються на членів даного трудового колективу.

II. Кожен щойно прийнятий працівник або молодий фахівець ознайомлюється з перспективою своєї професійної кар'єри (можливістю підвищення кваліфікації, періодичністю перенавчання, умовами зростання заробітної плати тощо), а також критеріями, за якими буде оцінюватися ефективність його професійної діяльності. Досвід свідчить, що це сприяє не тільки скороченню строків соціальної адаптації, але й зниженню текучості кадрів.

III. Організується шефство досвідчених працівників над молодими фахівцями й знову прийнятими робітниками. Проводяться дослідження з вивчення соціально-психологічного клімату в колективі й розробляються конкретні заходи, спрямовані на його вдосконалювання й найшвидше входження в колектив молодих робітників, фахівців і знову прийнятих працівників. Процес соціальної адаптації вважається завершеним у тому випадку, коли знову прийнятий працівник починає брати активну участь у громадському житті свого підрозділу й підприємства.

Виробнича адаптація працівника – важливий етап його професійної діяльності. Успішність адаптації визначає ефективність, якість подальшої роботи, намірів молодого працівника надовго пов'язати свою діяльність з цим підприємством, установкою або очікувати зручного випадку для переходу в іншу установу. Тісний зв'язок між потенційною та фактичною плинністю кадрів з їхньою неадаптованістю виявлено у багатьох наукових дослідженнях. Не менш важливо, що адаптація є одним з панівних факторів самореалізації працівника в трудовій сфері, механізмом його трудової кар'єри.

Отже, аналізуючи вищенаведене можна дійти до висновку, що професійна адаптація молодих фахівців визначається критерієм ефективності пристосування людини до нового виду професійної діяльності, за рахунок якого виявляються недоліки попередньої професійної орієнтації та професійної підготовки. Дослідження професійної адаптації людини виявляє обґрунтованість вибору особистістю професії, створює умови для пристосування молодого

працівника до вимог професії, швидкого засвоєння знань, навичок і вмінь, підвищення рівня професійної майстерності.

Для вирішення завдань професійної адаптації молодих фахівців постає необхідність впровадженні в структуру організації систему управління професійною адаптацією, яка спрямована на швидке входження нового працівника в посаду та колектив.

Система управління професійною адаптацією персоналу допомагає новим співробітникам швидко адаптуватися в новому колективі, зрозуміти вимоги, які до них висуває роботодавець, та покращити свої вміння та навички до необхідного рівня продуктивності. Для самого підприємства працює система адаптації знижує плинність кадрів на випробувальному терміні, що призводить до зменшення витрат на підбір персоналу.

Список використаних джерел:

1. Стаднік О. В. Професійна адаптація як психолого-педагогічна проблема. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2013. Вип. 33. С. 194–201.
2. Штифурак В. С. Профорієнтаційна діяльність: теорія та практика: навчальний посібник / В. С. Штифурак, Г. В. Коліжук, І. М. Мельник; заг. ред. В. С. Штифурака. Вінниця, ТОВ «Ландо ЛТД», 2013. 418 с.

ЕТИКА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дмитро Віталійович МІРІНЮК,
Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету

Науковий керівник: к. ю. н., доцент
Сірко Б. П.

В останню чверть ХХ століття предметне коло етики науки визначилося як осмислення тих норм, які мають спрямовувати не лише стосунки вчених в межах наукового співтовариства або визначати вищі пізнавальні цінності науки, а й таких, що дозволяють або забороняють певне втручання науки в природу і людину.

Етичні проблеми виникають в реальному процесі наукового дослідження і стосуються результатів, які можуть вплинути на існування і розвиток людини, суспільства, культури, цивілізації. Останніми роками об'єктом етичних проблем вважають і біосферу в цілому - виникла екологічна етика. Етичні проблеми пов'язані з моральним вибором дослідника, вченого і передбачають відповідальність морального характеру - перед собою, науковим співтовариством, суспільством за той вплив, який спричинений його дослідженнями та їх результатами.

Смисл і значення норм і цінностей науки постає особливо гостро сьогодні, коли розвиток науково-технічної цивілізації загрожує існуванню самого життя на землі, вимагаючи внесення коректив у ціннісну сферу суспільства та мотиваційну сферу особистості. Пошуки нових морально-ціннісних орієнтирів і форм соціальної інтеграції зумовлені руйнацією усталених етичних норм, кризою раціоналістичних світоглядних систем, посилюючи інтерес до проблем аксіології, філософії моралі й актуалізують розробку професійних етик. Саме тому сьогодні «дедалі більше науковців апелюють до вселюдських цінностей, намагаючись осмислити не просто взаємозв'язок науки і цінностей, а з'ясувати аксіологічні підвалини са-

© Мірінюк Д. В., 2020

мого наукового знання. Це свідчить про те, що наука намагається переорієнтуватися на більш універсальні цінності, ніж сама лиш абстрактна істина» [1, с. 5].

Донедавна вважали, що етичні проблеми науки виникають лише у виняткових ситуаціях і стосовно специфічних галузей знань. Однак науково-технологічний поступ генерує нові етичні проблеми. Сьогодні дослідники приділяють більше уваги соціальним, гуманістичним, етичним і моральним аспектам науки, що сприяє формуванню й розвитку особливої дисципліни – етики науки, яка вивчає моральні засади, ціннісні принципи діяльності дослідника, специфіку морального регулювання в науковій сфері. Цим проблемам присвячено праці зарубіжних та українських авторів, які досліджують теоретичні засади етики науки (Е. Агацці, І. Добронравова, С. Кримський, А. Маслоу, Р. Мертон, М. Марчук, В. Стюпін, Л. Сидоренко, І. Фролов, Б. Юдін та інші), філософії науки та, зокрема, етичну проблематику науки (К. Апель, Ю. Габермас, В. Гьосле, Г. Йонас, А. Єрмоленко, В. Кохановський, Т. Лешкевич, С. Лебєдєв та інші).

Що ж допоможе людині вирішити проблеми етики наукової діяльності? Загальні збори Національної академії наук України затвердили «Етичний кодекс ученого України». Метою Етичного кодексу вченого України (надалі Кодекс) є формулювання загальних етичних принципів, яких кожен з науковців і викладачів має дотримуватися у своїй роботі. Кодекс регулює відносини науковців між собою та із суспільством. Він установлює основні засади для оцінки вченими своєї власної роботи та діяльності колег під моральним кутом. Закріплені тут принципи мають слугувати основою для етичної підготовки молодих науковців. Основним завданням Кодексу є надання пріоритету моральним вимірам науки та соціальній відповідальності спільноти вчених і кожного вченого зокрема. Проблема особистої відповідальності вченого набула важливого значення тому, що суспільні інститути часом не встигають за стрімкими темпами розвитку науки і технологій.[2].

Наукова етика — у сучасній науці це сукупність офіційно опублікованих правил, порушення яких веде до адміністративного розгляду.

Вчений повинен дотримуватися принципів наукової етики, щоб успішно займатися науковими дослідженнями. У науці як ідеал проголошується принцип, що перед обличчям істини всі дослідники рівні, що жодні минулі заслуги не беруться до уваги, якщо мова йде про наукові докази. Не менш важливим принципом наукового етосу є вимога наукової чесності при викладі результатів дослідження. Учений може помилятися, але не має права фальсифікувати результати, він може повторити вже зроблене відкриття, але не має права займатися плагіатом. Посилання як обов'язкова умова оформлення наукової монографії й статті покликані зафіксувати авторство тих або інших ідей і наукових текстів, і забезпечувати чітку селекцію вже відомого в науці й нових результатів [3].

Отже, підводячи підсумок, можна сказати, що сучасна наукова етика характеризується наступним: універсальна мета — одержання й розширення сфери об'єктивного знання; відповідає нормам толерантності. В етичному кодексі вченого підкреслюються не утилітарні, а вищі інтелектуальні цінності. Особлива роль приділяється також питанням наукової чесності, збереженню «доброго імені» (особистої честі), а не тільки вульгарної популярності, гри на широку публіку. В ХХ ст. ситуація трохи змінилася — вже менш суворі вимоги, наука стала більш «багатою».

Список використаних джерел:

1. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. Чернівці: Рута, 2001. 319 с.
2. Етичний кодекс ученого України. *Україна. Наука і культура*. 2009. Вип 35. С. 19-23.
3. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416с.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО МОРСЬКОГО СПОРУ

Родіон Анатолійович ОНЧУЛЕНКО,
*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

*Науковий керівник: к. ю. н., доцент
Данелюк В. І.*

В сучасних умовах, коли все більш широке коло міждержавних відносин стає об'єктом міжнародно-правового регулювання, особливого значення набуває виконання всіма державами своїх зобов'язань за міжнародним правом.

Цілий ряд положень Конвенції ООН з морського права 1982 р. направлені на запобігання розбіжностей і конфліктів. З цією метою спеціально передбачено зобов'язання учасників Конвенції – узгоджувати свої дії таким чином, щоб в максимально можливій мірі забезпечити інтереси один одного.

В. Шавров зазначає, що в Статуті ООН для кваліфікації конфліктних відносин використовується поняття «спір» та «ситуація». При цьому, Статут ООН не дає визначення поняття «спору», як і не характеризує співвідношення між поняттями «спір» та «ситуація» [3, с. 273].

У Конвенції ООН 1982 року також відсутнє визначення поняття спору й міжнародного морського спору [2].

Прогалину у визначенні поняття міжнародного спору намагалися заповнити міжнародні судові органи. Так, у справі про концесії Мавромматіса у рішенні Постійної палати міжнародного правосуддя від 30 серпня 1924 року було визначено поняття спору як «розбіжність з приводу певної норми права або факту, конфлікт правових думок чи інтересів між двома сторонами» [5].

Однак це визначення неодноразово критикувалося фахівцями, були й спроби його уточнення в доктрині, особливо після затвердження Статуту ООН [4].

Наступним кроком було уточнення цього визначення у 1962 році Міжнародним Судом ООН у справі про Південно-Західну Африку, коли Суд зазначив, що недостатньо для однієї сторони у спірній справі лише стверджувати існування спору з іншою стороною, але має бути доведено, що претензії однієї сторони були відкинуті іншою стороною [4].

Як правило, термін «міжнародні спори» вживається у двох значеннях. У вузькому значенні під цим терміном розуміються лише ті спори, які характеризуються конкретними учасниками, чітко позначеними взаємними претензіями й певним предметом спору. У широкому сенсі під ним розуміються будь-які конфліктні міждержавні відносини. Серед останніх Статут ООН виділяє особливу категорію – це ситуації, які можуть привести до міжнародного загострення або викликати спір (стаття 34).

Усе вищевикладене повною мірою може застосовуватися до спорів, які виникають у сучасному міжнародному морському праві, що є частиною загального міжнародного права.

Отже, під сучасним міжнародним морським правом розуміють міжнародне морське право вже після його кодифікації, що відбулася після Женевської конференції 1958 року та III Конференції ООН з морського права.

Варте уваги, що в термінології Женевської конвенції з відкритого моря 1958 року закріплений термін «морське право» [1]. Так само оперує терміном «морське право» Конвенція ООН 1982 року [2].

Ідея створення обов'язкової системи врегулювання морських спорів, що забезпечує їх остаточний дозвіл, і була покладена в основу Конвенції ООН 1982 р, яка передбачає багатоступеневу гнучку систему з широким арсеналом засобів мирного вирішення спорів.

Список використаних джерел:

1. Конвенция ООН об открытом море от 29 апреля 1958 года / Офіційний сайт Верховної Ради України: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Конвенция Организации Объединенных Наций по морскому праву (1982 год) / Официальный сайт ООН: <http://www.un.org/russian/document/convents/lawsea.html>.
3. Международное право : учебник / отв. ред. Ю. М. Колосов, В. И. Кузнецов. – М. : Междунар. Отношения, 1995. – 608 с.
4. Черноудова М. С. Понятие конфликта в международном праве / М. С. Черноудова. *Моск. журн. междунар. права*. 2005. №2. С. 77-92.
5. The Mavrommatis Palestine Concessions. August 30th. 1924. *Publications of the Permanent Court of Justice*. Series A. N 2. P. 11.

АДМІНІСТРАТИВНА СКАРГА ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ АБО БЕЗДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

Владислав Володимирович РЕВА,
*аспірант Відкритого міжнародного
університету розвитку
людини «Україна»*
<https://orcid.org/0000-0002-5336-097X>

Одним із способів правового захисту особи у відносинах з митними органами є інститут адміністративного оскарження, завданням якого є повне і своєчасне запобігання та усунення будь-яких порушень законності й дисципліни в діяльності зазначених суб'єктів публічної адміністрації. В основу адміністративного оскарження покладена скарга на рішення, дії чи бездіяльність митних органів, їх посадових осіб чи інших працівників. Її можна розглядати у двох аспектах: по-перше, як інформацію щодо відомостей про порушення суб'єктами владних повноважень вимог законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів; по-друге, як метод захисту прав та законних інтересів громадян [1, с. 147].

Розглядаючи позиції науковців, присвячених дослідженню інституту адміністративного оскарження, можна стверджувати, що серед останніх не спостерігається суттєвих розбіжностей щодо визначення терміну «скарга». Так, Д. В. Лученко, вважає, що адміністративна скарга, поряд із адміністративним позовом, становить різновид процесуальної форми захисту прав фізичних і юридичних осіб у адміністративно-правових відносинах та один із засобів оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень [2, с. 292]. Досить своєрідною щодо визначення поняття «скарга» є позиція Ю. М. Козлова, який розглядає скаргу як звернення до державного органу, органів місцевого самоврядування, недержавних

організацій, до посадових осіб у зв'язку з порушеннями прав чи законних інтересів самого громадянина, інших осіб або суспільних інтересів. При цьому скарга, на його думку є однією з форм заяви [3, с. 133]. Відповідно до статті 3 Закону України «Про звернення громадян», заява - звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності ...а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання - письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо. Під скаргою законодавець розуміє - звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб [4]. Тобто, виходячи з самих визначень можна стверджувати, що метою подання заяви є прохання заявника про сприяння в реалізації прав, законних інтересів чи обов'язків. Скарга ж подається виключно за наявності реального чи уявного порушення прав і законних інтересів фізичної чи юридичної особи з метою їх захисту і поновлення. Таким чином, головним критерієм розмежування вищевказаних понять є наявність чи відсутність суперечки між суб'єктами адміністративно-правових відносин, і, відповідно, саме «скарга» і виступає засобом вирішення спору між ними.

Окрім того, у юридичній літературі неодноразово висловлювалась пропозиція щодо заміни терміну «адміністративна скарга» на «адміністративний позов». І. Картузова та А. Осадчий, вказуючи, що порядок розгляду скарг громадян відповідно до Закону України «Про звернення громадян» за своєю суттю є позовним, зазначають «вживання законодавцем терміну «скарга» у актах, якими врегульовано порядок розгляду адміністративних спорів, має скоріше традиційний характер, а у сучасній правовій державі для захисту своїх прав громадянин «озброєний» адміністративним позовом» [5, с. 83]. На погляд інших вчених, котрі процесуальну форму розгляду спорів

визначають як позовну лише за обов'язкової наявності сторін спору, уповноваженого суб'єкта вирішення спору та передбачає змагальність і рівноправність сторін, при цьому, принцип змагальності характеризується двома складовими: по-перше, можливість всім учасникам певної справи обстоювати свої (також і через представництво) права та законні інтереси, свою позицію у справі [6, с. 626]; по-друге, кожна із сторін повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог та заперечень [7]. В той же час чинне законодавство, що передбачає можливість та процедуру адміністративного оскарження взагалі не визначає суб'єкта владних повноважень рішення чи дії якого оскаржуються як учасника справи, і, відповідно не покладає на нього обов'язку щодо доказування своєї правової позиції, а також адміністративна справа за скаргою може вирішуватись і без безпосередньої участі самого суб'єкта звернення. Відповідно до ст. 19 Закону України «Про звернення громадян» орган державної влади чи інший суб'єкт, який у межах своєї компетенції здійснює розгляд скарг громадян зобов'язаний, але виключно «на прохання громадянина» запрошувати його на засідання відповідного органу, що розглядає його заяву чи скаргу.

І, нарешті, відмінності між вказаними поняттями можна виявити і шляхом проведення аналізу їх змісту. У загальному вигляді, позов розглядається як вимога позивача до відповідача, звернена через суд першої інстанції про захист своїх прав чи законних інтересів, що здійснюється у певній, визначеній законом процесуальній формі [8, с. 254]. Тобто, обов'язковою ознакою позову є звернена через суд вимога однієї сторони спірних правовідносин (позивача) до іншої (відповідача), яка адресується не органу, котрий вирішує спір, а саме стороні спірних правовідносин. Крім того, доказом того, що дані поняття є відмінними, свідчить і той факт, що адміністративне законодавство завжди передбачає для суб'єкта звернення два шляхи вирішення спору: подання скарги до суб'єкта публічної адміністрації в порядку підлеглості; подання позову до суду. Так, відповідно до частини 1, статті 29 Митного кодексу України рішення, дії або бездіяльність митних органів або їх посадових осіб можуть бути оскар-

жені безпосередньо до суду в порядку, визначеному законом [9], навіть якщо вже було подано скаргу до відповідного органу, але у разі, відкриття провадження у справі судом, розгляд скарги органом (посадовою особою) вищого рівня припиняється.

Повертаючись до питання визначення поняття «скарга», досить цікавим є визначення М. Д. Загряцкова, котрий вважав, що адміністративна скарга – це відкрите звернення зацікавленої особи до ієрархічно вищих органів адміністративної влади з метою зміни чи знищення невірної розпорядження або недоліку з мотивів його недостатньої обґрунтованості [10, с. 59]. Однак, недоліком даного визначення є те, що науковець до суб'єкта звернення відносить виключно зацікавлену особу, тобто особу чиї права чи інтереси безпосередньо порушені, виключаючи інших суб'єктів, які можуть звертатися через реалізацію функції представництва.

Викладене дозволяє виділити наступні ознаки, що характеризують скаргу: є правовим засобом захисту суб'єктивних прав, свобод та законних інтересів кожної особи; заснована на законі; містить вимоги про усунення порушень прав, свобод та законних інтересів, висунуті до відповідного суб'єкта владних повноважень; може бути висловлена як в усній, так і письмовій формі; подача скарги – дії, направлені на недопущення порушень та поновлення порушених прав і законних інтересів.

Отже, адміністративна скарга як форма реалізації права суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на оскарження рішень, дій або бездіяльності митних органів це - обґрунтоване законом звернення фізичної чи юридичної особи до митного органу (його посадової особи), уповноваженого на розгляд звернень відповідної категорії з вимогою захисту та поновлення прав і законних інтересів у сфері митної справи.

Список використаних джерел:

1. Лошицький М. В. Адміністративне оскарження як спосіб захисту прав громадян у діяльності органів публічної адміністрації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 31. Т. 2. С. 146-150.

2. Лученко Д. В. Скарга як процесуальна форма правозахисту в адміністративно-правових відносинах. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. № 1 (16) 2014. С. 286–293.
3. Административное право. Под ред. Ю. М. Козлова и Л. Л. Попова. М.: Юрист, 1999. С. 133.
4. Про звернення громадян : Закон України № 393/96-ВР від 2 жовтня 1996 року. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96>
5. Картузова І., Осадчий А. До проблеми позову в адміністративному процесі. *Право України*. 2003. № 7. С. 82 - 87.
6. Юридична енциклопедія / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України / Ю.С. Шемшученко (ред.). К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998. К., 1999. Т. 2. С. 626.
7. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України № 2747-IV від 6 липня 2005 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
8. Зейкан Я.П. Адвокат: Цивільні справи : методичні поради. Х.: Видавництво «Світ книг»; К. : «ВД «ДАКОР», 2012. 688 с.
9. Митний кодекс України : Закон України № 4495-VI від 13 березня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
10. Загряцков М. Д. Административная юстиция и право жалобы в теории и законодательстве. М.: Издательство «Право и жизнь», 1924. 96 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Оксана Іванівна РОМАНОВСЬКА,

аспірант Відкритого міжнародного

університету розвитку

людини «Україна»

<https://orcid.org/0000-0001-6314-2362>

В умовах інтеграційних процесів України до Європейського союзу виникає гостра необхідність у удосконаленні адміністративно-правового забезпечення діяльності усіх суб'єктів публічного адміністрування, в тому числі й органів державної виконавчої служби. Саме, з метою покращення шляхів та напрямків вдосконалення діяльності органів державної виконавчої служби необхідно вивчити позитивний міжнародний досвід щодо примусового виконання рішень, який необхідно буде впровадити у вітчизняну практику та імплемувати цей досвід у законодавство України [1, с. 5; 2].

Відповідно до зазначеного, назріла необхідність у дослідженні міжнародного досвіду адміністративно-правового забезпечення діяльності органів державної виконавчої служби у зарубіжних країнах [1, с. 5].

У відповідності до механізму правового регулювання процесу виконання судових рішень та рішень [3] інших суб'єктів можна виокремити міжнародне адміністративно-правове забезпечення органів державної виконавчої служби, а саме: як централізоване; децентралізоване та суміжне.

Саме тому, централізоване міжнародне адміністративно-правове забезпечення органів державної виконавчої служби формулюється наявністю відокремленого державного суб'єкта, який наділений повноваженнями щодо примусового виконання рішень із ве-

ртикально структурованою багаторівневою системою адміністрування. Дана класифікаційна група характерна для таких європейських країн як Німеччина, Швеція, Фінляндія та Іспанія.

Децентралізоване міжнародне адміністративно-правове забезпечення органів державної виконавчої служби характеризується тим, що держава здійснює делегування повноважень у сфері примусового виконання судових рішень приватним організаціям, але при цьому залишає за собою лише контрольні функції, функції нагляду та ліцензування органів виконавчої служби. Саме така класифікаційна група характерна для таких країн як Франція, США, Польща та Угорщина.

Стосовно суміжного міжнародного адміністративно-правового забезпечення органів державної виконавчої служби доцільно відзначити те, що зазначена кваліфікаційна група визначається частковою передачею певної частини повноважень, завдань та функцій від держави до приватних організацій. Прикладом даної класифікаційної групи є Великобританія.

Еволюціонуючи протягом тривалого періоду система органів державної виконавчої служби у країнах Європейського Союзу постійно зазнає кардинальних змін. Звернемо увагу на те, що різноманітні системи примусового виконання рішень забезпечують його через поєднання державних та приватних інституцій це зокрема такі країни Франція, США, Польща та Угорщина. Досвід деяких країн, це зокрема Великобританії, свідчить про те, що частина повноважень, завдань та функцій від держави частково передається до приватних організацій. І наступною групою систем примусового виконання рішень є уповноважений державний суб'єкт, який чітко реалізовує примусове виконання рішень, яка характерною є для таких європейських країн як Німеччина, Швеція, Фінляндія та Іспанія.

Відзначимо також, що Україна взяла курс на зразок Франції де відбувається поєднання державних та приватних інституцій під час примусового виконання рішень. Ми вважаємо, що її необхідно підтримувати та удосконалювати, так як у цій системі передбачається зменшення кадрового потенціалу, в результаті якого скорочуються

витрати на утримання цих суб'єктів, задля можливості оптимізації системи органів державної виконавчої служби, котра на сьогоднішній день, досить актуальною у зв'язку із хронічним дефіцитом ресурсів у країні.

На наш погляд, зазначена система діяльності органів державної виконавчої служби є виконанням міжнародних зобов'язань щодо модернізації сфери примусового виконання рішень в цілому. При цьому необхідно відзначити те, що якість та ефективність її перебуває ще на досить низькому рівні.

У зв'язку з цим, на зразок міжнародного досвіду Франції щодо адміністративно-правового забезпечення діяльності органів державної виконавчої служби вважаємо запропонувати наступні елементи його удосконалення:

- по-перше, необхідно підвищувати авторитет суб'єктів, які виконують примусові рішення;
- по-друге, доцільно гармонізувати поєднання органами державної виконавчої служби переконання та примусу при примусовому виконанні рішень;
- по-третє, повинні одночасно належним чином забезпечуватися права та законні інтереси обох сторін виконавчого провадження;
- по-четверте, не дивлячись на хронічний дефіцит в державі, на наш погляд, необхідно створити єдиний суб'єкт публічного адміністрування у повноваженнях якого буде чітко передбачено відповідну термінологію, завдання, повноваження, цілі, структурні елементи, реалізацію державної політики у сфері примусового виконання рішень та відповідальність за порушення у цій сфері;
- по-п'яте, мають бути також, чітко визначені примусові заходи впливу, які застосовуються до боржника та мають співвідноситися між собою і відповідати основній адміністративно-процедурній меті реалізації;
- по-шосте, діяльність органів державної виконавчої служби має бути інформативним, під час якого мають застосовуватися сучасні комп'ютерно-інформаційні технології, сучасне документове-

дення, що позитивно буде впливати на ефективність та результативність зазначеної діяльності;

- по-сьоме, органами державної виконавчої служби має бути забезпечено належний захист арештованого майна та коштів боржника, з метою виключення користування ними іншими особами;
- по-восьме, доцільно впровадити інститут медіації з метою вдосконалення діяльності органів державної виконавчої служби.

Список використаних джерел:

1. Данилян М. А., Прошкин К. Н., Оленьчева А. Н. Законодательство об исполнительном производстве в Федеративной Республике Германии *Бюллетень Федеральной службы судебных приставов*. № 4. 2010. С. 5-9.
2. Колобов Л. Порівняльний аналіз виконавчого провадження в провідних зарубіжних країнах URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/6/part_2/19.pdf
3. Стрельченко О. Г. Доктринальна характеристика забезпечення діяльності органів державної виконавчої служби України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. № 61. 2020 р. С. 40-44.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Андрій Романович САДІВСЬКИЙ,
*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

*Науковий керівник: к. ю. н., доцент
Поцілуйко В. М.*

Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості.

Як відомо, стратегія розвитку національної системи освіти має формуватись адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, чим забезпечити стійкий рух і розвиток України в першій половині ХХІ століття, інтегрування національної системи освіти у європейський і світовий освітній простір. Ключовими напрямками державної освітньої політики мають стати:

- реформування системи освіти на основі філософії «людиноцентризму» як стратегії національної освіти;
- оновлення законодавчо-нормативної бази системи освіти, адекватної вимогам часу;

- модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтації змісту освіти на цілі сталого розвитку;
- створення і забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей, навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів отримання освіти;
- побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді;
- забезпечення доступності та неперервності освіти впродовж життя;
- формування здоров'я збереженого середовища, екологізації освіти, валеологічної культури учасників навчально-виховного процесу;
- розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі;
- інформатизація освіти, удосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки;
- забезпечення національного моніторингу системи освіти;
- підвищення соціального статусу педагогів;
- створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти.

Останніми роками в Україні активно вносяться зміни до чинного законодавства з приводу дошкільної і загальної середньої освіти, а саме визначено 11-річну структуру середньої загальноосвітньої школи, запроваджено обов'язковість дошкільної освіти для всіх дітей старшого дошкільного віку, модернізовано зміст та вдосконалено організацію всіх ланок освіти, створено національні підручники, запроваджено профільне навчання у старшій школі, зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів. Понад 95 відсотків загальноосвітніх навчальних закладів I–III ступенів забезпечено сучасними навчальними комп'ютерними комплексами, 85 відсотків шкіл та 98 відсотків ПТНЗ підключено до мережі Інтернет, започатковано організацію інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, у вищій

освіті впроваджуються принципи Болонського процесу, кредитно-модульна система навчання, прийнято рамковий Закон України «Про освіту», затверджено Положення про освітній округ, нову редакцію Положення про загальноосвітній навчальний заклад, Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, Положення про екстернатну форму навчання, ухвалено Концепцію загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту, розроблено нову редакцію Концепції профільного навчання, Концепцію літературної освіти, Концепцію розвитку інклюзивної освіти та інші. Все це покликане на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Водночас глибина освітніх реформ, якість і ефективність роботи навчальних закладів і установ системи національної освіти не можуть повністю задовольнити сучасні потреби особистості і суспільства. Нинішній рівень освіти в Україні не дає їй змоги повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку країни і підвищення добробуту громадян. Залишається низькою престижність освіти і науки у суспільстві. Задекларовані у попередні десятиріччя стратегічні завдання щодо забезпечення рівного доступу дітей і молоді до якісної освіти, її стабільного та сучасного розвитку, демократизації управління не набули повної реалізації. Зміст і організація національної освіти недостатньо переорієнтовані на особистість дитини, на формування у дітей і молоді життєво важливих компетентностей, активної їх соціалізації. Викликає тривогу незадовільний стан здоров'я та низький рівень морального, культурного і духовного розвитку молоді. Не повністю задовольняє потре-

би населення мережа дошкільних і позашкільних навчальних закладів, стан їх навчально-матеріальної бази, забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами. Потребує якісного поліпшення освіта дорослих, діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти, структурних підрозділів вищих навчальних закладів, на базі яких здійснюється перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Актуальними є реалізація в освітніх програмах ідеї родинності, посилення ролі сім'ї у вихованні дітей, розширення можливості впливу родин учнів на навчально-виховний процес. Залишається критичним стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення системи освіти, низьким рівень оплати праці працівників освіти і науки. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвитку державно-громадської моделі управління.

Ключовим завданням освіти у ХХІ сторіччі є розвиток мислення, орієнтованого на стає майбутнє. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян.

Серед основних проблем, які стримують розвиток освітньої галузі, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі:

- недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці;

- обмеженість доступу до якісної освіти окремих категорій населення (сільські діти, особи з особливими освітніми потребами, обдарована учнівська молодь, діти мігрантів);
- відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального і духовного розвитку і соціалізації дітей та молоді;
- падіння суспільної моралі, що призвело до бездуховності, низької культури поведінки частини учнівської та студентської молоді;
- недосконалість змісту освіти: державних стандартів освіти, навчальних планів, програм та підручників;
- низький рівень забезпечення навчальних закладів якісними підручниками;
- недостатня зорієнтованість структури і змісту професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики;
- не відпрацьованість ефективної системи працевлаштування випускників ВНЗ, їх професійного супроводу, виплати грошової допомоги фахівцям педагогічної галузі; недостатній розвиток мережі дошкільних навчальних закладів;
- недосконалість системи національного моніторингу та оцінювання якості освіти;
- повільне здійснення гуманізації, екологізації та інформатизації системи освіти, впровадження у навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій;
- недостатній рівень соціально-правового захисту учасників навчально-виховного процесу, відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів; слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування в освіту;
- наявність у системі освіти фактів корупції, неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, «розбазарюван-

ня» приміщень навчальних закладів; відсутність систем мотивацій, стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти та нівелювання ризиків негативних наслідків зазначеної діяльності;

– неефективність управління системою та закладами освіти, недостатні розвиток самоврядування навчальних закладів, залучення до управління громадських інституцій, роботодавців та інших користувачів освітніх послуг.

Таким чином, не претендуючи на універсальність, ми зробили спробу проаналізувати стратегію розвитку освіти в Україні за останні роки.

Список використаних джерел:

1. Вітченко А. Модернізація освіти в Україні: стратегія прориву чи його імітація (критичний аналіз заходів Щодо реалізації державної політики в освітній галузі). *Університет*. 2010. №1. С. 5-13.
2. Гуманітарна політика Української держави в новітній період: [монографія] / ред. С. І. Здіорука. К.: НІСД, 2006. 403с.
3. Деркач А. І. Інновації в педагогіці (теоретичний аспект): впровадження нових педагогічних технологій. Миколаїв, 2000. 170с.
4. Мельник Я. Тенденції розвитку державної освітньої політики в Україні. URL: <http://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/04.pdf>
5. Національна стратегія розвитку освіти на 2012-2021 роки. URL: www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ПІД ЧАС НАДАННЯ КОСМЕТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ

Артем Іванович САДОВЕНКО,

заступник начальника

першого оперативного відділу

оперативного управління ГУ ДФС

у Запорізькій області

<https://orcid.org/0000-0001-7965-8320>

В Україні відбуваються стрімкі реформаційні процеси майже у всіх сферах суспільного життя. Не є винятком і сфера косметології. При цьому науковці, які досліджують питання відповідальності суб'єктів надання косметологічних послуг, останніми роками все більше наполягають на необхідності урахування в національному законодавстві позитивного «досвіду зарубіжного законодавства для негайного впровадження науково-обґрунтованої з організаційно-методичних позицій системи об'єктивної оцінки якості наданої косметологічної допомоги та її стандартизації, а також на визначенні критеріїв оцінки діяльності профільних медичних організацій» [1, с. 32]. Слід підкреслити складність оцінки шкоди, заподіяної при наданні косметологічних послуг, адже йдеться про оцінку того, наскільки якісно було надано косметологічну послугу, насамперед, з боку споживача цієї послуги.

Законодавством окремих країн регулюються питання відмови від відшкодування шкоди, заподіяної на прохання або з дозволу особи, якій таку шкоду заподіяно. Зокрема, у відшкодуванні шкоди може бути відмовлено, якщо шкода заподіяна на прохання або за згодою потерпілого, а дії заподіювача шкоди не порушують моральні принципи суспільства [2]. Утім зауважимо, що моральні принципи суспільства є оцінюючою категорією.

Поряд з питанням про звільнення суб'єкта, що надає подібні косметологічні послуги, від відповідальності за спричинену клієнту шкоду, якщо вона є бажаною для останнього, виникає питання про правову регламентацію відшкодування шкоди, заподіяної неякісним наданням косметологічних послуг. Розглянемо закордонний досвід правового регулювання відшкодування такої шкоди. Так, в Англії з 1994 року функціонує тарифна схема компенсацій, яка містить детальні умови виплат та їх розміри залежно від різновиду спричиненої шкоди [3, с. 62].

Подібна тарифна система існує й у більшості країн ЄС. Тарифна система передбачає нормативно визначені суми компенсації за конкретні негативні наслідки медичних втручань. Крім того, при визначенні розміру відшкодування майнової шкоди використовуються різні критерії та коефіцієнти. Наприклад, у Великобританії при розрахунку компенсації насамперед враховуються тривалість життя, професія та кваліфікація потерпілого. Залежно від виду каліцтва суд цієї країни може додатково присудити окремі виплати для придбання пристроїв для інвалідів (наприклад, обладнання помешкання спеціальним ліфтом чи заміна сходів), але лише у розумних (під кутом зору суду) межах. У Швеції також діє тарифна система відшкодування, але законодавством передбачено відшкодування шести категорій шкоди залежно від факторів, що її спричинили. У США при визначенні суми відшкодування враховують середньорічний дохід та вік потерпілого. Однак суми відшкодування та його порядок цілком залежать від страхової компанії, в якій застрахував свою цивільну відповідальність медичний заклад (лікар) [4].

Незважаючи на схожі загальні тарифні засади відшкодування заподіяної шкоди здоров'ю, що існують в країнах ЄС, відшкодування моральної шкоди залежить від специфіки змісту правового регулювання.

Як підкреслює С. Шимон, умовами виникнення зобов'язань з компенсації немайнової (моральної, психічної) шкоди в усіх країнах є умови, практично аналогічні до тих, що встановлені для відшкодування майнової шкоди в тих видах контрактних відносин, де пору-

шення умов договору за своєю природою найбільш імовірно спричинятиме і психічні втрати, тобто коли такий наслідок порушення договору, як наявність моральної шкоди, є передбачуваним [5, с. 178].

У німецькому праві компенсація за пережиті страждання повинна бути справедливою: враховується загальний принцип вирівнювання вигоди; потерпілий має бути відновлений у положенні, яке існувало до порушення його прав або інтересів, однак він не повинен отримати вигоду внаслідок компенсації йому такої шкоди. При обчисленні розміру компенсації за моральну шкоду також братимуться до уваги суми компенсацій, які призначалися судами в аналогічних справах раніше [6].

Англійське право при відшкодуванні шкоди не встановлює жодних відмінностей між матеріальною і нематеріальною шкодою. Визначення наявності заподіяної моральної шкоди та розміру її відшкодування залежить від цілого ряду самостійних факторів. Система, яка діє у Великій Британії для визначення розміру компенсації моральної шкоди, була розроблена ще в 1964 році як тарифна схема, а також існує тарифна схема 1994 року. Мінімальний розмір компенсацій встановлено на рівні 1 тисячі фунтів, а максимальний – у 20 тисяч фунтів [7]. Як справедливо підкреслює Р. Стефанчук, основним недоліком такої системи є відсутність певної індивідуалізації, адже вона не враховує особистісні особливості потерпілого, зокрема умови життя потерпілого, його соціальні зв'язки, особливості тощо [8, с. 74].

Французький Цивільний кодекс містить статтю 9, яка безпосередньо передбачає захист особистих немайнових прав. Однак ще до її введення судова практика застосовувала такий спосіб захисту, як компенсація моральної шкоди на основі загальних норм щодо деліктних зобов'язань (ст.ст. 1382, 1383). Це пояснюється тим, що в законі термін «шкода» згадується як загальна категорія, розмежування якої на майнову чи немайнову шкоду як підставу відповідальності не має проводитися; відшкодуванню повинна підлягати будь-яка шкода [9, с. 84].

Слід підкреслити складність визначення розміру моральної шкоди у сфері косметологічних послуг, оскільки моральна шкода має ще більш суб'єктивне походження ніж шкода, заподіяна фізичному здоров'ю споживача таких послуг.

Таким чином, правове регулювання відповідальності за неякісне надання косметологічних послуг відрізняється залежно від: конкретної правової системи окремої країни; від походження такої шкоди (деліктне чи договірне); від різновиду шкоди, зокрема спричиненою каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я споживача косметологічних послуг, або спричиненням йому моральної шкоди, яка може бути поєднана чи не поєднана зі шкодою, заподіяною здоров'ю. Доцільно зауважити, що вагоме значення для врегулювання питань відшкодування заподіяної шкоди, а також звільнення від відшкодування заподіяної косметологічними процедурами шкоди має належне договірне врегулювання між суб'єктом надання таких послуг та клієнтом (суб'єктом, який споживає косметологічні послуги). Нормативно-правове забезпечення підстав звільнення від відповідальності, зокрема від обов'язку відшкодування шкоди, заподіяної споживачеві косметологічних послуг за його власним бажанням, підтвердженням договором, можна вважати необхідною умовою діяльності суб'єктів надання косметологічних послуг.

Список використаних джерел:

1. Розенцвайг А. И., Крюкова П. С. Косметологические услуги: понятие, виды, правовое регулирование. *Matters of Russian and International Law*. 2020. Vol. 10. Is. 3A. С. 29-35. URI: <http://publishing-vak.ru/file/archive-law-2020-3/4-rozentsvaig-kryukova.pdf>
2. Гражданский кодекс Российской Федерации. URI: <http://base.garant.ru/10164072/52c5edc80241068c4421fd0af62c3bf7/>
3. Мограбян А. С. Актуальные проблемы в сфере оказания косметологических услуг: частноправовой аспект. *Теоретические проблемы отраслей права*. 2018. № 10 (143). С. 58–69.
4. Антонов С. В. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної пацієнтові невдалим медичним втручанням. *Управління закладом охорони здоров'я*. 2007. № 7. URI: <http://www.medlawcenter.com.ua/ru/publications/76.html>

5. Шимон С. І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн: навч. посіб. (Курс лекцій). К.: КНЕУ, 2004. 220 с.

6. Матяш М. Компенсація за страждання. Що і як. URI: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/kompensaciya-za-strazhdannya-scho-i-yak-275790_.html

7. Новикова А. Скільки коштують страждання: оцінювання розміру моральної шкоди у судах. URI: <https://sud.ua/ru/news/publication/138961-skilki-koshtuyut-strazhdannya-otsinyuvannya-rozmiru-moralnoyi-shkodi-u-sudakh>

8. Стефанчук Р. О. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав: проблеми та шляхи вирішення. *Університетські наукові записки*. 2007. № 1 (21). С. 67–83.

9. Шигапова Е. Відшкодування моральної шкоди в Україні з урахуванням європейського досвіду. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 83–87.

СТРУКТУРА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Лариса Віталіївна СОКУРЕНКО,

*здобувач Науково-дослідного
інституту публічного права*

Визначаючи структуру адміністративно-правового забезпечення І. Я. Хитра включає до неї такі елементи: «система нагляду та регулювання; нормативно-правове регулювання (загальне та відомче)» [1, с. 8]. Вірним є розуміння системності дії в межах кожного компоненту правового забезпечення. Проте, для інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства характерним є не лише проведення нагляду та контролю, але й постійна підтримка функціонування та наступне притягнення до відповідальності. Тому, система органів буде значно ширшою, а їх завдання в межах забезпечення інформаційної безпеки будуть різнитися. Розподіл нормативно-правового регулювання на відомче та загальне, хоча й відповідає існуючій ситуації, однак не відображає взаємодії між нормами права, їх спеціального або ж загального характеру. Так, до прикладу норми щодо видів інформації та їх правового режиму будуть мати загальний характер, коли ж норми щодо обов'язків учасників судового господарського процесу щодо збереження інформації матимуть спеціальний характер.

Досліджуючи правове забезпечення інформаційної безпеки, що діє на ринку цінних паперів, А. С. Бевза визначає таку його структуру: «інформаційно-правова політика; нормативно-правове забезпечення; організаційно-правове забезпечення» [2, с. 5]. Напрями інформаційної політики, основні тенденції та напрями розвитку визначаються у нормативно-правових актах, а тому виділяти окремо державну політику, як структурний елемент є недоречним, адже її вплив поширюється в окремих аспектах на кожен із інших елементів. Щодо організаційно-правового забезпечення, то воно може здій-

снюватися лише на основі норм права та має саме виконавчий характер. В господарському судочинстві організаційно-правове забезпечення стосується встановлення можливості обмінюватися інформацією без її розголошення третім особам. Інформаційна безпека має поширюватися, як на комунікацію суду із іншими органами державної влади та особливо із апаратом суду й Державною судовою адміністрацією, так й на учасників судового господарського процесу та ЗМІ. Разом з тим, автором не враховано фактичне забезпечення дотримання порядку інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства, що повинно стосуватися процесуальних та матеріальних гарантій та юридичної відповідальності.

О. В. Логінов пропонує розподіляти структуру забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади на рівні, серед яких: «нормативно-правовий; адміністративний; процедурний; програмно-технічний» [3, с. 13]. Незрозуміло чи взаємодіють наведені рівні між собою ієрархічно або ж вони є рівними. Також, включення до правового забезпечення програмно-технічного рівня є спірним, адже його існування жодним чином не впливає на потребу у виконанні обов'язків по збереженню чи користування інформацією, а лише спрощує даний процес. Також, недоречним є розподіл адміністративного та процедурного рівнів, адже проведення заходів чи процедур інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства забезпечується за допомогою адміністративних методів та із залученням органів публічної влади, а тому фактична різниця полягає лише у змісті та масштабі дій.

Зі свого боку, І. Р. Березовська розуміє застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки, як механізм із наступною структурою: «адміністративно-правові норми щодо прав та обов'язків; адміністративно-правові відносини щодо забезпечення інформаційної безпеки; акти реалізації прав щодо втілення норм адміністративного права» [4, с. 33]. Останній елемент виконує функцію поєднання та має динамічний характер. Для інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства акти реалізації є юридичними фактами, що стосуються, як видання певного

рішення, так й подання документів або ж навпаки утримання від вчинення певної дії. Слід погодитися, що правове забезпечення може включати лише відносини щодо забезпечення інформаційної безпеки, тобто ті, що виникають між вповноваженими органами. Оскільки, взаємодія між органами не завжди є необхідною, то більш доречним є формулювання такого елементу, як діяльність вповноважених на підтримання інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства органів.

О. В. Олійник, основним елементом правового регулювання інформаційної безпеки вважає «адміністративно-правові засоби, які сприяють постановленню рішень, своєчасності використання запобіжних заходів та адекватності до характеру загрози чи небезпеки» [5, с. 68]. Наведені позитивні аспекти застосування засобів стосуються загальної мети правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства та свідчать саме про визначальний характер засобів. Крім того, саме поняття засобів вказує про його віднесення до інструментарію впливу на правовідносини. Тому, таким елементом може бути, як норми права, так й діяльність вповноважених органів. Разом з тим, доречним є застосування разом, що гарантує комплексність впливу. Об'єднання ж їх в науково-теоретичному контексті в межах терміну «засоби» не дозволить з'ясувати ні особливості кожного елементу, ні характер їх взаємодії під час підтримання інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства.

М. О. Живко до структури правового захисту інформації суб'єктів господарювання включає «методи, засоби та користувачів інформації» [6, с. 169]. Структура правового забезпечення інформаційної безпеки в господарському судочинстві повинна містити достатню кількість елементів для забезпечення належного порядку проведення господарського процесу. Крім того, усі елементи мають взаємодіяти між собою при цьому зберігаючи самостійність щодо особливостей та трансформуючись виключно для пристосування до особливостей господарського судочинства. Тому, обмеження елементів методами та засобами не дозволяє виявити таку самостійність

прирівнюючи спосіб впливу на забезпечення різних елементів. Щодо користувачів інформації, то таке поняття є надміру широким, адже може включати й тих осіб, що заволоділи інформацією у не-правомірний спосіб.

У науковій роботі щодо інформаційного забезпечення діяльності суду В. О. Єльцов визначає такі елементи правового забезпечення: «уповноважені органи; особи, які ухвалюють управлінські чи процесуальні рішення; громадськість; інформаційна система» [7, с. 366]. Такий підхід звужує інформаційну безпеку виключно до потреб судового процесу та стосується внутрішньої діяльності суду. Тому учасниками фактично є суддя та адміністративні органи у сфері правосуддя, а інтереси учасників господарського суду є другорядними, що суперечить ідеї звернення до суду. Залучення громадськості, також, може суперечити цілям правового забезпечення інформаційної безпеки в господарському судочинстві, а тому такий суб'єкт є додатковим, а його правове регулювання стосується можливості брати участь в судовому розгляді. Щодо інформаційної системи, то вона стосується саме технічних пристроїв та організаційних методів, коли ж правове забезпечення має гарантувати їх існування та встановлювати мінімальні вимоги до їх функціонування.

Тож, на основі проведеного дослідження можливо дійти висновку, що правове забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства має наступну структуру:

1. Нормативно-правова складова інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства;
2. Інституційна складова інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства;
3. Гарантійно-заборонна складова інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства;
4. Юридична відповідальність суб'єктів правовідносин інформаційної безпеки у сфері господарського судочинства.

Список використаних джерел:

1. Хитра І. Я. Адміністративно-правове забезпечення діяльності банків в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / Академія праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. К., 2011. 16 с.
2. Бевза А. С. Правове забезпечення інформаційної безпеки ринку цінних паперів в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / Наук-досл. інст. інформатики та права НАПНУ. К., 2020. 23 с.
3. Логінов О. В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / НАВСУ. К., 2005. 16 с.
4. Березовська І. Р. Поняття і характеристика структурних елементів механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 31-35
5. Олійник О. В. Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*, 2015. № 1. С. 65-69
6. Живко М. О. Правові аспекти захисту інформації суб'єктів господарювання. *Соц.-екон. пробл. сучас. періоду України*, 2008. Вип. 6. С. 211-220
7. Єльцов В. О. Сутність інформаційного забезпечення діяльності судів. *Форум права*. 2010. № 4. С. 364-368

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВООХОРОНИ

Онисія Андріївна ТАТАРЕНКОВА,

*Харківський національний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник: к. ю. н., доцент

Кириченко О. Ю.

Забезпечення безпеки дорожнього руху є однією з глобальних проблем цивілізованого світу, яка включена експертами Організації Об'єднаних Націй у перелік основних викликів для людства поряд з такими як екологія, використання енергоресурсів, боротьба з онкологічними захворюваннями. Експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я попереджають, що у разі відсутності консолідованих зусиль з боку світової спільноти щодо підвищення рівня забезпечення безпеки дорожнього руху, то через невеликий проміжок часу дорожньо-транспортні пригоди стануть головною причиною смертності у світі.

Людина, її життя, здоров'я і безпека відповідно до Конституції України визнані найвищою соціальною цінністю в нашій державі. Незважаючи на вказане, треба констатувати, що Україна є однією з країн Європи, де ситуація із забезпеченням безпеки дорожнього руху є не просто загрозливою, а катастрофічною. Причинами такого становища є постійна динаміка політичних та соціально-економічних аспектів життя, що, в свою чергу, обумовлює постійне збільшення та оновлення автотранспортного парку в країні. Наслідками вказаних процесів можна фіксувати посилення інтенсивності руху на автошляхах держави та різке зростання кількості дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП), у тому числі зі смертельними наслідками. Вказані фактори поставили перед державою цілий комплекс нових викликів щодо негайного впровадження комплексу заходів, спрямованих на підвищення безпечності дорожнього руху.

У той же час треба підкреслити, що збільшення учасників дорожнього руху кожного року свідчить про те, що в процесі останнього реально стикаються інтереси всіх соціальних структур суспільства. Зростання економічної потужності держави, технічної оснащеності галузей економіки та автотранспортного парку змушують говорити про те, що безпеку дорожнього руху слід розглядати як один із соціальних чинників, що помітно впливають на стан правопорядку [1, с. 24].

Соціальний аспект безпеки дорожнього руху полягає у тому, що сутність вказаного явища полягає у об'єктивно обумовленому процесі просторового переміщення людей, транспортних засобів та вантажів, безпосередньо керованих людьми. Він є соціальним явищем, оскільки в ньому зайнята абсолютна більшість населення країни, а саме пішоходи, пасажери та водії транспортних засобів. Також важливо підкреслити, що безпека дорожнього руху набуває соціального характеру, адже в процесі її забезпечення реалізуються політичні, економічні та інші інтереси держави та суспільства [1, с. 25].

Аналізуючи сутність забезпечення безпеки дорожнього руху як об'єкту правоохорони держави, слід зацентувати увагу на визначенні дорожнього руху як законодавчо регламентованої сукупності суспільних відносин, які виникають, розвиваються, видозмінюються в зв'язку із переміщенням автомобільними дорогами людей і вантажів. Вказаному явищу притаманні наступні ознаки: він являє собою сукупність різноаспектних суспільних відносин; врегульований правовими нормами різної юридичної сили; такі суспільні відносини виникають, знаходять свій розвиток і видозміну в зв'язку з необхідністю переміщення людини та вантажів; таке переміщення відбувається в чітких просторових межах автомобільними дорогами [2, с. 174]. Визначаючи сутність дорожнього руху як сукупності суспільних відносин, необхідно окремо зупинитися на їх багатоаспектності. Зокрема, відносини в сфері дорожнього руху тісно переплітаються із відносинами, що безпосередньо не пов'язані із переміщенням людей і вантажів, але відіграють важливу допоміжну роль. Іншими словами, у процесі забезпечення безпеки дорожнього руху

здіянні механізми, мета яких полягає у реалізації належного функціонування всієї зазначеної системи (підготовка (перепідготовка) водіїв; видача дозвільних документів; надання адміністративних послуг; підтримання автомобільних доріг у належному стані; проведення будівельних робіт; розвиток інфраструктури тощо). При цьому треба зауважити, що всі вищевказані заходи у комплексі спрямовані на збереження життя людини та зменшення рівня травматизму внаслідок настання дорожньо-транспортних пригод, оскільки наслідки від них безпосередньо впливають на рівень національної безпеки та захищеності суспільства в цілому.

Аналіз відповідної статистичної інформації за 2019 - 2020 роки свідчить, що впродовж 2019 р. трапилось 129815 дорожньо-транспортних пригод, внаслідок яких загинули 2724 особи, травмовано – 26813; з початку 2020 року всього сталося 135626, у яких загинуло 2842 особи, було травмовано – 26726 осіб. Отже можна констатувати, що за аналогічний період 2019 року загальна кількість дорожньо-транспортних пригод у поточному році зросла на 4,5 %, а кількість загинувших – на 4,3 % [4]. Відповідно таким даним в середньому в Україні щодоби внаслідок ДТП гине 9 осіб, а 90 осіб зазнають тілесних ушкоджень. Незважаючи на такі загрозливі цифри, як це не парадоксально, законодавче визначення сутності забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні і досі відсутнє. Спроба усунення цього недоліку нормативно-правової регламентації зазначеної сфери суспільних відносин була здійснена в законопроекті № 5184, у ст. 6 якого вказано, що безпека дорожнього руху – стан процесу (системи) дорожнього руху, що визначає ступінь (рівень) захищеності учасників дорожнього руху від дорожньо-транспортних пригод та їх наслідків. У той же час приведена дефініція значно звужує сутність забезпечення безпеки дорожнього руху як об'єкта правоохорони, оскільки відповідно до Правил дорожнього руху, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306, учасник дорожнього руху – це особа, яка бере безпосередню участь у процесі руху на дорозі як пішохід, водій, пасажир, погонич тварин, велосипедист, а також особа, яка рухається в кріслі колісно-

му. Натомість за логікою авторів вищевказаного законопроекту безпека, що має місце під час дорожнього руху, може мати вплив лише на осіб, які безпосередньо беруть у ньому участь. Але вище вже було встановлено, що в процесі дорожнього руху реалізуються політичні, економічні та культурні інтереси держави і суспільства в цілому.

Підсумовуючи вищенаведені крапки зору треба зауважити, що, аналізуючи сутність забезпечення безпеки дорожнього руху, необхідно акцентувати увагу на самій дефініції «забезпечення», яка припускає, що на безпеку дорожнього руху здійснюється цілеспрямований вплив уповноважених суб'єктів відповідних відносин, тобто це їхня активна діяльність або ж динамічний процес. Сутність забезпечення безпеки дорожнього руху доцільно визначити як сукупність нормативно врегульованих суспільних відносин, які виникають і знаходять свій розвиток з приводу дорожнього руху між його учасниками, державою в особі уповноважених нею суб'єктів, задля недопущення й усунення загроз охоронюваних законом інтересів суспільства й окремих індивідів, що мають місце внаслідок дорожньо-транспортних пригод [2, с. 176].

Забезпечення безпеки дорожнього руху є одним з найважливіших об'єктів правоохорони держави та невід'ємною складовою національної безпеки, оскільки цей процес має прямий вплив на життя та здоров'я людини, що визначені Конституцією України найвищою цінністю. Основною метою реалізації державної політики у вказаній сфері повинно стати створення нових та вдосконалення існуючих механізмів реалізації принципів пріоритету життя та здоров'я громадян як учасників дорожнього руху.

Список використаних джерел:

1. Коллер Ю. С., Собакарь А. О. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху: монографія. К. : «МП Леся», 2015. 204 с.
2. Скрипа Є. Забезпечення безпеки дорожнього руху як складова частина забезпечення безпеки на автомобільному транспорті. *Підприємництво, господарство і право*. № 3. 2019. С. 174 – 178.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Дмитро Мирославович ТАЦЮК,
*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

Науковий керівник: Сівак О. В.

Право громадян України на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав і свобод і задоволення політичних, економічних, культурних, соціальних та інших інтересів є конституційною нормою (Стаття 36 Конституції України) [1]. Теж саме стосується й утворення та об'єднання громадян у релігійні організації.

Статтею 35 Конституції України засобом реалізації права на свободу віросповідання визнано релігійні організації, відокремлені від держави [1].

Проте, ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке релігійне об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до релігійних організацій.

Чинне цивільне законодавство віднесло релігійні організації до некомерційних товариств (Стаття 85 Цивільного кодексу України) [2], тобто таких товариств, що не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками. У подальшому особливості правового статусу окремих видів таких товариств закон передає до відання спеціального законодавства. Отже такі товариства є різновидам товариств некомерційного спрямування, що характерно для громадських організацій.

Стаття 112 Господарського кодексу України [3] встановила правовий статус підприємства об'єднань громадян, релігійних організацій. Ним визнано унітарне підприємство, засноване на власності об'єднання громадян (громадської організації, політичної партії)

або власності релігійної організації для здійснення господарської діяльності з метою виконання їх статутних завдань. При цьому право власності об'єднань громадян реалізують їх вищі статутні органи управління в порядку, передбаченому законом та статутними документами. Право власності релігійних організацій реалізується їх органами управління відповідно до закону.

Стаття 7 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» [4] визначає наявність в Україні релігійних організацій з числа релігійних громад, управлінь і центрів, монастирів, релігійних братерств, місіонерських товариств, духовних навчальних закладів, а також об'єднань з вказаних релігійних організацій. Отже виділяється два рівні таких специфічних суб'єктів: релігійні організації та об'єднання цих організацій. При тому стосовно останніх встановлено, що релігійні об'єднання представляються центрами та/або управліннями.

Очевидно, що відповідно до завдань у конструкції релігійна організація повинна бути чітко визначена у своїх права та юридичних обов'язках, гарантувати сприяння становленню гуманізму і суспільної моралі, громадянської співробітництва і злагоди. Критерій світогляду чи віросповідання є лише орієнтиром спрямування діяльності таких суб'єктів права. Під віросповіданням зазвичай розуміють приналежність людини до якої-небудь релігії, церкви, деномінації, чи релігійного об'єднання, що має своє вироблене віровчення, культ та організаційну структуру [5, с. 81].

Держава захищає права і законні інтереси релігійних організацій, сприяє становленню відносин взаємної релігійної терпимості й поваги серед віруючих різних віросповідань та їх релігійними організаціями, бере до відома і поважає традиції та внутрішні настанови релігійних організацій, якщо вони не суперечать законодавству.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової, Н. Ю. Голубевої. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 740 с.

3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, 19-20, 21-22. Ст. 144.

4. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. № 987-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 25. Ст. 283.

5. Християнство. Словарь. / Андропова В. П., Белов А. В., Блаженков К. П. и др. / Под общ. ред. Митрохина Л. Н. и др. М.: Республика. 1994.

ПРАВОВА ПРИРОДА ЛОКАЛЬНОГО СПОСОБУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Олексій Юрійович ТИХОНОВИЧ,

аспірант кафедри трудового права та

права соціального забезпечення

Київського національного

університету ім. Тараса Шевченка

На даному етапі розвитку дослідження локально-правове регулювання найбільш кардинально проявляється в регулюванні таких основних умов праці, як продовження робочого часу і часу відпочинку, питання заробітної плати та охорони праці. Інститут заробітної плати потребує принципово нових підходів до локального правового регулювання, бо саме він має особливе значення із важливих інститутів трудового права [1, с. 44]. Реформування трудового законодавства у сфері локального регулювання трудових відносин, стосується і відносин із заробітної плати. Регулювання заробітної плати, зазнає суттєвих змін, тому при здійсненні локального регулювання трудових відносин використовуються нормативно-правові акти та нормативні договори, що містять норми права локального рівня. У трудовому праві локальними правовими нормами називають правило загальнообов'язкової поведінки, яке прийнято безпосередньо на підприємстві і діє в його межах [2, с. 12]. Проблеми визначення поняття локального способу регулювання заробітної плати потребує поглибленого дослідження. Відсутність науково обґрунтованої дефініції локального регулювання заробітної плати зумовлює нагальну необхідність в даному дослідженні.

Локальні нормативні правові акти широко застосовувалися на підприємствах держав Західної Європи та Російської імперії з XIX сторіччя [3, с. 10]. В трудовому праві та науковій літературі іноді ототожнюються поняття локального правового регулювання та локального нормативно-правового регулювання. Виконання поставле-

ного завдання змушує звернутися до того часу, коли в трудовому праві як в науці вперше з'явився термін «локальний правовий акт». Використання терміну «локальний акт» вперше ввів в юридичну науку М. Г. Александров, який зазначав, що «Норми трудового права - встановлювані законом, указами або постановою уряду конкретизуються стосовно завданням і умовам окремого підприємства в особливих локальних актах» [4, с. 66]. Локальний нормативний правовий акт – це той, який приймає підприємець одноосібно, з урахуванням думки або за погодженням з представницьким органом працівників документ, що містить в собі локальні норми права, що регулюють трудові та пов'язані з ними відносини [5, с. 5].

Серед думок вчених має місце розподіл актів на локальні правові акти і нормативні угоди. Так Л. І. Антонова у своїй монографічній роботі, присвяченій правовому регулюванню, прийшла до висновку про те, що основними формами вираження локальних правових норм служать локальні нормативні угоди між адміністрацією і трудовим колективом і локальні правові акти. На її думку, до актів локально-правового характеру належать положення про заробітну плату, преміювання, про виплату винагороди за загальні результати роботи за рік, правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції, різного роду переліки працівників, які мають ті чи інші пільги, норми виробітку, норми обслуговування, графіки змінності, стандарти якості праці, трудові кодекси, а до нормативних угод - колективні договори та інші угоди, які укладаються на підприємствах трудовим колективом з адміністрацією [6, с. 98].

Виділяючи основні особливості локального регулювання, їх систематизацію, автори зазначають, що регулювання локального характеру проявляється через запровадження локально-нормативних угод, які в свою чергу мають пройти перевірку, що дасть змогу виявити ефективність їх при упорядкуванні трудових питань в межах організації. Таким чином, в узагальненому вигляді регулювання локально-правове являє собою процес приведення системи до встановлених параметрів дієвих нормативних угод, які розробляються та реалізуються між підприємством та трудовим колективом.

Таким чином, проаналізувавши найбільш характерні із існуючих визначень поняття локально-правового регулювання заробітної плати та розглянувши їх трактування, пропонуємо авторське визначення категорії «локальний спосіб регулювання заробітної плати» – це локальні нормативні акти, які не суперечать правовим актам державного та регіонального характеру, носять як дозвільний, зобов'язуючий та заборонний характер, а також включають у собі всі процедури, механізми і методи встановлення та організації заробітної плати, для внутрішнього використання в рамках конкретної організації.

Розглянувши сутність локального способу регулювання заробітної плати, вважаємо за необхідне зазначити, що усі законодавчі акти, які приймаються як органами державної влади, так і органами державного управління, є результатом державно-нормативного способу регулювання. В той же час, локальний спосіб регулювання заробітної плати проявляється переважно в формі колективного договору, що вміщує основні положення з питань праці і заробітної плати, яка в свою чергу вже залежить від робочого часу, часу відпочинку, охорони праці, і застосовується даний спосіб власником або уповноваженим органом, профспілковим комітетом або іншим уповноваженим трудовим колективом органом в межах наданих ому прав. Крім того, слід зазначити, що локальний спосіб правового регулювання включає в себе також і форми локальних актів з питань оплати праці. Наприклад до них можна віднести правила внутрішнього трудового розпорядку на підприємстві, положення про преміювання тощо.

Також в даному акті мають бути зазначені правові норми, як державного регулювання так і норми регулювання на рівні підприємства з врахуванням специфіки роботи та можливостей фінансового стану підприємства. Саме в цьому акті мають бути встановлені та закріплені на підприємницькому рівні розміри заробітної плати та гарантії її отримання працівниками, які пов'язанні трудовими правовідносинами з даним підприємством.

Список використаних джерел:

1. Гетьманцева Н. Д. Державне та договірне регулювання умов праці та підвищення соціальних гарантій для працівників. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2010. N Вип. 525: Правознавство. С.43-46.
2. Кондратьев Р. И. Локальное правовое регулирование трудовых отношений в СССР: автореферат докт. дис. М., 1979 . 33 с.
3. Хныкин Г. В. Локальные источники российского трудового права: теория и практика применения: автореф. дис. ... д-ра юрид. Наук. Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. М., 2005. 49 с.
4. Александров Н. Г. Трудовое правоотношение. М.; Юр. Издат., 1948, 337 с.
5. Томашевский К. Л. Локальные нормативные правовые акты в сфере труда: юридическая природа и определение. *Розвиток законодавства про працю і соціальне забезпечення: здобутки і проблеми* : тези доп. та наук. повідомл. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 5- 6 жовт. 2012 р.) / за ред. В. В. Жернакова. Х. : Право, 2012. 500 с.
6. Антонова Л.И. Локальное правовое регулирование (теоретическое исследование). Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1985. 152 с.

СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ірина Вікторівна ФРОЛОВА,
*здобувач Міжрегіональної Академії
управління персоналом*

Важливим для дослідження адміністративно-правових засад функціонування суду цивільного судочинства є встановлення сутності, яка, як теоретична категорія, більш глибоко ілюструє зміст та призначення існування досліджуваних засад, їх відповідність меті встановлення та ефективність регулювання діяльності суду. На думку А. Л. Борко, сутністю адміністративно-правового забезпечення функціонування судової системи є «регулятивно-організуючий та стабілізуючий вплив, що здійснюється на суспільні відносини щодо діяльності судової системи та створює передумови для втілення судової влади задля захисту державних, суспільних та приватних інтересів та прав. Його ж особливостями є послідовність та узгодженість, детальність регламентації, єдність структури, хоча й недостатність правової визначеності й врегульованості окремих питань в судовому процесі» [1, с. 174]. Тобто, адміністративно-правові засади повинні регламентувати не саму судову діяльність, а попередні умови для її проведення, а саме - належність кадрового забезпечення, наявність достатніх фінансів, відсутність тиску на суд тощо. Окремим завданням адміністративно-правових засад слід вважати забезпечення єдності у судовій системі, що стосується, як взаємодії в межах одного виду судочинства, так й взаємодії між судами різної юрисдикції. Щодо виділених недоліків, то незважаючи на їх наявність, вони не можуть відображати саму сутність правових засад, адже варто завжди виходити з позиції ідеального законодавства та розуміти мету із якою встановлювалася та чи інша норма. Можливість їх реалізації не за своїм призначенням свідчить про недостатню ефективність механізму реалізації й недостатність правової свідомості в уча-

сників суспільних відносин, проте це жодним чином не впливає на самі правові засади, які завжди є спрямованими на досягнення попередньо висвітленої мети.

І. Є. Туркіна наголошує, що «в контексті ідеї поділу влад, кроки до розвитку судової системи, нейтралізують негатив у діяльності виконавчої влади щодо оперативної самостійності та права діяти на власний розсуд й застосовувати позасудовий примус» [2, с. 34]. Аналізуючи таке визначення, можна зробити висновок, що адміністративно-правові засади функціонування судів цивільного судочинства мають подвійну природу, адже в ході їх реалізації застосовуються саме адміністративні інструменти, однак націлені вони як на збалансування та рівновагу між гілками влади, унеможливлення тиску на суд, так і на унеможливлення ситуацій, за яких суд безпосередньо впливатиме на адміністративні повноваження інших державних органів. Адміністративно-правові засади, крім того, визначають і організаційну складову діяльності суду, що допомагає забезпечувати їхню незалежність. У даному аспекті, слід розмежовувати виключно організаційні питання поточного характеру, що вирішуються головою суду, організаційно-правові питання, що становлять складову адміністративно-правових засад, та, власне, організаційно-правові засади, які регулюються іншими галузями права.

Досліджуючи цивільне судочинство С. В. Васильєв вказує, що сутністю його функціонування є: «створення загальних параметрів за допомогою процесуальної політики; залежності якості та ефективності від комплексу заходів та програм щодо забезпечення цінності індивіда, диспозитивної та змагальності, спрощення форми судочинства та дотримання мінімальних стандартів» [3, с. 57]. Співставляючи наведене твердження із сутністю правових засад, стає очевидним, що вони повинні забезпечувати гармонійність правового регулювання, а також бути відповідними основним правовим цінностям, що забезпечується шляхом включення до правових засад принципів. Зі свого боку, змагальність стосується уже безпосередньо судового процесу, а тому не є предметом адміністративно-правового забезпечення діяльності суду. Важливим є питання встановлення мі-

німальних стандартів, які є доречним при регулюванні приватної діяльності. У той же час, адміністративно-правові засади мають встановлювати єдині, загальні та достатні стандарти діяльності та забезпечення суду цивільного судочинства, адже можливості індивідуального вирішення даного питання для судді чи суду з державою є неможливим.

Можливо резюмувати, що сутність адміністративно-правових засад функціонування суду цивільного судочинства є багатоаспектною та відображає кожен із напрямів діяльності суду, а тому має наступну структуру:

1. Організаційно-правовий аспект сутності адміністративно-правових засад функціонування суду цивільного судочинства;
2. Соціально-трудова аспект сутності адміністративно-правових засад функціонування суду цивільного судочинства;
3. Гарантійно-захисний аспект сутності адміністративно-правових засад функціонування суду цивільного судочинства.

Організаційно-правовий аспект сутності адміністративно-правових засад функціонування суду цивільного судочинства розкривається у здійсненні уповноваженими суб'єктами державної влади діяльності щодо створення умов для провадження судами цивільного судочинства правосуддя, що включає у себе дії із організації трудового дня, забезпечення наявності та справності технічного приладдя та іншими необхідними для роботи засобами, а також визначення порядку й процедур у ході реалізації яких можливо гарантувати кадрове забезпечення суду цивільного судочинства та забезпечення суддів спеціальними правами.

Соціально-трудова аспект сутності адміністративно-правових засад функціонування суду цивільного судочинства полягає у персональному забезпеченні комфортних умов виконання посадових обов'язків суддями за допомогою фінансових інструментів з боку держави, які є рівними та достатніми для втілення права на гідне життя, що надалі впливає на якість, ефективність функціонування суду цивільного судочинства в цілому, рівень довіри до суду та держави та збільшення рівня захищеності серед населення.

Захисний елемент сутності адміністративно-правових засад функціонування суду цивільного судочинства пов'язаний із попередженням, запобіганням або ж знешкодженням небезпек для судді, які перешкоджають розгляду цивільних справ чи роботі суду загалом. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», адміністративно-правові засади щодо захисту суддів полягають у «праві використовувати зброю чи інші спеціальні засоби для захисту суддею свого життя та життя близьких осіб, а також майно й житла та встановлення безпеки; праві на отримання допомоги щодо виконання посадових обов'язків та особистого захисту особи, якій загрожує небезпека; права на застосування спеціальних заходів гарантування безпеки; права на отримання матеріальної компенсації» [4]. Наведені адміністративно-правові засади застосовуються лише у випадку існування певної загрози, а тому не є такими, що реалізуються в обов'язковому порядку. Окрім цього, специфіка у їхній практичній реалізації полягає у тому, що вона потребує залучення додаткових правоохоронних органів поза межами судової системи.

Тож, гарантійно-захисний елемент сутності адміністративно-правових засад функціонування суду цивільного судочинства полягає у забезпеченні можливості реалізації суддями своїх посадових обов'язків, гарантуванні безпеки виконання суддями своїх функцій та в усуненні перешкод для суддями вирішення цивільних справ, що включає їх захист як на професійному рівні, так й у повсякденному житті, через встановлення нормативно-правових заборон й чітких порядків реалізації окремих прав, разом із створенням процесуальних інструментів захисту життя й безпеки суддів суду цивільного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Борко А. Л. Сутність та особливості сучасного адміністративно-правового регулювання функціонування судової системи України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*, 2013. № 26. С. 169-176
2. Туркіна І. Є. Сутність судової влади як особливої сфери державної діяльності. *Публічне управління*, 2011. № 2 (6). С. 31-34

3. Васильєв С. В. Функціональність цивільного судочинства. *Цивільне право і цивільний процес*, 2016. С. 56-64

4. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. №.11. С. 50.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН У РАЗІ ПОРУШЕННЯ ЇХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ПРИ НАДАННІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Андрій Васильович ЧЕФУРКА,
*Чернівецький інститут Міжнародного
гуманітарного університету*

Науковий керівник: Сівак О. В.

Шкода, що завдана здоров'ю не може бути відшкодована в натурі та оцінена в грошовому еквіваленті. І в цьому полягає її специфіка. А тому об'єктом відшкодування буде не зазначена шкода, а лише майнові втрати, яких зазнала фізична особа внаслідок завдання цієї шкоди. До таких втрат законодавець передбачив: заробіток та/або дохід, втрачений потерпілим внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності, а також додаткові витрати, зумовлені необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо. Цей перелік є орієнтовним. Тому у разі, коли потерпілий має ще й інші втрати, які пов'язані з відповідним ушкодженням здоров'я, то він має право вимагати і їх відшкодування.

Більшість загальноприйнятих способів захисту цивільних прав, що носять універсальний характер, можуть бути застосовані і до відносин з надання медичних послуг. У законі найбільше значення надається таким способам, застосування яких переслідує мету відновити порушене право і компенсувати втрати, понесені у зв'язку з порушенням права. Цього можна досягти за допомогою відновлення становища, що існувало до порушення прав, відшкодування збитків, відшкодування моральної шкоди. Для пацієнта також важливе значення, як спосіб захисту суб'єктивного права є самозахист, можливість присудження до виконання обов'язку в натурі, а також визнання права.

Можна виділити два рівні захисту права суб'єктів медичної діяльності: досудовий і судовий. Кожен з них має свої відмінні особливості, проте тут необхідно відзначити, що це можуть бути як стадії одного і того ж процесу, так і незалежні один від одного заходи. Обмежень у праві вибору способів захисту у пацієнта немає.

Досудовий рівень захисту найкращий як для самого пацієнта, так і для представників медичного закладу, в якому пацієнтові надається медична послуга. Він має добровільний характер вирішення конфлікту між сторонами, тобто винна сторона добровільно визнає допущені нею порушення і відшкодовує заподіяну пацієнтові шкоду. Основними варіантами досудового рівня захисту права пацієнтів є: 1) звернення до керівника медичного закладу (усне і письмове); 2) звернення у вищий орган управління охорони здоров'я; 3) звернення за допомогою в незалежні громадські об'єднання і професійні асоціації; 4) звернення в ліцензійно-акредитаційну комісію; 5) медіація [1, с. 141].

Суди є найбільш реальним засобом захисту права та законних інтересів громадян. Пацієнт подає до суду процесуально правильно оформлену позовну заяву в якій позовні вимоги повинні бути обґрунтовані.

Визнання права допускає можливість пред'явлення позовів не тільки суто про визнання права, а й про визнання обов'язків другої сторони, визнання відповідача таким, що втратив право, визнання припинення обов'язків, визнання наявності правовідносин, визнання їх відсутності та ін., тобто зміст визнання права становить підтвердження існування певного права або підтвердження відсутності права, підтвердження існування обов'язку, правовідносин і т.д. Підставами для застосування цього способу захисту права є порушення, оспорування, невизнання права чи загроза вчинення таких дій у майбутньому [2, с. 81-83].

Самозахист – неюрисдикційна форма захисту права на здоров'я, тобто захист цивільного права власними діями уповноваженої особи без звернення до державних та інших уповноважених органів. Здійснюючи медичну діяльність суб'єкти медичних правовідносин ма-

ють право захистити своє право на здоров'я шляхом використання тих способів самозахисту, які не передбаченні цивільним законодавством. Наприклад, пацієнт може забрати капельницю з руки, якщо йому паморочиться в голові, зле, а поблизу немає медсестри. Це один із способів самозахисту шляхом припинення порушення [3, с. 264]. Формами самозахисту є необхідна оборона та завдання шкоди в стані крайньої необхідності.

Ще одним способом захисту прав пацієнтів та лікарів, що відіграє істотну роль в справі забезпечення належного правового регулювання відносин за участі пацієнтів та лікарів, є присудження до виконання обов'язку в натурі. Примушування до реального виконання узятого на себе обов'язку є все ж таки формою реалізації, хай і вимушеною, вже наявних прав і обов'язків учасників правовідношення, тобто це є особлива форма здійснення права. Проте для пацієнта, як і для будь-якого споживача – особи, вельми важливого значення набуває сама можливість і гарантованість досягнення саме тієї мети, заради якої, в принципі, і було зроблено звернення до свого медичного працівника за договірним зобов'язанням – виконавцем послуги (медичним працівником).

Стягнення збитків є одним із видів цивільно-правової відповідальності. Згідно ст. 22 ЦК України особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Збитками є: втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі [4].

Факт заподіяння фізичної шкоди пацієнту внаслідок порушення анатомічної цілісності тканин і органів, їх функцій, тобто заподіяння тілесного ушкодження, носить більше кримінально-правове значення і враховується при визначенні ступеня тяжкості ушкодження і

притягнення особи до кримінальної відповідальності. А для цивільного права має значення не факт заподіяння особі тілесного ушкодження, а ті негативні наслідки, які ушкодження викликало для майнового та морального стану пацієнта.

Моральні страждання, заподіяні при наданні медичних послуг, спричиняють виникнення моральної шкоди. Відшкодування моральної шкоди гарантує передусім захист абсолютних прав особи, які порушено при наданні медичних послуг. Згідно з ч. 2 ст. 23 ЦК України моральна шкода може полягати у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншими ушкодженнями здоров'я [4]. Тому пацієнт повинен довести у суді наявність у нього фізичного болю та страждань, які виникли внаслідок неналежного надання медичної послуги.

Моральна шкода також може полягати в душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів. Душевні страждання можуть полягати у переживаннях пов'язаних із втратою близьких родичів, втрата можливості провадити активний спосіб життя, втрата роботи, переживання пов'язані із розголошенням лікарської таємниці. Наприклад, в результаті факту розголошення медичної таємниці особа переживає душевні страждання, які призвели до серцевого приступу з больовим ефектом. Тобто, в даному випадку душевні страждання особи пов'язані з страхом осуду з боку оточуючих внаслідок розкриття лікарської таємниці тому це і викликало серцевий приступ. За даними фахівців, близько 80% від загальних сум компенсацій пацієнтам за шкоду заподіяну здоров'ю та життю в процесі лікування, становить відшкодування моральної шкоди [5, с. 138].

Судова практика склалася таким чином, що розміри відшкодування моральної шкоди по-різному визначаються судами, що зумовлено, насамперед, оціночним характером понять «розумність» та «справедливість». По-суті, визначення розміру відшкодування моральної шкоди залежить від суб'єктивного розуміння суддею самого поняття «моральна шкода», що не завжди відповідає дійсності [6].

Що стосується загальноприйнятих способів захисту цивільних прав, що носять універсальний характер, то більшість з них можуть бути застосовані і до відносин з надання медичних послуг як класичний варіант захисту порушеного права. Проте серед вказаних в ст. 16 ЦК України найбільше значення надається таким способам, застосування яких переслідує мету відновити порушене право і компенсувати втрати, понесені у зв'язку з порушенням права. Цього можна досягти за допомогою визнання права на здоров'я та життя, припинення дії, яке порушує ці права, відновлення становища, яке існувало до порушення права, поновлення права, зміна та припинення правовідношення, відшкодування збитків (витрати на лікування), відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Список використаних джерел:

1. Булеца С. Б. Способи досудового захисту прав медичного працівника та пацієнта. *Наук. вісник Ужгор. націон. ун-ту: Серія: ПРАВО*. Випуск 15. Ч. 1., 2011. С. 141-147.
2. Бринцев О. В. Визнання права як спосіб захисту права. *Вісник Хмельн. ін-ту регіон. управління та права. Науковий часопис*. 2002. №2. С. 81-83.
3. Чернат В. А. Зобов'язання внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. *Актуальні проблеми держави і права*. 2006. Вип. 25. С. 260-266.
4. Цивільний кодекс України. *Офіційний вісник України*. 2003. №11. Ст. 461.
5. Панкратова Л. Л., Савенко С. С. Страховий захист професійної відповідальності медичних працівників. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка*. 2011. Вип. 9. С. 134-142. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvamuekon_2011_9_18.pdf.
6. Антонов С. В. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної пацієнтові невдалим медичним втручанням. *Управління закладом охорони здоров'я*. 2007. №7. URL: <http://qoo.by/3Uae>.

СУТНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Геннадій Євгенович БЕРШОВ,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових
дисциплін факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-3439-5544>

Під час розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі військових злочинів, слідчий часто стикається із ситуацією, коли його професійних знань недостатньо для того, щоб виявити, зібрати та дослідити окремі докази в кримінальному провадженні. Мова йде про необхідність звернення за допомогою до обізнаних осіб і за необхідності їх залучення до кримінального провадження з метою використання спеціальних знань під час доказування певних обставин учинення кримінального правопорушення. У зв'язку з чим актуальним є питання про визначення сутності спеціальних знань в кримінальному провадженні.

Визначення спеціальних знань уперше в криміналістичній науці було сформовано за радянських часів, наприкінці 1960-х років. Під указаним терміном пропонувалося розуміти «знання, що не є загальнодоступними, загальновідомими та не мають масового поширення, тобто це ті знання, якими володіє обмежене коло фахівців» [1, с. 284]. Тобто в якості відмінних ознак спеціальних знань називалися їх рівень розповсюдженості та коло осіб, які ними володіють. Проте сутність вказаних знань, фактично, не розкрито в наведеному трактуванні.

З часом наукові підходи до тлумачення сутності спеціальних знань, зокрема в кримінальному провадженні, розвивалися. Зокрема, В.Ю. Шепітько пропонує спеціальні знання розуміти насампе-

ред як системне явище, а саме – «систему наукових даних (відомостей) або навичок об'єктивного характеру, отриманих у результаті вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи, що відповідають сучасному рівню» [2, с. 11].

З наведеного помітно, що спеціальні знання є різнобічними, оскільки представлені не тільки теоретичними знаннями, а й практичними навиками. Більш розгорнуте трактування спеціальних знань у кримінальній процесуальній діяльності пропонує В.Г. Гончаренко. На його думку, вони представлені «знаннями та навичками, отриманими в результаті фахової освіти та/або практичної діяльності в будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, що використовуються визначеними законом учасниками процесу в межах наданих кожному з них повноважень для розв'язання за певною процедурою процесуальних завдань» [3, с. 24]. Тобто учений серед основних рис спеціальних знань називає: їх форму (знання або навички (вміння)), джерело отримання (навчання або практична діяльність), галузь знань, суб'єкти використання, призначення (вирішення завдань кримінального провадження).

Дещо подібні ознаки спеціальних знань у кримінальному процесі виділяє М.В. Салтевський. Зокрема, науковець стверджує, що спеціальним знанням властиві: постійне вдосконалення набутих знань і умінь; використання в будь-якій галузі людської діяльності; отримуються під час спеціальної освіти або практичної діяльності; метою їх використання є забезпечення «швидкого і повного розкриття і розслідування злочину, розгляду справи в суді» [4, с. 184].

Окремо варто звернути увагу на такі риси спеціальних знань у кримінальному провадженні як: «службову роль у системі кримінального судочинства»; «тісний зв'язок із теорією та практикою доказування, а саме з правилами збирання, перевірки та оцінки доказів» [5, с. 15–16].

Разом із тим варто відмітити, що розповсюдженою є думка, що спеціальними знаннями в кримінальному провадженні є «знання, властиві різним видам професійної діяльності, за винятком тих, що є професійними для слідчого й судді та використовуються в ході ро-

зслідування й розгляду кримінальних справ у суді з метою сприяння встановленню істини в справі у випадках і порядку, визначених чинним кримінальним процесуальним законодавством» [1, с. 284]. Як указує з цього приводу М.В. Салтевський, називати знання «спеціальними для особи, яка ними володіє, не можна, оскільки їх використання входить в його професійні обов'язки. Тому, вони є спеціальними тільки для того, у кого інша професія. Таким чином, знання виступають спеціальними тільки відносно інших знань, відмінних за змістом» [6, с. 397]. Іншими словами, спеціальними знаннями є знання, які не стосуються професійних знань працівників органу досудового розслідування, оперативних підрозділів, суб'єктів, що здійснюють функції нагляду та контролю в кримінальному провадженні, а також суду.

Крім того, імпонує позиція, згідно з якою спеціальні знання – це «неодноразово апробовані наукові знання, практичні уміння та навички, які сформувалися під час отримання загальної та професійної освіти, досвіду роботи за спеціальністю і які можна використати відповідно до процедурних правил кримінально-процесуального закону для вирішення його завдань» [7, с. 20]. При цьому варто погодитися, що в кримінальному провадженні спеціальні знання використовуються не тільки для отримання доказової інформації, а й відомостей орієнтовного характеру [8, с. 224].

Також відмінною ознакою спеціальних знань в кримінальному провадженні є те, що носії цих знань – обізнані особи – є незацікавленими в ході та результаті кримінального провадженні. Тільки в такому разі можна вести мову про неупереджене застосування вказаних знань і отримання в результаті об'єктивних результатів.

Отже, з наведеного помітно, що спеціальними знаннями в кримінальному провадженні є знання та навички обізнаної особи з різних галузей науки, мистецтва техніки та ремесла, отримані в ході навчання, професійної підготовки та практичної діяльності, які використовуються для забезпечення повноти доказування, ефективності розслідування та вирішення завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Кочура О.О. Визначення поняття «спеціальні знання» та їх використання у кримінальному провадженні. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 284–286.
2. Шепітько В.Ю. Проблеми використання спеціальних знань крізь призму сучасного кримінального судочинства в Україні. *Судова експертиза*. 2014. № 1. С. 11–18.
3. Гончаренко В.Г. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2007. № 2(9). С. 22–34.
4. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному вигляді): підручник. Київ: Кондор, 2005. 586 с.
5. Бондаренко О.О. Процесуальний статус обізнаних осіб та їх правовідносини з дізнавачем і слідчим у кримінальному судочинстві України: дис. ... канд. юрид наук: 12.00.09. Харків, 2004. 260 с.
6. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному вигляді): підручник. Київ: Кондор, 2008. 588 с.
7. Семенов В.В. Спеціальні знання в розслідуванні злочинів (зміст, організація використання): дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2006. 212 с.
8. Щербаковський М.Г., Кравченко О.А. Напрямки удосконалення процесуального положення і функцій спеціаліста та експерта в проекті кримінально-процесуального кодексу України. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2000. № 3. С. 223–230.

Наукове видання
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Тези доповідей учасників
I Науково-практичної онлайн-конференції
(м. Київ, 23 квітня 2020 року)

Відповідальні за випуск: А. Є. Голубов, М. В. Завальний

Комп'ютерне верстання: М. В. Завальний

Підписано до друку: 20.06.2019 р.

*Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 10,75. Обл.-вид. арк. 11,9.
Тираж 70 прим.*